

Archives des traditions populaires suédoises, livr. 284

SVENSKA
LANDSMÅL
OCH
SVENSKT FOLKLIV

Tidskrift utgiven av

Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala

genom DAG STRÖMBÄCK

1963 · Bilaga · 86:e årgången · H. 284 fr. början

ERIK WAHLBERG

Finska folkmålstexter från Tornedalen

P. A. Norstedt & Söner · Stockholm

SVENSKA LANDSMÅL OCH SVENSKT FOLKLIV. B. 64

Archives des traditions populaires suédoises. B. 64

Des textes finnois en patois du Tornedalen

(Tornionlaaksolaista murretekstejä)

Enregistrés et publiés par
Les Archives de dialectologie et folklore
d'Upsal

*Transcrits, traduits en suédois et
commentés par*

ERIK WAHLBERG

P. A. Norstedt & Söner/Stockholm 1964

SVENSKA LANDSMÅL OCH SVENSKT FOLKLIV. B. 64

Archives des traditions populaires suédoises. B. 64

Finska folkmålstexter från Tornedalen

(Tornionlaaksolaista murretekstejä)

Inspelade och utgivna av
Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala

*Transkriberade, översatta och
kommenterade av*

ERIK WAHLBERG

P. A. Norstedt & Söner/Stockholm 1964

Almqvist & Wiksells
BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
UPPSALA 1964

INNEHÅLL

Förord	3
Text 1. FRANS OSKAR KOHKOINEN, Suokolajärvi, inledning	5
Samtal om slätter, flottning och andra arbeten	6
Text 2. ISAK LAMPINEN, Juoksengi, inledning	53
Minnen från arbetslivet på en gård förr i världen	54
Résumé en français	114

FÖRORD

Under åren 1957–61 har Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala med sin inspelningsbil gjort upptagningar av finska dialekter i samtliga socknar inom Norrbottens läns finskspråkiga område från Bottenhavskusten i söder till Karesuando kyrkby i norr. Därvid har undertecknad medverkat vid mikrofonen såsom språklig fackman. Den tekniska sidan av arbetet har åvilat Fonogramavdelningens föreståndare docent F. Hedblom och dess tekniske assistent ing. T. Ordéus.

De fonogram från Övertorneå socken som här publiceras tillhör de tidigast inspelade. På grund av den ålderdomlighet och den i övrigt höga kvalitet som utmärker de båda talarnas språk ha de ansetts böra komma i fråga i första hand. Inspelningarna återges här i obeskuret skick.

Vid transkriberingen av den inspelade texten har jag i princip följt de normer som gälla för det högfinska skriftspråkets ortografi. Endast de bokstavstyper som där brukas ha använts, och de ha här i stort sett samma ljudvärden som i högfinskan. Bokstaven *v* motsvaras av ett bilabialt *v*-ljud; något annat *v*-ljud synes inte förekomma vare sig hos sagesmännen eller intervjuaren. Svagstadiformer, vilka i skriftspråket betecknas med bokstaven *d* eller *0*, återgivas här ofta med lång vokal utom i fall då tre likadana vokaler skulle komma att följa efter varandra. Detta närmast för att särskilja sådana former som *näin* 'så här' och *näiin* 'jag såg', *koin* 'malens' och *koiin* 'jag prövade', *vein* 'jag förde' och *veiin* 'jag drog'; på liknande sätt i sådana fall som *sauna* 'bastu' och *sauuna* essiv av *sauu* (*savu*) 'rök' osv. En sådan beteckning är också på sin plats för att skilja från varandra sådana dialektformer som det östfinska *ruuan* och det tornedalska *ruaan* = genitivformer av *ruoka* 'mat', eftersom det synes existera en stavelsegräns mellan de olika vokalkvaliteterna. I dialektens ålderdomliga former, som ännu finnas i behåll i norr och nordväst och som ännu levde kvar i Övertorneå socken för ungefär en mansålder sedan hos personer födda under 1800-talets förra hälft, förekommo former med *j* eller *v* såsom representanter för svagstadiet. Endast efter pri-

märt *i* eller *u* ha former med *j* och *v* bevarats, även om det numera börjar uppträda sådana former som *rauan* i stället för *rauwan* = genitivformer av *rauta* 'järn', *vian* i stället för *vijan* av *vika* 'fel, brist' osv. I princip har jag icke återgivit satsfonetiska assimilationer, närmast för att undvika missuppfattningar från läsarens sida.

Eftersom det i arkivet bevarade fonogrammet, det inspelade talet, måste betraktas såsom den egentliga originaltexten, vilken står till förfogande för var och en som önskar erhålla en fonetiskt noggrann transkription, har jag här kunnat begränsa min uppgift till att återge texten i en grövre ljudbeteckning. Min nedteckning är närmast avsedd att vara en identifiering av de ord, satser och meningar som fonogrammet innehåller, och en hjälp att uppfatta deras betydelser. Alla ord eller ljud, som ha kunnat analyseras såsom element hörande till språket, ha återgivits så noggrant som beteckningen medger. Här och var ha dock missuppfattningar kunnat insmyga sig, framför allt när fonogrammet varit otydligt, såsom t. ex. där talarens och intervjuarens tal råkat kollidera och höres samtidigt i högtalaren.

Inom klammer [] ha satts de utfyllnader utskrivaren gjort av ofullständigt uttalade ord eller fraser.

Inom parentes () stå vissa förklaringar, t. ex. översättning till högfinska av svårförståeliga dialektord.

Uppsala i juni 1963

Erik Wahlberg

Till dr Wahlbergs transkriberingsarbete och till tryckningen har Statens Humanistiska Forskningsråd beviljat anslag 1959 och 1963. Utskrivningen av texten har gjorts under överinseende av professor Björn Collinder och utskriften har senare granskats av professor Bo Wickman. Redigeringsarbetet har inom arkivet åvilat förste arkivarien docent Folke Hedblom.

Originalbanden ha i arkivet signa Bd 471–475. Inspelningarna ha också förts över till grammofonskivor, se nedan.

Kopior på ljudband eller grammofonskivor av de här publicerade texterna kunna till självkostnadspris erhållas efter rekvisition ställd till Landsmåls- och Folkminnesarkivet, adress: *Uppsala*.

Utgivaren

TEXT

1. Frans Oskar Kohkoinen

Soukolojärvi, Övertorneå sn.

Upptagningen gjordes den 10 augusti 1957 i Kohkoinens hem i Soukolojärvi.

Talaren (»sagesmannen»), lantbrukaren *Frans Oskar Kohkoinen*, är född den 28.10.1897 i Nedre Kuivakangas by i Övertorneå sn, ca 6 km söder om hans nuvarande bostad. Inflyttad till byn vid 5 års ålder tillsammans med föräldrarna. Ägare och brukare av en avstyckning ur hemmanet nr 12 Muotka i Kuivakangas skifteslag. Soukolojärvi bildar icke egen jordeboksby utan tillhör i detta avseende Kuivakangas. Till Soukolojärvi räknas hemmanen nr 9–15 samt 41 i Kuivakangas skifteslag.

Fader: Oskar Johansson Kohkoinen, född 1871, död 1948. Född i Nedre Kuivakangas. Bosatt i Soukolojärvi från 1902. Ledde byabönen och var byklockare vid bönemöten i byn.

Moder: Emma Kristina Andersdotter Fors, född 1874 i Liehittäjä by i Hietaniemi församling. Uppväxt i Armasjärvi by. Död 1941.

Kohkoinen talar endast finska men förstår något svenska. Han är varmt religiös. Hans hustru, Fanny Maria, född Ylisaukkooja år 1901 i finska Pello, talar endast finska.

Släkten Kohkoinen har bott i Kuivakangas och trakten däromkring åtminstone sedan förra hälften av 1600-talet.

Under inspelningen satt Kohkoinen i en soffa i gästrummet en trappa upp med intervjuaren vid sin sida. I början var han något reserverad, men sedan han kommit igång försvann hans försiktighet rätt snart och hans tal blev alldeles naturligt och spontant.

Intervjuare är fil. dr *Erik Wahlberg*, Uppsala, f. 1918 på hemmanet Kallioinen i Soukolojärvi by, hans farmoders hemgård, och uppvuxen där. Bor allt fortfarande på hemgården under ferierna, ca 4 månader varje år.

I det stora hela har talaren en ålderdomlig dialekt. I vissa detaljer har han till och med ålderdomligare former än den 36 år äldre Isak Lampinen, även om den sistnämnde i allmänhet representerar ett äldre stadium i språket än Kohkoinen.

Samtal om slätter, flottning och andra arbeten

(Arkivsigna: Bd 472-473 = Gr 7505 BII-7508 A1)

Man samtalar om arbetet vid sänkning av sjön Nuorajärvi, hur det gick till då man grävde avloppskanal:

— ... niin veit siittä ratthaasta sitä ja köysi meni semmosta ren-gasta myöön ja se tuli mäkheen, ja sielä purjethiin, ja toinen meni alle samala, puotethiin alle ko toinen tuota otethiin ylös. Soli (se oli) kahela kärrölä, ja se on täälä sitte mies ollu, joka sen otti urkola ensi-kerran kaivaa, son (se on) Ylivainion Aapo¹ vaina, Aapoksi kuttuthiin sitä m[ie]stä], ja sitä ihmetelthiin kauheasti että se sillä laila.

— Mistä se hoh... hoksasi sen?

— No soli tietekki oma järkensä siinä, näee k ko se urkon teki, niin soli oma, oma hommansa.

— Hääty, hääty miettiä millä parhaiten [sitä järjestää].

— Joo millä panhaa. Se veti sen pankile ylös tuota.

— Oliko paljon miehiä sielä töissä?

— No mie en sitä tiää kuinka paljon niitä sillon oli, mutta sitte ko se kaivethiin ja syeenthiin jälkhiin, ko se ei lähtenykhää vesi sillä mitala mikä se ensinä mitathiin, niin se sitte laitethiin vimpshiito, tolpat panthiin siihen ja tolppa pysthöö, ja soli neljälä ja soli, siinä-kin oli kaks loovaa, ja niitä oli neljä miestä päälä ja neljä alla, jotka sysit sitte ja panit siihen loovhaa, sillä ne veit pääle sen. Ja soli rau-vast... tuota viljoista (vitjoista) sitte semmonen kettinki vain. Ei niitä ollu sinkkiä siihen ai[khaa].

— Ne häyyh... ne oli, oma tekonen se liike?

— Oma tekonen. Itte net tehit.

— Kuaa (kuka) se siinä oli niiku tehe... tekomiehenä?

— No siinä ei, mie en tiää kuka se tehnyt on justhiinsa sen, mutta

¹ *Ylivainion Aapo* = Abraham Isaksson Ylivainio, född 1857 å hemmanet Ylivainio i Ruokojärvi by, svenska Övertorneå socken. Död under första världskriget. Småbrukare i Soukolojärvi by. Hade i unga år varit gruvarbetare i Malmberget. Han hade hand om första etappen vid sänkning av sjön *Nuora-*

— ... man drog det i hjulet, repet löpte i en ring, kärran kom upp och tömdes. Den ena åkte ned samtidigt som den andra drogs upp. Det var två kärror. Här bodde också mannen, som först åtog sig att gräva diket på beting. Han kallades Ylivainion Aapo.¹ Man förundrade sig storligen över hans metoder.

— Hur kom han på det?

— Det var förstås hans eget påfund. När han gjorde upp om betinget, så var det hans eget arbete.

— Man måste finna på det bästa sättet.

— Ja hur man gör det. Så drog man upp jorden på banken.

— Fanns det många karlar i arbetet?

— Jag vet icke hur många det var första gången. Men när diket sedan grävdes djupare, eftersom vattnet icke sjönk så mycket som det först var beräknat, gjordes det en vinsch på en rest stolpe. Där fanns det också två lådor. Det var fyra män uppe, och nere i diket var det fyra män, som höggo lös jord och fyllde på i lådan. Med vinschen drogo de upp lådan. På den fanns det en kätting av järn. På den tiden hade man ingen zink.

— Den var av egen tillverkning?

— Jo av egen tillverkning. Själva gjorde de sådana.

— Vem var det som var mästaren, så att säga?

— Jag vet icke precis vem som gjorde den men själva lagade de

järvi ca 1 km väster om Soukolojärvi, då avloppsdiket *Isokaivos* från Nuorajärvi till Soukolojärvi kom till. Det naturliga avloppet Nuorajoki gick från Nuorajärvi söderut till Lammijärvi och från sistnämnda sjö genom Lammijoki till Soukolojoki drygt en km ovanför mynningen i Torneälven.

itte net korjasit, son miesten hommaa. Vankka tolppa oli, kuitekki mie piään ni että oli se kymmenen eli ykstoista tuumaa paksuki se, ja se pyöri siinä sitte semmonen, tehtiin semmonen siipi jossa se, ja tervaa panthiin sinne alle sitte ja plankuista se tehtiin ja siin ei ollu rautaa ko nokassa ja navassa.

— Ja n että vähälä rauvala?

— Vähälä rauvala. Puuta vain oli ko... Ja sitte veivit.

— Ja tervaa ettei kulu.

— Ja tervaa ettei kulu.

— Veivit vain olit.

— Ja, ja puusta nekki?

— Ei ne olit rauvasta.

— Tuota, ne oli, noli tuota ne jotka osakhaat jotka itte kaivot vai?

— Jo osakhaat ja työmiehet siihen. Ja siinä tehtiin työtä. Ku... kymmenen tiimaa siinä olthiin töissä, soli kuuvesta kuutheen se tehthiin työtä.

— Ja sitte ruokarastit?

— Joo ruokarastit siihen olit. Näee s soli tiima kummalaki. Ja siihen aikaan oli vain kaksikymment äyriä tiima. Ja se piti heilua. Ja ne olit kaikkhiin jalompia miehiä mitä siihen otethiin, mikkä pystyt töihin. Ne olit aivan jaloja miehiä.

— Ni ettei kelvanut kuaa hyäänsä.

— Ei kelvanut kuka hyäänsä sii... Ja ne piti, net tehit työtä kauh[easti].

— Jaa tuota niin son, soli, soli, mikkä ne olit osakhaat siinä?

— No siinä oli Niemi² ja nämä Juntit² ja sitte Muotkan² maasta Juntti Kuivakankaasta², joka otti osan siit.

— No ja, ei Pettäinen³ ollut siinä?

— Ei Pettäinen³ ollut.

— Jo tuota, no silloin se lähti vesi sitte?

— Sitte lähti vesi kyllä ko net kaivot ja, ja sitte veit pluuvin tuone toisele puolen järveä, rapajärven ja, lauvat sinne, ja sielä tehtiin pluuvi, ja värppi (varppi) sitte, jolla ne veit läpi, poikki järven halki, ja se kuivasi aivan kuivaksi tuo kaivos.

² *Niemi, Ranta-Juntti* och *Mäki-Juntti* samt *Muotka* = hemman i Soukolojärvi by räknat från norr till söder. *Juntti i Kuivakangas* = Emil Abrahamsson Juntti, född 1879 å Mäkijuntti i Soukolojärvi, gränsuppsyningsman och ägare

den. Det var männens eget arbete. Det var en kraftig stolpe. Jag tror den var tio eller elva tum tjock. På den fästes sedan en vinge, som löpte runt. Av plankor gjorde man den. Det fanns icke järn annorstädes än i spetsen och naven. Och tjära hällde man dit ner.

— Jaså, det var litet järn?

— Jo litet järn. Allt annat av trä. Och sedan vevar.

— Och tjära hade man för att det inte skulle slitas?

— Jo tjära mot slitning. Och så fanns det vevar.

— Voro även dessa av trä.

— Nej, de voro av järn.

— Grävde delägarna själva eller vilka voro de som grävde?

— Jo delägarna och dessutom anställda arbetare. Och nog arbetade man där. Tio timmar var man i arbetet, från sex till sex.

— Det var matraster också?

— Matraster dessutom, en timme vardera gången. På den tiden var det blott tjugo öre i timmen. Och man fick nog vara i farten. Det var bara de starkaste karlarna, som fingo arbete. Det var endast kraftiga karlar.

— Där dög icke vem som helst?

— Nej, icke vem som helst. De fingo arbeta hårt.

— Vilka voro delägare?

— Det var Niemi och Juntti-hemmanen samt för Muotka-hemmanet Juntti i Kuivakangas, eftersom denne övertog Muotkas andel.²

— Var inte Pettäinen med?³

— Nej, Pettäinen var icke med.

— Och då sjönk vattnet?

— Vattnet sjönk nog sedan de grävde diket. Därefter förde de med sig bräder på andra sidan den dyiga sjön och där gjorde de en plog. Sedan hade man en varptross med vilken de drogo ploget igenom sjön och det där diket torkade upp sjön helt.

av hemmanet Rantapieti i Nedre Kuivakangas. Död mot slutet av 1940-talet.

³ *Pettäinen* = Petäjävaara = det nordligaste hemmanet i Soukolojärvi by, beläget norr om Niemi hemman.

— No siin oli painoa sitte päälä?

— No yks mies⁴ oli vain painona, soli aiva velli, la... levä järvi.

— No tuota, no se tuli niittyä paljon siihen ai...?

— No tuli tietekki niittyä siitä aika paljon, mutta nyt son mennyt takassiin kaik...

— Umphéen kasunu?

— No kaivos mennee umphéen. Ko ne entiset isänät kuolit niin nykypolvi tuli niin ne ei alkanheet millekhää. Jätit siihen.

— No siel on tietekki selvä että heinäntekoki huononee?

— No joo, ei sielä ennää tehjä heinää. Ka se, rapakosta kahlaan kukhaa.

— Ja eikä pohjaakhaa?

— Eei, eikä sielä pohjaakhaa.

— Mutta son ollut vain huonoa heinäntekoa aina vissiin?

— No huono tietekki, mutta näee s se, son ennen huonosta tehtytki heinä. Se on vanhat sanonheet, että ko ko viis karvaa tullee vikat-heensiipheen ko lyöpi se kannattee tehjä. Ko siipivikatetta, niitethää.

— No minkälaista heinää siinä kasusi sitte niiku ennen?

— Ennen kasusi pitkää kortetta, tavatonta. Ja vesinen son ollut jälkhiinki sitte vielä ko son saeekesät olheet nii siinä on ollut metri vettä ja sentähenki niitethiin. Isävainaki niitti ko se arenteerasi sen, nii se ei pannukko paulakengät nuorala jalkhaa ja alushousut, ja se lähti siivettömälä nittämhään kortetta poikki ja se sukasi sieltä pohjasta vain, märkänä koko mies oli, mutta nii se vain, ja sitte lykäsi maan ranthaa järvestä sieltä.

— Soli ko kulutusta?

— Joo, ja se, semmonen palanen makso neljäkymmentä kruunua arenti siitä siihen aikhaa, ja siitä tuli kaks häkkiä⁵ heiniä.

— Nolit aika tyyhriitä.

— Joo ja sillä laila hääty he ottaa mutta soli kaikkhiin helpoin teko, ko se osasi sen niittää sitte vain, ja se osasi niittää nii sille sortile

⁴ *Mäkijuntin Kalla* = Karl Isaksson Niemi, född å Niemi hemman, måg och husbonde å Mäki-Juntti hemman i Soukolojärvi. Död 1937 i 60 års åldern.

- Fanns det någon tyngd på plögen?
- En karl⁴ satt ovanpå som tyngd. Det var bara vällingen, den sank sjöbottnen.
- Det blev då förstås mycket ängsmark?
- Nog blev det ganska mycket ängsmark men nu har allt kommit igen under vatten.
- Det har vuxit igen?
- Diket växer igen. När de gamla husbönderna gingo bort och det nya släktledet kom istället, brydde de sig icke alls om detta utan lät det vara.
- Då är det klart, att även slåttern blir sämre?
- Inte bärgar man där mera något hö. Inte vill någon vada i dyn.
- Och man bottnar icke heller?
- Nej, där bottnar man icke heller.
- Men nog har det väl alltid varit besvärligt med slåttern därborta?
- Dåligt förstås. Men ser du, man har bärgat hö även om det har varit dåligt. Sedan gammalt har man brukat säga, att om det fastnar fem strån i lievingen (mejbågen), när man slår, då lönar det sig att bärga höet. Alltså när man slår med en vinglie.
- Hurudant hö växte det där förr?
- Där växte det förr långt fräken, väldigt långt. Det har nog varit vattensjukt även senare, i synnerhet om det har varit regniga somrar. Då har det varit en meter vatten och ändå har man slagit där. Min salige fader slog där, när han arrenderade den. Han hade bara bandpjäxorna^{5a} på fötterna, hopdragna med snöre, samt kalsonger. Då gick han ut med en vinglös lie för att slå fräken. Han strök bara utefter bottnen. Hela karlen var blöt men han sköt blott höet från sjön mot strandkanten.
- Det var såsom flottning?
- Jo, och för ett sådant stycke betalades fyrtio kronor i arrende och det blev två skrindor hö.⁵
- Det var rätt dyrt.
- Man måste bärga höet på det sättet. Det var också det enklaste sättet, när han kunde slå det på ett sådant sätt, att det icke blev

⁵ Håkki = skrinda = ca 500 kg torrt hö.

^{5a} Se s. 41 not 66.

ettei jäänyt monta karvaa sinne kortetta pysthön. Net klupsahtit aina y ylös ko se löi. Nousit veen päälle ja sitte se lykkäsi ranthaa ja siitä äitivaina ja met⁶ traakasima maale.

- No kuinkas net kuivathiin?
- No ne kuivathiin maala ja sitte panthiin saurhaan.
- Nokothiin siihen ne?
- Nokothiin ensinä rannale ka... nok...
- Nokkoja?

- Nokkoja maanranthaa.
- No tuo, nii soli sitte, sitte ne ajot sitte, sitte? Oliko net tuomonen talvisaura⁷, polkusaura vai?
- Eei ko kuivosaurhaan⁸ ne panthiin.
- Ja sitte lathoon?
- No ei sielä ollu latoja. Sauroissa ne olit siinä sitte että nouthiin syystalvesta poijes ko alko päässeen si...
- Ei se suovata mennyt ne ei?
- Eei, eikä niit ollu hyää liikuttaakhaa, korte kuivahtaa, ne menevät aivan muruseksi.
- Niin nii, joo se hän on niin.
- Ja vittasta panthiin sangat, kuttuthiin sangaksi, keskele käärihiin saurhaa. — Jaa. — Ei muutako isävainaki meni methään ja otti sieltä sankavittoja ja kääri ympäri pitkin sauraa sen sitte ja pani se muutamphiin ...
- Sau... sauran pohjaanko?
- Eei alle puut mutta keskele että se kantaa.
- Jassoo, jaha. Ei niitä ollut rihmoja, ei ei, eikä rautalankoja?
- Eikä rautalankoja niinku nyt on. Ei se muutako veittelä nouti vain vittoja ja väähäytteli.
- Se meni äkkiä tehä?
- Se meni äkkiä sillä laila. Ko tottunut oli. Hään nyt oli tottunut.
- Niin no hään vain väänsi paljon vittoja?

⁶ Sagesmannen med sina syskon.

⁷ *Talvisaura* = vinterhässja, eller *polkusaura* = tramphässja = en hässja med dubbla rader av resta störor med 40 à 50 cms mellanrum. I en sådan trampades det torra höet, som täcktes med grenar och kvistar av lövträd. Sådana hässjor

många strån kvar. Dessa plumsade upp på ytan för varje slag.

- De flöto upp på vattnet.
- Jo de flöto upp på vattnet och sedan sköt han höet mot stranden. Därifrån drogo vi, salig mor och vi,⁶ höet på land.
- Hur torkade man det?
- Det torkades på land och hässjades sedan.
- Där volmade man det?
- Man volmade det först på fasta marken vid stranden.
- Sedan kördes det därifrån eller hade man kanske en vinterhässja, en tramhässja?⁷
- Nej utan i en torkhässja.⁸
- Och sedan togs höet in i ladan?

- Där fanns det inga lador. Höet hade man i hässjor.
- Jaså i torkhässjor.
- Jo, i en sådan hade man det, tills det hämtades under höstvintern, när man kunde komma fram.
- Det gick icke att stacka höet?
- Det var icke så gott att röra på det, ty det blir bara smulor av fräken, när det torkar.

— Ja, det är ju så.
 — Man slog bärvidjor runt varje stör i mitten och längs hässjan. Salig far gick blott i skogen och hämtade därifrån stångvidjor samt band dem runt störarna och längs hässjan. I en del band han
 (tekniskt avbrott)

- (Vidjor) i hässjans botten?
- Nej, träslanor under men i mitten så att det bär.
- Jaså, det fanns inga snören?
- Nej och inga järntrådar som nu. Han bara skar vidjeämnen och vred vidjor.
- Det gick fort att göra på det sättet, om man var van.
- Nog var han van.
- Han vred ju mycket vidjor?

hade man istället för lador speciellt på avlägsna myrslätter i skogen. *Häkki-saura*. Jir *häkki* = skrinda.

⁸ *Kuivosaura* = torkhässja = en hässja med enkel rad av resta störrar. I en sådan brukade man torka höet, innan man tog det in i ladan.

— Joo hän väänsi vittoja kaiken aikaa. Ja niistäki sai, sata vittaa ko väänsi, se yheksänkymment äyriä ja kaheksänkymment äyriä ja oli se kruunuki, sata aina, näee s soli viijenkymmenen kimppuun panthiin. Ja ne piti viää vielä Iivarille⁹ eli Närkhiin⁹ tuone Suomen puolele. Siel otethiin vasthaa.

— Kuua se Närkissä otti vasthaa?

— Soli, mie en tiää okein kuka se oli sielä, soli joku Saukkoriivi.⁹

— Jaha. — Ja täälä otti Iivarin faari ja Iivarin Jussa⁹, jotka ouvat, son Korpikylässä, ne otit vasthaa.

— No se, siitä tuli paljon vittoja vue... talven sisälä. Kerkisi?

— Tuli tietekki. Näee s se häyty vääntää niitä niinku tuhanenviissattaa vi... viikossa. Näee se ei elänyt muuten, niin se, se nousi varhain kolmen aikhoiin vääntelheen. Ryyppäsi jyäävettä¹⁰ vähän ja silloin se alko vääntelheen niitä. Ja meät karkotti ylös karsimhaan ja karustamhaan.¹¹ Vittat olit aina muurintakana kuivamassa toiset, ja toiset kartanolla. Ja ko päivä valkeni nii silloin lähethiin methään taasen.

— No tuota tä, niin no se tuhanenviissattaa viikossa, niitä karttu paljon vuo..., talven pitkhään?

— Jo tietekki, isot läjät.

— Isot läjät? Niitä meni paljon vittoja?

— Jo niitä meni. Näee ko lautathiin²⁵ kaikki puut. Ja kevät tuli nii se juuria¹² sitte tuo, kantoja nostethiin, jolla panthiin ko lautta, lautatthiin, että airot sopivat, niitä meni paljon. Ja sitte puulaakissa¹³ olthiin niin se pummikki, ei niitä pantu kettinkilä, mutta se panthiin, väänthiin karhakat mettästä, tuomoset aisakoijunvahvuset¹⁴ karhakat, ja.

— Kuusiset?

— Kuusiset. Ja siihen sitte, juuriltansa nekki otethiin, ja siihen jäi semmonen vähänen kuppa sitte, semmonen juurenmukat. Ja ne läm-

⁹ *Iivari* = hemman i Torakankorva by i svenska Övertorneå socken. *Iivarin faari* = Johan Johansson Iivari, född 1838 å Ruisniemi hemman i Soukolojoki vid södra ändan av Soukolojärvi, död 1917. Husbonde och måg å Iivari hemman. *Iivarin Jussa* = Karl Johan Johansson Iivari, född 1886. Den föregåendes son. Måg och husbonde å Suo hemman i svenska Korpikylä by i Karl Gustavs socken. Död för något år sedan. *Närkki* = by i finska Övertorneå socken vid foten av berget Aavasaksa. *Saukkoriipi* = hemman och by i finska Pello socken. Släktnamn på en person bosatt i Närkki.

— Jo, han vred jämt vidjor. Om man vred hundra vidjor, fick man nittio öre eller åttio öre och det kunde även vara en krona, alltså per hundra. Ser du, man buntade ihop dem, femtio stycken i varje bunt. Man var nödgad att föra dem till Iivari⁹ eller till Närkki på finska sidan. Där togos de emot.

— Vem var det som tog emot i Närkki?

— Jag vet inte riktigt. Det var någon med namnet Saukkorivi. Här togo emot Iivarin faari och Iivarin Jussa, han som är i Korpikylä.⁹

— Det blev mycket vidjor på ett år, en vinter? Man hann mycket?

— Det blev det förstås. Ser du, man måste vrida omkring ettusen-femhundra i veckan. Ser du, man levde icke annars. Han steg tidigt upp vid tretiden för att vrida. Han drack bara litet sädvatten¹⁰ och sedan började han vrida vidjor. Oss körde han upp för att kvista och skrapa.¹¹ Det fanns alltid vidjeämnen bakom muren på tork och en del på gårdsplanen. När dagen grydde, gick man åter till skogs.

— Om det var ettusenfemhundra i veckan, då blev det en hel del under hela vintern.

— Det är så klart.

— Stora högar. Det gick åt mycket vidjor?

— Det gick nog åt. Ser du, man band allt timmer i flottar. När det blev vår, grävde man upp rotstubbar¹² i vilka årorerna passades in, när man band ihop flotten. När man sedan var hos bolaget,¹³ bundos icke bommarna ihop med kättingar. Istället vredos barruskor, (granruskor) tjocka som skakelbjörkar.¹⁴ Dem tog man upp med rötterna. På en sådan blev det kvar en liten knöl eller en rotslinga. De kvistades först och sedan upphettade man dem. Därefter började karlar vrida dem, kraftiga karlar vred dem, så att händerna voro skinnlösa, när de vred på en het barruska. De gjorde länkar av dem, kättingar,

¹⁰ *Jyäväesi* = ett slags ersättning för kaffe, kokat på rostad säd.

¹¹ *Karustaa* = skrapa av ett vidjeämne på två sidor med knivryggen innan man börjar vrida det till en vidja.

¹² *Juurakko* = rotstubble, som man brukade använda såsom årtull på en flotte.

¹³ *Puulaaki* = trävarubolaget, som ägde timret och som betalade för flottningen. Sedermera kom det att betyda flottningsföreningen.

¹⁴ *Aisakoiju* = ämne av björk för tillverkning av skakel.

mitethiin, ja sitte miehet vääntämhään, jalot miehet he väänsivät, ja käeet olit lihalla ko se kuumaa karhakkaa väänsi. Net tehit niistä länkkyjä sitte, kettinkiä. — Jaa. — Joo lujat kettinkit. Ja ne olit lujat. Net kestit. Net panit, panit vain rohki niin paljon ko nykki panhaan nuihin vaikk on viljakettinkit (rautavitjat). — Mm — Isoja laveria¹⁵. Niin no sitte ko se tuli se aika, että laverhiin saathiin ja ko järvele¹⁶ ja tänne joeensuuhun saathiin, niin se tuli lauttaaminen. Se lautat-
hiin puut sitte. Ja siitä sai kymmenen kruunua ko telin, soli kaheksan pohjaa, tehjä nii soli teli. Siihen meni paljon puita, se sai kymmenen kruunua ko sito net sitte. — Jaa. — Joo, koko telin sito. Koko telin sito nii...?

— Joo. Puut siiothiin vittoila kiinni?¹⁷

— Joo vittoila kahesti.

— Joka puu?

— Joka puu. Muutako harja, ja harjapuutki¹⁸ hääty sitoa. Ja kaskit¹⁹ ja runkat²⁰ panthiin niihin. Ja täältä joeelta ko ei päässy, ennenko väyläle²¹ saathiin, nii se hääythiin viää teli, tuota semmonen, aina puolisko, pohjaksi net kuttut, niitä kertaansa joeet läpi, ja sitteko saathiin tuohon väylälle, nii se siinä panthiin yhteen. Ja siinä kan-
not pääle ja aivot veistethiin, pitkät aivot.

— Ja sieltä lähethiin laskehmaan.

— Sieltä lähethiin sitte viemhää Haaparannale.

— Niin no kuinka net kosket laskethiin?

— No kosket. Se hääty olla kaheksan miestä koskenlaskussa, perämies yksi, ja näee s se hääty olla neljä eessä ja neljä jälissä soutamassa että se ohjaa sen hyvin, perämies oli, perämies oli etupäässä. — Jaa. — Se näyytti mistä virta mennee.

— Jaa. No tuota, nuot v Vueenon?²² Kuinka se la...? Oletta te laskehneet Vuentoaki alle?

— Joo tietekki, kaikki vain. Haaparannale saakka.

¹⁵ *Laveri* = timmersläp i en stor ringformig bom.

¹⁶ *Järvi* = sjön Soukolojärvi, *joki* = Soukolojoki, som bildar utlopp från Soukolojärvi till Torneälven, *väylä* = Torneälven.

¹⁷ *Lämpsä* (lämsä) = vidjering runt en stock.

¹⁸ *Harjapuut* = stockar placerade ovanpå flotten. Man kunde sitta på dem utan att blötas ned i forsarna.

starka kättingar. De voro nog bra starka och de höllo bra. Man hade i dem minst lika mycket timmer, som de ha nuförtiden fastän de ha järnkättingar.

— Det var stora timmersläp?¹⁵

— När man kom fram till sjön,¹⁶ var det dags för en släpbom. När man sedan fick fram timret till utloppet, fick man börja binda timret ihop till flottar. Man fick tio kronor, när man band ihop en hel flotte. Det var åtta bottnar (sektioner) i den. I en sådan flotte gick det åt mycket timmer. Och tio kronor fick man för arbetet.

— Ja, och timret bands ihop med vidjor?

— Varje timmer bands ihop med vidjor på två ställen.¹⁷ Även ås-timret¹⁸ måste bindas fast. Till flotten hade man också björkslanor¹⁹ och kantstockar.²⁰ Eftersom man icke kunde komma genom älven till storälven²¹ med en hel flotte, fick man ta en halva eller en botten i sänder. Sedan fick man lägga ihop dem igen, när man kom till storälven. Där satte man på rotstubbarna¹² och man bilade åror, långa åror.

— Sedan for man därifrån?

— Sedan började man färden mot Haparanda.

— Hur for man genom forsarna?

— Förutom styrmannen måste det vara åtta man vid en forsränning. Ser du, fyra man måste ro i fören och fyra man i aktern, så att flotten kunde styras väl. Styrmannen stod i fören. Han visade hur strömmen gick.

— Hur for man genom Vuento?²² Har ni farit genom Vuento?

— Man for förstås genom alla forsar ända till Haparanda.

¹⁹ *Kaski* = ungbjörk lagd tvärsöver timret och i denna bands timret fast.

²⁰ *Runka* = upphöjd kant eller vall, kantstockar placerade ovanpå flottens bottenstockar.

²¹ *Väylä* = huvudälv, storälv, som upprinner i fjällen t. ex. Torneälven.

²² *Vuento*, äldre form *Vuojento* = en lång och strid fors ca 45 km från Torneälvens mynning vid södra ändan av byn Vittaniemi på svenska sidan samt byn Pekanpää på finska sidan.

- Kuinka se, kuinka se Vuento laskethiin?
 — No samhaan laihiin vain.
 — Meniko siinä koko lautta?
 — Jo sielä, ei puoliskona aina, puoliskona, ne hääythiin katkasta.
 — Jaa. — Halasta.
 — Jaa. Pitkin halasta?
 — Joo, pitkin halasta. — Jaa. — Näee s ko ne olit pitkät puut, pitkin ne halasthiin.
 — Noo no no Kukkolasta?²³
 — Ne sielä, ne hääyt kaikki kosket, ne hääyt laskea sillä laila. Ja aina sitte taas panthiin yhtheen ko järvet tulit. — Nii ja ja. — Ja ja suaanot.
 — No Matkakosken²⁴ kuinka se tuota?
 — No samhaanlaihin kaikki kosket, ne hääythiin halkoa.
 — Jahaa. Eikö ne la... lasku, lasku kertaako se panthiin vai, vai, vain tuota niin, vai tuomonen, mie olen, pu... Mikkä ne lautassa²⁵ ne laskut on, jota sanothaan laskuksi. Mie olen kuulut?
 — No so, se on semmosia pohjia, laskut. — Nii. — Ja teli on sitte, näee si se on iso.
 — Montako siihen la... pohjaa tullee, niinku soli kaheksan telhiin?
 — Kaheksan telhiin.
 — Ja sitte, sitte enneko koko lautta, niin kuinka se?
 — Niin soli kaheksan pohjaa siinä sitte, soli sitte teli. — Niin. —
 Joo. —
 — Nii sillon soli koko lautta?
 — Sillon soli koko lautta. Ja siin oli paljon puita mutta mie en muista kuinka paljon siihen oli. Ja net piti kääntää puukki sitte toinen toissaalle. — Jahaa. — Net piti olla yhtä leveät jommasta kummastaki päästä. Näee s se hääty tyvi jälkhiin ja taas etheen.
 — No ne, net tervatynnyrikki sillä mallila kuljetethiin?
 — No joo tietekki. Kaskit ja siin olit vyö... vyössä sitte semmonen

²³ *Jylhäkoski*, även kallad Kukkolan Jylhä eller Kukkolankoski (Kukkolaforsen) = fors i Torneälven ca 2 mil från mynningen vid södra ändan av svenska och finska Kukkola byar.

²⁴ *Matkakoski* = fors vid svenska och finska Korpikylä byar ca 4 mil från Torneälvens mynning.

- Hur for man genom Vuento?
 — På samma sätt förstås.
 — Gick hela flotten igenom på en gång?
 — Nej, endast en halva åt gången. Man fick dela flotten, klyva den.
- Klyva den på längden?
 — Ja, på längden. Ser du, det var långt timmer. Därför klövs flotten på längden.
 — Nå, hur var det vid Kukkola?²³
 — På det sättet fick man fara genom alla forsar. Sedan lade man ihop flotten igen, när man kom till sjöarna och selen.
- Ändå Matkakoski,²⁴ hur for man genom den?
 — På samma sätt genom alla forsar. Man fick klyva flottarna.
 — Vad är det i en flotte som kallas för »lasku»?²⁵ Jag har hört talas därom.
- De äro sådana där bottnar. En »teli» (klump) sedan, den är stor.
- Det var åtta bottnar i en »klump»?
 — Jo åtta i en »klump».
 — Huru många är det i en hel flotte?
- Det är åtta bottnar i en »klump» och då är det en hel flotte. Jag minns icke huru många stockar det var i en sådan. Stockarna måste också vändas, den ena åt ena hållet och den andra åt andra hållet. Bottnarna måste vara lika breda i båda ändarna. Ser du, man måste ha ena rotändan bak och den andra fram.
 — Även tjärtunnorna fraktades på det sättet?
 — Det är klart att även tunnorna fraktades så. De fästes i björk-

²³ *Lautta* = flotte, timmerflotte, *pohja* = botten, sektion i en timmerflotte, *lasku* = fyra sektioner på längden; hälften av en hel timmerflotte kluven på längden; *teli* = klump, klimp; hel timmerflotte på åtta sektioner eller »bottnar» av vilka fyra på längden och två på bredden.

lau... lauthaa lyöty semmonen kuru, josta saathiin kiini. — Mm. — Tynnyrit samhanlaihin. Net panthiin poikkikäsin, tynnyrit. — Nii. — Näee s kahela vittala, kaski pääle.

— Piäättähmää?

— Joo piäättämähää.

— No kui... panthiinko niitä? Ei niitä saattanut yletysten panna, tervatynnyriä?

— Eei, ei ko yksi. — Yksi. — Yksityisesti ne. Ne olit vaikeat viää. — Mm. —

— Joo. Muttako tänne on tuotu tuolta ylhäältä ko se Nuottaniemi²⁶ ko toi lehmäkki. Karjaa lauttan päälä.

— Jaa. Kuinka se kävi laihiin? — No joo. — Ja koskekki läpi?

— Kosket ja kaikki. Honkalautta vain oli ja siihen oli pannut plankut, pääle naulanut, ensinä vittanut vasiten, ja ympäri sitte renk... semmosen, tuomosest krinnut, ni ettei lehmät pääse pois sieltä, aijan ympäri ja laskenut Kojjukylhään asti, tuolta ylhäältä.

— Kaikki ko...? — Kaikki. — Kaikki k, Kattilanreijänki²⁷ läpi?

— Kaikki läpi.

— Niin tuo, kaikki kosket?

— No mutta hän ei se ei niin suuri teli ole ollukhaa se, niin että se lehmät on. — Nii. — Mutta niit on ollut kymmenkunta lehmää.

— Jaa. Mistä se tuli?

— Ja kampheita (tavaroita) ja. En mie piään että son Muoniosta lähtösin. — Jaa. — Tää Nuottaniemi Kojjukylässä.

— No ni niitähän ne, e eikä ne kuljettahneet kalkkia sitte Hu...?

— Joo kalkkia, lauttain päälä, ja näee s ne kyläkunnissa seisot sitte piätit lautat. Välhiin Marjosaaressa²⁸ ja välhiin tuossa saarennokassa Kuivakankhaanputhaassa.²⁹ — Jaa. — Joka, sait ostaa kalkkia.

— Jaa. Ne olit nuo, tuota Yliperän?³⁰

²⁶ *Nuottaniemi*, Karl Sylvester, f. 1875, bonde å Korpi hemman i Koivukylä i Hietaniemi socken. Han kom år 1918 från Kolari by i Pajala socken till Koivukylä.

²⁷ *Kattilanreikä* = den farbara östra delen av forsen Kattilakoski vid Niskanpää ca 9 mil från Torneälvens mynning.

²⁸ *Marjosaari* = bebyggd holme i Torneälven räknas numera till byn Kaulin-

slanorna. I en bräda hade man gjort en skåra, där man fick fäste. Tunnorna lades på tvären och bundos med två vidjor i björkslanan, som låg ovanpå.

— Inte kunde man ha tjärtunnorna ovanpå varandra?

— Nej, bara ett varv. De voro besvärliga att frakta. Men Nuottaniemi²⁶ har där uppifrån fraktat kor på en flotte.

— Hur gick det till? Även genom forsarna?

— Genom forsar och alltsammans. Det hade varit en flotte av furutimmer. På den hade man spikat fast plankor. Han hade förstås först ordentligt bundit ihop flotten med vidjor. Runtomkring hade han grindar, ett stängsel, så att korna inte slippa ut. Sedan hade han farit där uppifrån ända ned till Koivukylä.

— Genom alla forsar? Även genom Kattilanreikä?²⁷

— Jo genom alla. Men det var ju icke heller en så stor flotte. En sådan att han kunde ha korna på den. Men det har visst varit ett tiotal kor.

— Varifrån kom han? Gods hade han väl också?

— Jag tror att han härstammar från Muonio, den här Nuottaniemi i Koivukylä.

— Nå inte är det så svårt. Har man inte också fraktat kalk?

— Jo, kalk på flottar. De stannade i byarna med flottarna. Ibland vid Marjosaari²⁸ och ibland vid holmudden vid Kuivakankaanpudas.²⁹ De som önskade fingo köpa kalk.

— De voro från Yliperä?³⁰

ranta i finska Övertorneå socken. Före freden i Fredrikshamn var Marjosaari en egen by, dit svenska byn Torakankorva även hörde.

²⁹ *Kuivakankaanpudas* (Puaas) = en mindre gren av Torneälven mellan holmarna Palosaari och Ruottinsaari samt västra fastlandet söder om mynningen av Soukolojoki.

³⁰ *Yliperä* = den nordligare delen av älvdalen, *Alaperä* = älvdalens södra del. Byn Huukki vid Muonioälven i Pajala socken var en viktig ort för kalkbränning.

- Joo, Yliperän kalkkia.
- No sieltä, eikö ne tuohneet muurikiveäki sieltä lauttoila?
- Joo sinne on tuotu muurikiveäki son Kursun paikoilta Erkheimin,³¹ mie en tiää oikein missä paikoin son, son tähhäänki tuotu tähhään Puthaalle,³² Huhtasaahreen tähhään, Huhtasaaren Pekan³³ isä, son sieltä, ja sielä on vieläki muuri niistä.
- Nii siinä sii si... siinä Mäkitalossa?³³
- Mäkitalossa. — Nii. — Son vieläkin muuri.
- Kivimuuri jäljelä?
- Kivimuuri. Muutako on nyt vain pantu, siittä nyt on kolmisenkymmentä vuotta likemäksi ko on pantu uusi laki siihen tiilistä. — Jaa. — Mutta muuten on kivet. Ja sano että son sieltä isävaina tuonut kalkit ja kivet, Pekka vaina.
- Kursusta? — Joo. — Jaa. Joo son sitte vanha muuri oli sitte?
- Jo se on vanha.
- Miksei ne kestä.
- Ja se sano, että se osti sitte hongat ja honkain pääle se lato ne sitte, laitto, ja lauttala se toi. — Ja, jaa. — Siihen saarennokhaan.³⁴ Sano että hän on ollut vähänen poika, ja siittä nyt on aikaa tietekki, mie piään kaheksankymmentä piijaan ylikki ko Pekka on, olis Pekka vaina. — Nii. — Ja hän nyt muistaa sen jo.
- Son vanha asia jo?
- Joo son vanha.
- Tuota no, te hän ny... olette itte olheet niinku noissa, Perässä³⁵ trenkinä myötä niinku niitä vanha, kuinka siinä niinku talontyöt juoksit ja ja ku, niinku heinänteko ja ja net talontyöt?
- Niin ne hääythiin niittää kaikki. — Niin. — Ei siinä ollut ...
- Ei siinä koneniittyä Pe...?
- No Perässäki oli siihen aikaan sen verran koneniittyä nii että se kahtena trykinä (vuorona) kotona niitti ja yhtenä trykinä sielä Kor-

³¹ *Erkheimi* = by en mil nordväst om Pajala kyrkoby.

³² *Pudas* (Puaas) = södra delen av Övre Kuivakangas omfattande hemmanen Rova, Mäki-Huhtasaari eller Mäkitalo, Ranta-Huhtasaari eller Huhtasaari, Hannukainen, Mella eller Kuopanrova samt Korvola.

³³ *Huhtasaaren Pekka* eller *Mäkitalon Pekka* = Petter Persson Huhtasaari,

— Jo, det var kalk från Yliperä.

— Fraktade man inte även mursten där uppifrån på flottar?

— Jo, man har fraktat även mursten från trakten av Kursu någonstans vid Erkheikki,³¹ jag vet icke säkert var det ligger, hit till Pudas³² till Huhtasaari. Fadern till Huhtasaaren Pekka³³ har hämtat dem och där finns det fortfarande en mur av dessa stenar.

— Där i Mäkitalo?

— Ja i Mäkitalo. Där har man ännu en sådan mur. Det är väl ett trettiotal år sedan man murade nytt valvtak på bakugnen av tegel.

— Den är annars helt av sten?

— Ja annars helt av sten. Salig Pekka omtalade, att det var där uppifrån hans salig fader hade hämtat stenen och kalken.

— Från Kursu. Då är det en gammal mur?

— Den är nog gammal. Han omtalade, att fadern hade köpt furutimmer och på furuflotten hade denne travat stenen samt fraktat dem till holmudden.³⁴ Han omtalade, att han hade då varit en liten gosse. Nu skulle nog salig Pekka ha varit sina åttio år, kanske rentav mera. Och han kunde redan minnas det. Då är den nog gammal.

— Ni har ju varit dräng hos Peräs.³⁵ Hur var det med gårdssysslorna, med höslåtter och annat?

— Man var tvungen att slå allt för hand. Exempelvis Perä hade så pass med maskinslåtter, att han kunde använda slåttermaskinen ett

född 1876, död 1940. Fadern Petter Johansson Huhtasaari, född 1836, död 1904. Ifrågavarande pörtemur murades på 1800-talet av Johan Johansson Vuopio, född 1817, från finska Kuivakangas.

³⁴ *Saarennokka* = nordspetsen av Palosaari holme vid Övre Kuivakangas.

³⁵ *Perä* = det nordligaste hemmanet i Nedre Kuivakangas beläget vid norra ändan av Kuivajärvi sjö. Se även s. 39 not 65.

vela³⁶ ko sillä oli kahta maata. — Jaa. — Soli siinä kaikki koneniityt.

— Muuten vikatheela?

— Muuten vikatheela vain. Ja niin ne ...

— Kuinka varhain ne lähit niityle?

— No jo viijeltä se hääytiin nosta ja lähteä kansa. Kahvit olit jo viijen aikana valmhiit. Saathiin kahvia ja ja kellarin eessä oli laukku ja leili,³⁷ niin sait ottaa siitä evhää matkhaa ja lähethiin.

— Niinku me lähtim eemphäisemäle niityle?

— No ei siinä nyt pitempiä niittyjä ollukhaa. — Nii. — Mutta se otethiin ruoka matkhaan. Näkösen päässä ne olit. Se järvenpään hoito.

— Niin mutt ei joutettu lähteä syöhmään.

— Eei sitä jouttu. Se nielasthiin syää ja lähethiin taas niittämhään ja haravoitheen.

— No kuinka kauvon se olthiin sitte niitylä?

— No kyllä se meni yhekssään ja meni se kymmenheen ja meni se välistä yhtheentoista asti. — Nii. — Että pimeä haittasi. — Nii. — Jo.

— Että kello toista varvia. — Mm. — No si si niin no kyllä siinä oli tuota sitte, minkäs verrän jyviä siinä tu... prukasi tulla sitte, Perässä?

— Mie en tiää siitä nyt sanoa kuinka paljon niitä nyt tuli jyviä. Mutta siinä oli tavattoman suuri riihi, ko tuli kaheksan tynnyriä yhestä riihestä.

— Montako ja ku..., montako siinä oli tappajaa.

— Siinä piethiin viittäkin miestä, vi... viiski siinä on. Ja vanhan-aikhaiset masinit olit ja ne piti sitte virnheet seuloa, soli kranttu isäntä jyvile. Sille ei saanut olla ythhään oaasta, se piti olla aivan puhthaat jyääät. — Jaa. — Mutta se oli raskasta hommaa, se riihentappo. — Mm. — Ja riihi, näee si ko se kuumenethiin siel oli niin tavattoman kuuma ko se aina joka toinen päivä, ko siin ollut ko yksi riihi, se käythiin riihessä. Ja sielä meni kakstoista tiimaa, — Mm. — täythöön kakstoista tiimaa ennen ko selithiin, millaikkaa aamula lä-

³⁶ *Korpi* = ett område söder om Nedre Kuivakangas by, numera så gott som helt uppodlat.

par gånger hemma och en gång ute på Korpi,³⁶ eftersom han ägde två hemman. Det där var all maskinslätter.

— Annars slog man med lie?

— Ja annars bara med lie.

— Hur tidigt gick man ut till slåttern?

— Man var tvungen att vid femtiden stiga upp och även giva sig iväg. Vid femdraget var kaffet redan färdigt. Man drack kaffet. Ryggsäcken och trälägel³⁷ stodo framför källaren. Man tog maten med sig därifrån och gick ut till slåttern.

— Såsom man brukar, när man skall ut till längre bort belägna ängar.

— Nå, inte fanns det några avlägsna ängar. Alla voro inom synhåll där vid ändan av sjön. Men man tog mat med sig.

— Man hade icke tid att gå hem för att äta?

— Nej, inte hann man. Man slukade maten och började på nytt slå och räfsa.

— Huru länge var man kvar ute på ängen?

— Nog hann klockan bli nio, den hann bli tio och ibland dröjde det ända till elva, så att skymningen kunde bli till hinders.

— Så att klockan gick på andra varvet. Huru mycket säd kunde man få hos Peräs?

— Jag kan icke säga precis huru mycket. Men de hade en väldigt stor ria, då det blev åtta tunnor per gång.

— Huru många voro de som tröskade? (Se s. 62, not 18 ff.)

— Man hade där till och med fem män. Det var en gammaldags kastmaskin, varför man måste sikta säden ren från ogräsrön. Det var en noggrann husbonde. Det fick icke finnas en enda agn, utan säden måste vara alldeles ren. Men tröskningen var ett tungt arbete. Ser du, när rian upphettades, var det där väldigt varmt. Man var i rian varannan dag, eftersom det bara fanns en ria. Det tog hela tolv timmar, innan man var klar. Man började på morgonen så där vid fyrtiden. Eftersom det var mörkt, hade man ett talgljus så att man

³⁷ *Leili* = ovalt laggkärl med flata sidor för förvaring av långmjölk = *pimä*, eller dricka, oftast utspädd kärnmjölk.

hethiin, neljän aikana, ja panthiin se kynttiläkin n että päästhiin näkemhään, soli pimeä sielä, ja pimeän päässä se kopsithinki. — Mm. — Kiukhaan³⁸ nokassa oli kynttilä, sielä vähän valo lensi.

— No tuota, kuinka siinä, olitko ne lyhteet, niin no, niin no se laoothiin ensinä?

— Joo se laoothiin ensinä. Joo se laoothiin lyhteet laattialle, näee si aina terät⁴⁶ yhtheen, päät yhtheen. — Mm. — Tyvet ulos ja siihen meni neljä ratia (riviä), puoli viijettä ratia. Soli niin leveä, net kuttut raiiksi net ko soli lyhteet pantu päätäkkää. — Mm. — Päät päätäkkää. — Mm. — Ja net piti pieksää sitte, että ne olit aivan ruoppuina. Kaikki, oljet ja kaikki, semmosela kurikoila,³⁹ kaksi aina löi, ja yksi mies soli ko soli vanhempi, se koputteli yksin sitä puolta ratia.

— Jaaha. No kuinka se on, ne net käänthiin sitte?

— Sitte käänthiin, toinen puoli, puihautethiin ja käänthiin ja löysäthiin sitte sitheet, katkothiin poijes ja puistethiin siinä, ja sitte alethiin oikein roivimhaan uuvesti, toinen puoli. — Mm. — Ja ko saathiin roivituksi oikein pehmeäksi oljet se alethiin puistelheen ratia aina, menthiin ja puistelthiin kaikki poijes ja puhthaat oljet siihen jäi, jos jäi ol... päitä vähän nii se piti alkaa uuvesti moskimhaan niitä.

— No tuota, no sitte, sitteko nolit tuota niin koothiin oljet?

— Oljet koothiin siittä päältä pois ja viethiin olkihuonheeseen.

— Ei niitä ränsää⁴⁰ käytetty läpi?

— Ei niitä käytetty missään ko net käsin puistelthiin. — Mm. — Se jäi pohjaan. Se riihoksi⁴⁰ kuttuthiin kaikki. Ja sitteko saathiin oljet kaikki poijes nii se se vartan³⁹ varrela lykäthiin se riho aina niin että se kohhoin⁴¹ että se särkyvät jyäät, että se tullee kohoksi. — Mm. — Soli raskasta sitä rihoaki tappaa aina sinne, se liikutethiin. — Nii. — ja sitteko saathiin ne kaikki, se soorthiin loukkhoon ja alethiin vanhaala masinilla jyrämhää.

— Käsivoimala?

³⁸ *Kiivas, kiukhaa*. = ugn utan skorsten murad av sten. En sådan fanns i ett rökpörte, bastu eller en ria. *Riihenkiivas* = ugn i ria, placerad i en avbalkning nära ingången = *riihenporstoa* = »riafarstun», som avskildes från själva rian av en meterhög timmervägg.

³⁹ *Kurikka* = tröskslaga med kort och tjock bult, vanligen kantad. *Vartta* = tröskslaga med längre och smalare vanligen rund bult eller slagträ (slagval).

kunde se. Man dunkade medan det var mörkt. Ljuset, som stod på toppen av ugnen,³⁸ spred litet sken.

— Kärvarna radades först?

— Ja, kärvarna radade man först på golvet, topparna alltid mot varandra, axen ihop och stubbändan ut. Det blev fyra och en halv rader. Så brett var det. Man kallade det för en rad, när kärvarna hade lagts med topparna ihop. Man måste bulta dem så länge att de voro bara smulor, halmen och allt det andra. Alla slogo med sådana slagor,³⁹ två och två alltid tillsammans. En äldre man dunkade ensam på den halva raden.

— Sedan vände man kärvarna?

— Sedan vände man upp andra sidan, skakade dem något, löste upp banden och skakade dem igen. Sedan började man smälla ordentligt på den andra sidan. När man hade slagit tills halmen var alldeles mjuk, började man skaka ur allt, en rad i sänder, tills den rena halmen återstod. Om det råkade sitta kvar några ax, fick man börja tröska på nytt.

— Sedan plockade man bort halmen?

— Halmen plockades upp och fördes in i halmladan.

— Man använde ingen rens?⁴⁰

— Man använde inte sådana någonstans. Man skakade enbart med händerna. På botten blev bossäden kvar. Den kallade man för »riiho». Sedan man hade fått bort all halmen, sköt man med slagskaf-ten på bossäden, så att den blev porös. Sädeskornen lossna lättare, när den är porös. Det var tungt att tröska bossäden. Då och då rördes den om. När man var klar med detta, började man snurra med en gammal kastmaskin.

— Med handkraft?

⁴⁰ *Ränsä* = låg trälåda med ca 30 cm höga sidor på fyra meterhöga träben och med ett nätverk av järntråd i botten. I en sådan grovsiktades bossen = *riiho* = tröskad säd med agnar, halmsmulor och ogräsfrön, innan man lät den gå genom kastmaskinen = *riihimasiini*. I äldre tid kastades säden. Man brukade även använda vanna = *pohin* (pohdin). *Virne* = ogräsfrö. *Oaasperä* = sädeskorn med fastsittande agn.

— Käsivoimala. Ja yksi mies panthiin sielä, ko ei siinä ollut sihtiä, se panthiin aina sihtaamhaan, mie se olin. — Mm. — Ja se käviki sölän pääle hullusti, nolit raskhaat jyäät sihata, virnheet pois. — Mm. — Siittä tuli virnheitä paljon. Ja sitte ko saathiin kaikki masinatukuksi esi kerthaa se hajotethiin ne jyäät taas uuesti laattialle ja niitä vissiin yksi tiima pieksethiin ennenko taas tuli, isäntä kävi kattomassa joko, onko oaasperiä ennää. Sitte taas alethiin masinamhaa. —

— Nii ... kahtheen kerthaan sitte masinathiin?

— Joo kahtheen kerthaan ko soli vanhaa masini, ei se toiminut. — Mm. — Puuratthaat olit ja puurullat, siin ollut mithää ...

— Niinku, niinku meiläki on semmonen vanha, että samanmallinen vissiin?

— Nii se on. Joo samanmallisia masinia tietekki son, ei mutta no teilä on ...

— Meil, meil on puuratthaat ja puu ...

— Niin mutta teilähän on uuvenaikhainen yksi. Onkos teilä kaksi?

— Ei ole, ei ole ko yksi vain, vanhaanaikhainen. Tämä puu, puurathainen.

— Puusta on kaikki?

— Kaikki puusta.

— Jaha, no niin no, se oli samhanlaihin.

— Eikö se kerrala selvittänyt se että?

— Ei se selvittänyt, soli niin vanha, ei se selvittänyt kerrala. Se oli vanhempaa pohjaa ko tämä teään masini.

— Jahaa. No, no se sitteko soli, nii se jyäät ote...?

— Jyäät viethiin aithaan. Säkkhiin panthiin ja panthiin aithaa. Ja taas lyhtheitä haasiosta⁴¹ puothaan ja kantamhaan niitä riiehen.

— Mm. Ja pistethiin?⁴²

— Ja sitte orrele. Siel oli yksi naisenpuoli orrela ja toinen anteli ja

⁴¹ *Haasio* = hässja med liggande slonor eller trod. I äldre tid hade man sådana blott för korn eller råg men sedermera började man även torka hö från odlade vallar i sådana hässjor. I mellersta Tornedalen skilde man på höghässjor för säd = *haasio* och låghässjor för hö = *rakenus* eller *heinärakenus* med 5-6 trod. När man slutade binda säden i kärvar, började man använda låghässjor även på

— Jo med handkraft. Eftersom det icke fanns någon sikt i den, fick en karl sikta säden. Det var jag som gjorde det. Det var mycket påfrestande för ryggen att sikta tung säd, så att ogräsfröna kommo igenom. Det blev mycket ogräsfrön. När allt hade gått igenom kastmaskinen för första gången, spreds säden på nytt över golvet. Man dunkade på den väl en timme, innan husbonden kom igen för att se efter om det fanns kvar några korn med fastsittande agnar.⁴⁰ Sedan började man igen kasta säden genom maskinen.

— Jaså, två gånger genom kastmaskinen?

— Jo, två gånger. Det var en gammal maskin, som icke fungerade. Det var trähjul och trärullar utan järn.

— En likadan som vi ha. En sådan gammaldags ha vi också. Troligen en av samma modell.

— Sannolikt av samma modell. Men har ni inte en som är av ny modell?

— Nej, vi ha bara en gammaldags med trähjul.

— Allt av trä?

— Allting av trä.

— Nå, då var det en likadan.

— Kunde den inte rensa på en gång?

— Nej, inte kunde den rensa med en gång. Den var så gammal. Den var nog av äldre ursprung än eder maskin.

— Sedan togs säden ...?

— Säden togs in i stolpboden. Den stoppades i säckar och bars in i stolpboden. Därefter började man återigen kasta ner kärvar från hässjan⁴¹ och bära dem in i rian.

— Och rian packades?⁴²

— Sedan packades kärvarna på åsarna. Det var en kvinna på åsen,

åkern = *peltorakenus* eller *elorakenus*. I nedre Tornedalen kallas både låghässjor och höghässjor för haasio.

⁴² *Pistää riihen* = uppsätta kärvarna på åsar under taket i rian i och för torkning i värmen, som steg upp från den eldade ugnen.

miehet kannot niitä. — Ja. — Ja louve⁴³ panthiin alle sitte, haasion alle ja net plokathiin aivan tarkoin pojjes mitä putosi, ei niitä roskitettu eikä poljettu niinku nyt poljethaan. — Nii. — Soli tarkkaa. Soli leipäkysymys. —

— Mm. No no tuota, ko ne, kyllä te o... , pellonleikossaki oletta olheet myötä.⁴⁴

— Soli puolentynnyrin maa leikata peltoa päivässä tavalisesti. Soli niinku neljän kielonmaa, neljän kielonmaa puoli tynnyrinmaa.⁴⁵

— Jaa sitte, sitteko no...?

— Ja soli sitomamies eriksen.

— Jaa. No että kuinka monen leikkomiehen leikot se sito, sitomamies?

— No se häätty kahta ja, ko soli parempi mies sitomhaan, niin kolmekki se häätty — jaa — keritä sitoa ne (avbrott) ... (moni?) puoliset lyhtheet. — Vain nii? — Joo, ei niitä ne, se vasitun pitkät heinät haeethiin saarenlajasta eli luht... luhikosta sieltä mitä pissimpiä on, se niilä köytethiin kiini. Ne olit raskhaat sem...

— Mm. No no tuota, ei ei Perässä käytetty ruk... rukhiinolkia sieeheinänä?

— Joo välistä ko sattu o... tulheen ruiista.

— Jaa, no tuota ko ne lyhtheet sitte niin ne koothiin sitte pe... pellon, nii ...?

— Ne panthiin — Mm — kuhilhoiin kuttuthiin. — Nii. — Ja siitä viethiin haasihoon.

— Ja sitte, sitte haasihoon, no kuinka ne haasihoon pa... panthiin?

— No haasihoon panthiin. Näee si se oli yksi mies haasiossa. — Mm. — Alta käsin aljethiin pistämähää aina niin kauvanko mies ulttu panheen, soli niiku, mie piään että meetrin soli aina, se meni sitä myöön mäkheen asti. — Jaa. — N että se ulettu pisthään ne oorninkhiin siihen.

⁴³ *Louve, louthee* = matta eller täcke avsett för bruk utomhus. En sådan hade man under hässjan för att samla upp spillsäden.

⁴⁴ *Pellonleikko* = »åkerskärning» = skärning av säd med handskära = *sirppi*. *Leikkomies* = »skärkarl», vanligen voro de kvinnor. *Sitomamies* = »bindarkarl», den som band den lösa säden i kärvar, vanligen voro de män. *Lyhet, lyhtee* = kärve, egentligen dubbelkärve. Om det var ett långt band, kunde kärven bestå

en gav och männen bar in dem. En matta⁴³ lade man under hässjan. Alla ax, som föllo ned, plockades upp så att det blev fullständigt rent. Inte skräpade och trampade man som man gör numera. Det var nog-grannt arbete. Det var brödet som det var var fråga om.

— Nog har ni även varit med om att skära säden?⁴⁴

— Det var ett halvt tunnland⁴⁵ åker vanligtvis per dag att skära. Det var ungefär fyra skälsland, som är detsamma som ett halvt tunnland. Bindarkarlen dessutom.

— Huru många skärkarlars mejning band bindarkarlen?

— Han måste binda för två och om det var en duktigare karl även för tre.

— Han måste hinna binda kärvarna.

— Man sökte upp särskilt långt gräs från holmslätten eller från starrängen, det allra längsta, med vilket man band ihop säden.

— Hade man hos Peräs råghalm som bandgräs?

— Jo ibland, när man råkade ha råg.

— Kärvarna samlades sedan på åkern?

— Man reste upp dem i s. k. skylar. Därifrån buros de till hässjan.

— Huru stoppades de i hässjan?

— Ser du, det var en karl i hässjan. Man började alltid stoppa nerifrån och fortsatte så högt en karl kunde nå. Jag tror att det var alltid en meter i sänder uppåt tills man nådde toppen. På så sätt nådde han upp och kunde stoppa in dem ordentligt.

av flera än två »halvkärvar» = *lyhetpuoli* = »mekhalva». *Sieheinä* = långt gräs eller råghalm, som användes för att binda ihop säden i kärvar. *Kuhilas* = skyl.

⁴⁵ *Tynnyrinmaa* = tunnland = tordedalskt tunnland = 0,253872 har. Ett tunnland indelades i 8 skälsland = *kielonmaa* = 3,1734 ar = 100 kvadratfamn = *kanttisyltää*. En skälsland indelades i 4 kappland. 1 kappland = *kananmaa* = 79,335 kvadratmeter = 25 kvadratfamn. 1 kvadratfamn = *kanttisyltä* = 3,1734 kvadratmeter = 9 kvadratalnar. 1 kvadrataln = *kanttikyynärä* = 0,3526 kvadratmeter.

— Ja toinen anto?

— Joo ja net piti olla netki sitte ni että ettei ne, ne terät⁴⁶ tulevat ulos ettei ne happane sielä, net piti nii oorninkhiin. Soli niin vasittu haasihoonpano, — Mm — käärästä ne sinne. Ja päälilule,⁴⁷ sitteko viimiset olit, se käärihiin niin rullhaan nii ettei sinne pääse vettä niin paljon, ja päät ulos käsin kaikista.

— Niin no se taisi lyhe... lyhehangola⁴⁸ se toinen anto?

— Joo, niitä oli kolme ja oli neljäki hankoa. — Jaa. — Kakshaaranen.

— Eri, eripitusta?

— Eripitusta vartta. Näee ko se tuli korkeamale, se hääty olla pitempi. Näee ko ne olit kaheksanulkuset ne haasiot, ja kymmenen ja kakstoista ulkusiaki oli — Mm — semmosia ja, alta olit korkeala haasiot nii ettei lehmät pääse rephiin niitä, soli niin paljon — Mm — korkeala jo, jalka niissä haasi... — Nii — ja haasiot ko tehtiin soli kauhean jalot tolpat sitte ja niissä reikä keskelä niissä tolmissa ja, mie en muista kuinka pitkä soli niissä väli sitte kyllä, mie en muista kuinka soli siinä ne reijät tehtiin. — Mm. — Ja veistethiin kahen puolen mutta tyvi jätethiin veistämättä kokonhaansa, näee si, joka maahan kaivethiin. — Nii. — Ja tueet sitte panthiin ja niissä oli kuoppa tuessa, joka tuli ulkua vasten, syää kuoppa. — Mm. — Ja ne olit raskaat tueet. Ne olit niinku aika isoja porria.⁴⁹ — Nii — pitkiä.

— Ne oot puisevat⁵⁰ ne?

— Joo net olit puisevat. Näee s semmonen kauhea paino, semmosessa haasiassa, kaks puolta.

— Mitäs no, mie olen kuulut jostaki, että, että, että nuot lyhtheet kyääthiin.⁵¹ Kuinka se tehtiin, ko ky... Jos ne?

— Nii no kuhilhaan⁵¹ net panthiin. — Jaa — kuhila se kuttuthiin. — Nii. — Näee s se pistethiin pysthөөn maale ko siiothiin, ei niitä saanut jättää koskhaa. — Nii. — Ko pääsi sitomasta, terät päälekäsin, tyvi allekäsin. Ja ko lyhtheet, ko lyhtheet saathiin sillälaila kuhilhaan nii

⁴⁶ *Terä* = egg, skarp kant, topp, spets, udd osv; toppändan på en sädeskärve, sädesstrå e. d., där axen sitta; översidan på en stenugn = *kiukhaanterä*. *Pelto on tasaterälä* = »äkern har jämn egg» dvs. när alla strån ha gått i ax.

⁴⁷ *Ulku* = slana, trod e. d. i hässja, gårdsgård osv.

⁴⁸ *Lyhethanko* = kärvtjuga = lång stång med en krok eller liten gaffelgren i ena ändan. Kroken höll i kärvens band, när man gav åt den som stoppade hässjan.

— Och den andra gav?

— Det var viktigt, att topparna⁴⁶ kommo utåt för att de icke skulle mögla. Så ordentlig måste man vara, när hässjan stoppades. På översta troden⁴⁷ rullades de ihop, så att det icke skulle komma in så mycket vatten. Topparna skulle dragas utåt på alla.

— Den andra gav med kärvtjugan?⁴⁸

— Det var tre, ja till och med fyra tjugor, som voro tvågrenade.

— Av olika längd?

— Med olika längd på skaftet. Ser du, när man kom högre upp, måste det vara en längre. Ser du, det var åtta trod i en hässja. Det kunde även finnas sådana som hade tio eller tolv trod. Och de stodo ganska högt, för att korna icke kunde komma åt att riva i dem. När hässjorna gjordes, hade man väldigt kraftiga stolpar med hål i mitten för troden. Jag kommer icke ihåg, huru stort avstånd det var mellan hålen. Stolpen bilades på två sidor, men stubbändan var helt obilat, eftersom den grävdes ned i marken. Man stöttade den också och i stöttorna funnos djupa urholkningar, som passades mot troden. Det var tunga stöttor. De voro som ansenliga stockar.⁴⁹

— De voro grova?⁵⁰

— Ja de voro grova. Ser du, det var en sådan väldig tyngd i en hässja med två halvor.

— Jag har hört något om att man även brukade stacka kärvarna?⁵¹

— Man reste dem i s. k. skylar.⁵¹ Ser du, de ställdes upp på marken, sedan de hade bundits. Man fick aldrig lämna dem, när man var klar med bindningen. Topparna upp och rotändan ned. När man nu fick kärvarna på så sätt i skylar, behövde man icke mera frukta för frosten.

⁴⁹ *Porri* = mindre timmerstock mest lämpad som massaved.

⁵⁰ *Puiseva* = träig, »trärik», grov, tjock, vanligen om bruksföremål av trä för utomhusbruk, vilka icke behöva bli föremål för finbearbetning.

⁵¹ *Kuhilas* = sädesskyl. *Kyääs, kykhää* = stack av kärvar. Om man ännu inte hade hunnit hässja dem och om man fruktade regn på natten, kunde man stacka kärvarna provisoriskt. I annat fall kunde de blötas ner i skylarna. Sagesmannen missförstod frågan.

se ei tarvinut pöläätä ennää pakkasta. — Nii. — Soli kuolut ja soli siinä läjässä. — Joo. — Mutta jos se jäi terä maahankäsin sinne pellole silloin se pakkanen pani sen, se tuli kuura siihen.

— Joo ma... maata vasta?

— Joo maata vasten ei sitä saanut koskhaan jättää. — Noo. — Ja net panthiin kaksi aina yhtheen vastakkaa niitä että ne pysyvät koossa. — Mm. — Aina ko yhen sai siotuksi nii se, se jätethiin siksi aikaa maahan että toinen, ja silloin pukathiin net kaksi pysthön päätäkkaa, että ne alkavat pyssyyn. — Mm. — Siihen laothiin pitkälä sitte.

— Monta, niitä oli paljon kuhihlaassa lyhtheitä?

— Joo, niitä oli, soli isompia ja pienempiä. Nii sollu se, se ei ollut nuukaa.

— Mithään, mithään määrää?

— Siin ollut mithään määrää. Mihinkä oli nättiin pistää vain. — Nii. — Ja ko ne siiothiin sitte nii solit kynnenrantheekki aivan verilä, veri tippu käsistä ko niitä pisteli, sänkeä⁵² oli siinä.

— Nii soli aika krouvia työtä? —

— Joo soli krouvia hommaa. Ja hopussa piti.

— Tuota, niitä oli sitte, n ei se omasta takkaa, ollu riihiväkeä tietekhää sitä, ja pelto[väkeä]?

— No eei tietekhää. Näee s soli siihen aikaan nolit vähänvarasemat noutanheet piimää, mikä oli noutanut jauhoja ja mikä mitäki, vähän velaksi, se isäntä kävi sanomassa, että pellole. — Mm. —

— Sirppi kätheen?

— Niin muorikat, sirppi kätheen vai, jääkhöön kotohommat miksikä on, pieniä lapsia on, jääkhöö sinne kestinmi...⁵³ elämä, ei siit ollut kysymystäkhää.

— Nii. No samoten soli riiheenki sitte?

— No joo, soli riiheenki, mutta riiheen nyt ei ollut niinkhää, se se nyt tehtiin, mutta seki oli viiskymment äyriä riihimiehelä palkkaa päivässä, ko se kävi riihessä. Siihen nyt ei ollut määrää mithään. Oli se isompi eli pienempi riihi, nii soli se ...

— Soli päiväpalkka? — Joo. — No sitte hän ...

— Ja net kulit ...

⁵² *Sänki* = stubb på åker eller slättervall och slätteräng.

^{52a} Dvs. säden, som stod i skyl (»hög»), »dog», vissnade, dvs. blev torr.

Den hade dött där i högen.^{52a} Men om toppen låg kvar mot marken där ute på åkern, så knep frosten den. Det kom rimfrost på den.

— Om den låg mot marken?

— Man fick aldrig lämna den kvar mot marken. Man ställde alltid två mot varandra, så att de stodo. När man hade bundit en, lät man den ligga kvar på marken, tills man fick en till. Sedan ställde man två mot varandra, så att de kunde stå.

— Sedan blev det en lång rad? Var det mycket kärvar i en skyl?

— Det var större och mindre skylar. Det var icke så noga med det.

— Det var ingenting bestämt.

— Nej ingenting bestämt. Var det nu var enklast att ställa dem. Sedan när de bundos, blödde man under naglarna. Blodet droppade ur händerna, när man höll på med dem. Det fanns ju stubb i dem.⁵²

— Det var grovt arbete.

— Jo det var grovt arbete. Och brått fick man ha.

— Man hade väl icke tillräckligt med eget folk till rian eller åkern?

— Nej, inte alls. Ser du, på den tiden hade de mindre bemedlade hämtat långmjölk, någon hade hämtat mjöl eller något annat på kredit. Då kom husbonden och sade till: »Ut på åkern!»

— Skäran i handen?

— »Se så käringar, skäran i handen. Hemsysslorna få vara som de äro, småbarnen bli kvar där.» Backstugans⁵³ liv frågade ingen efter.

— På samma sätt var det väl sedan också i rian.

— Jo men det var dock något annat med rian. Man fick femtio öre i lön per dag, när man var i rian. Det gjordes ingen skillnad, om det var en större eller en mindre ria.

— I dagslön. Sedan fick man förstås maten?

— Maten för den tiden. Men för gårdsfolket var det annorlunda.

⁵³ *Kesti* = backstugusittare, backstuguhushåll, torpare på ofri jord, *huonekuntanen* = inhyses, hyresgäst, inneboende, inackordering.

— Ruaan tietekki sai?

— Joo ruaan sai sille aijale. Mutta talonväki oli, joka oli talossa trenkinä nii se pääsi riihestä, se saunothiin ja syööthiin taas ja, ei muuta ko töihin, ei sollu kysymystä että aamula on lähetty sinne. — Nii. — Se piti lähteä potunpurkhuun ja sielä oli monta hommaa oli.

— No kuinka ne ne niiku talvihommat olit olemassa, niiku?

— No se oli heinänaajoa, puunajoa ja, pirstantekoa ja, kyllä siel oli sonnanajoa ja käyvä tunkionpäälä,⁵⁴ kyllä sielä töitä oli, no se pieethiinki vähän väkeä. Sollu ennää ko trenkipojan, poikasen hommaa.

— Nii. Väki väheni tuota talvea vasten?

— Joo talvea vasten väheni väki. Kesälä pieethiin kahet piaat ja kahet trengikki ja kevä... keyväällä otethiin ja. Mutta talveksi ne löysäthiin ne otettu ko kesäksi niitä. Mutta soli talvitrenki eriksen ja pi... talviipiika.

— Soli koko vuoele?

— Joo soli koko vuoele.

— No no tuota?

— Mieki olin Perässä kaks talvea ja kolme kessää ja mie en ollu ko yhen puolen päivää kipeä, mie tehin joka päivä töitä, römppäviikoksi⁵⁵ (lomaviikko), soli römppä. — Jaa. — Mutta römppäviikola mie sain eri maksot. Isäntä — Mm — ko oli paljon töitä, se sano että hän maksaa niistä, ni ett en mie moiti sitä taloa sentähen. — Mm. — Ja ruokaa siinä vain oli semmosta, piimää ja leipää ja, ja kallaa ja voita oli ja lihaa siin oli kovasti — Mm — kansa. Siin oli, ne kuttukki Perän taloa aivan ruokataloksi. — Jaa. — Joo. —

— Ni soli hy... hyäässä maihneessa. —

— Joo soli hyäässä mainheessa si... —

— Niit oli taas taloja jock olit huonomassa, siinä ruuan puolesta. —

— Ruaan puolesta? — Nii. — Jaa, eikä Perän isäntä tarvinukhaan koskhaa, kyllä se sai työmiehiä, niin paljon ko se halusi. No heti sanokki että Perhää, niin kyllä sielä ruokaa on. Ei net niin työstäkhää

⁵⁴ *Käyvä tunkionpäälä* = »gå på gödselhögen» = skotta ut gödsel från toppen av gödselhögen för att öka utrymmet utanför gödselgluggen.

⁵⁵ *Römppä* = semester, ledighet, *römppäviikko* = semestervecka, ledighetsvecka, tjänstefolkets frivecka. I Tornedalen norr om Övertorneå socken var det

Den som var dräng, måste, även om rian var klar och han hade badat och ätit, gå ut i annat arbete. Ingen frågade efter att man hade gått ut till rian i ottan. Man måste ut till potatisupptagning och där var det många sysslor.

— Huru var det med vintersysslorna?

— Det var hemkörning av hö och ved, vedhuggning och gödselkörning. Man måste gå på gödselhögen.⁵⁴ Nog fanns det göromål allt. Man höll också mindre folk. Det var bara sysslor för en drängpojke.

— Man minskade folket mot vintern?

— Mot vintern var det mindre folk. Under sommaren höll man sig med två pigor och även två drängar. De anställdes på våren för sommaren och släpptes igen mot vintern. Men det var en särskild dräng och piga för vintern.

— De voro årsanställda?

— Ja de voro för hela året. Jag var två vintrar och tre somrar hos Peräs och bara en halv dag var jag sjuk. Jag arbetade varje dag, även friveckorna.⁵⁵ Men för friveckan fick jag särskilt betalt. Husbonden sade, när han hade mycket arbete, att han betalar för detta. Jag kan icke klandra gården för den skull. Och mat fanns det där, sådant som långmjölk, bröd, fisk och smör. Och kött fanns det rikligt. Man kallade också Peräs alltid för »matgården».

— Den hade gott rykte. Det var förstås även sämre gårdar ifråga om mat?

— Jo beträffande maten. Peräs husbonde hade heller aldrig några svårigheter. Nog fick han arbetskarlar så mycket han önskade. De sade strax; »Till Peräs. Där finns det nog mat.» Det var icke så mycket för själva arbetet,

sista veckan i september. I nedre Tornedalen var det veckan 24–31 oktober, alltså en månad senare. Den 1 oktober i övre Tornedalen och den 1 november i nedre Tornedalen tillträdde en dräng eller en piga en ny plats eller började ett nytt tjänsteår på den gamla platsen. *Römpätä* = hålla ledighet, semestra.

— Mm — mutta näe ko ei voinu olla ruaasta haaraa, se se oli kaikkiin huonoin, ja töitä piti paljon teh[jä]. — Nii nii. — Ei ne jaksanheet millhää. —

— Jaa. Kuinkas siinä n no, ei siinä ennää peltoa kaivettu, siinä kivi-maanpeltoa, siinä siihen aikhaa? —

— Joo, isävaina kävi kaivamassa, soli tolppa⁵⁶ (25 äyriä) kantti-syltä. — Jaa. — Kiviroomiota⁵⁷ kaivaa ja se piti puolen kyynärän⁵⁸ vaola kaivaa kerrassa, että soli, ko oli huonompi maa nii soli kyynä-rän vako. — Mm. — Sen piti soortaa entisen mullan pois siitä ja plokata kivet ja taas uuvan sysiä, syrjä oli, soli aivan niinku pellon oja. — Nii. — Ja kiviä tuli niin paljon nii että mitä melkein maale mahtu, ne piti läjätä hyvin, laakakivet,⁵⁹ ja isomat kivet laithoin ja, ja isompia kiviä oli, se piti panna pienet kivet alle että talvella saathiin pois. — Mm. — Se piti panna hyvän roomion. Pikkukivet sinne keskele. —

— Nii, ei sollu, saanu tehä kuinka hyäänsä? —

— Ei niitä saanu hajottaa sinne maan pääle. Ei niitä saanu sen enä... Kauheita roomioita tuli. Pittuvelle vain saman teki mutt ei ne saanhee olla nii levveitä juuri. — Mm. — Näeh ne kylmetyt siihen sitte. Ei niitä saanu pois. — Nii. — Ja sitte pienet kivet aina keskele. Ja sitte semmonen soli puusta tehtiin, ko alethiin aijhaa niitä kiviä, se tehthiin semmonen sihveriksi⁶⁰ kuttuthiin, soli kolmela kantila sem-monen neljän, viijen tuuman⁶¹ lauta ja, lauvasta tehthiin net ja, sii-hen harkka sitte semmonen eli kuokka jolla veethiin siihen että pan-thiin l... — Mm — rekhen⁶² niitä pikkukiviä, ei niitä joutanu alkhaa yksitellen viskomhaa, se oli hoppu seki. Ja sitte ne ajethiin järven ranthaa roo... karkhoon⁶³ kyll... —

— Noo se sitte taas niinku mettää, se kuoki[thiin], mettän alta kuokithiin? —

⁵⁶ *Tolppa* = 25 öre = 1 tolvskilling. *Kanttisyltä*, se not 45.

⁵⁷ *Roomio* = *raunio* = stenröse, stenhölster. Högfinska roumio.

⁵⁸ *Puolikyynärä* = »halv aln» = 29,7 cm = 1 fot. Sedan gammalt använde man inte fot = *jalka* i Tornedalen. Den kom i bruk först i samband med timmer-drivningarna.

⁵⁹ *Laaka* = flak, flat sten, flat och grund botten i sjö eller vattendrag.

⁶⁰ *Sihveri* = skyffel, sopskyffel.

⁶¹ *Tuuma* = tum = 2,474 cm. 6 tum = *korttelä* = kvarter = 14,845 cm. 4 kvarter = 1 aln = *kyynärä* = 59,3802 cm. 3 alnar = 1 famn = *syltä* = 178,1406 cm.

men ser du, det var icke alltid så väl beställt med maten. Det var det sämsta, om man var tvungen att arbeta hårt. Då kunde man icke orka alls.

— Grävde man ny åker där?

— Jo, salig far var där och grävde. Det var tjugofem öre per kvadratfamn.⁵⁶ Det var att gräva i stenrosen⁵⁷ och man fick gräva med en halv alns fåra.⁵⁸ Man fick skyffla undan myllan, plocka bort stenarna och gräva upp en ny fåra. Kanten var som ett åkerdike. Och sten kom det upp nära nog så mycket som det kunde rymmas på marken. Den måste staplas ordentligt. Stenflaken⁵⁹ och de större stenarna på sidorna samt småstenen i mitten, så att man kunde få den därifrån på vintern. Man måste lägga upp ett ordentligt röse.

— Man fick icke göra hur som helst?

— Man fick icke sprida dem ut på marken. Inte kunde man komma åt dem sedan. Det blev väldiga rösen. Längden spelade ingen roll men de fingo icke vara så breda. Ser du, om de sedan fröso fast, kunde man sedan icke få loss dem. Småstenen var alltid i mitten. När man började köra dessa stenar, gjorde man av trä en s. k. skyffel.⁶⁰ På tre sidor var det en fyra à fem tums⁶¹ bräda. Dessutom brukade man nyttja en harka med vilken man drog upp småstenen på släden.⁶² Inte hade man tid att slänga en och en i sänder. Det var brått med det också. Sedan körde man den till sjöstranden, i en stensträng.⁶³

— Skogsmarken röjdes upp med flåhacka?⁶⁴

⁶² *Kivireki* = »stensläde», speciell släde för körning av sten. Den har kraftiga naturböjda medar och saknar ståndare = *ketara*. Slädbotten består av plank med ca en tums mellanrum fastspikade på tvären direkt på medarnas översida.

⁶³ *Karkko* = stensträng, som brukar gå från stranden ut i vattnet. Ofta brukas ytterspetsen såsom båtlänning. I synnerhet vid lågvatten var en sådan »karkko» bra som båtlänning, om stranden var mycket långgrund.

⁶⁴ *Kuokka* eller *maakukka* = flåhacka. *Kuokkia* = uppodla mark med flåhacka. Man högg lös torvstycken och vände dem upp och ned, så att gräs- eller mossytan kom under och den mörka mulsidan upp.

— Joo, jänkkämaat kaikki kuokithiin.⁶⁴ Sillä⁶⁵ pruukasi olla kaksi miestä kesäkauvet kuokkimassa siel[ä]. —

— Mitäs niil oli niinku makso? —

— Soli kaheksan kruunua kielonmaa.⁴⁵ — Jaa. — Son sata kantti-syltää. —

— Nii. No kyllä net ussein otit sen ett, että vaihetuksiinki, ruuan-vaihetuksiin ja semmossiin, että ne kuokit, niinku jyviä ja piimää ...? —

— Noo, se on tietenki, ei ne rahha saanhet paljon koskhaa, mutta sitä jyvää ja leipä[ä] ... jauhoja ja piimää. — Nii. — Ja kengän-pohjia⁶⁶ ja. —

— Aina mitä tartti. —

— Mitä tartti saa. —

— No, kuinka se po... polttopuu, polttopuu niinku semmosela jolla ei ittelä mettää ollu, kuinka se oli, ni se? —

— No sillon ei ollu polttopuusta juuri, kyllä ne sitä annot sitä risukkoa. Ei, son muuttunu nyt. — N — eri ko... sortile. Ne annot ... —

— Traakasit risuja mettästä? —

— Joo, ja ne annot, ja sielä risukkomettää hakata. — Jaa. — Ne siitä päin ennä... Käskit vain tyvestä hakata hyvin poikki. Näet se tuli niittyä samala. —

— Nii, että nii... niityitten rantoja. —

— Niityn rantoja n[e]. Ja penssaat kansa piti hakata sitte sammaa matkaa. Se sai polttopuuta sieltä. —

— Mm samala niittyä aukeni. —

— Joo. Samala talhoon aukeni niitty. —

— No tuota, mitä se, mie nyt muista, mu... tuota ... Nii, no kuinka se ... tuota ni ni ... oo, ei teään aikana ennää ole po... potaskaa poltettu? — Ei ole. — Son vanhempaa. —

— Son vanhempi asia. —

— Kuuhleet puhuttavan? —

— Joo. En mie muista. Ja huhtaa on poltettu ennen aikhaa. Mutta mie en niistä asioista tiää mithää. —

⁶⁵ Jakob Johansson Perä (Perän Jaako), född 1879, husbonde å hemmanen Perä och Myllymäki i Nedre Kuivakangas sedan år 1900, när fadern flyttade till Amerika. Myllymäki hemman saknar åbyggnader sedan slutet av 1800-talet, eftersom Perä hemmanets husbonde förvärvade nämnda hemman.

— All myrjord röjdes upp med flåhacka. Han⁶⁵ brukade ha två man, som på somrarna voro sysselsatta med flåhackning.

— Huru var det med betalningen?

— Det var åtta kronor per skälsland,⁴⁵ det är hundra kvadratfamnarnar.

— Nog tog man väl sådant arbete även i utbyte mot matvaror såsom säd, långmjölk ...?

— Det är klart. Pengar fingo de nästan aldrig utan säd, mjöl, långmjölk, skobottnar⁶⁶ och annat som behövdes.

— Huru var det med bränslet för dem som icke hade egen skog?

— Med bränslet var det intet problem. Nog gav man dem av den där buskskogen. Det är annat nu.

— De drogo ris från skogen?

— Man lät dem hugga av buskskogen. Man sade till dem att hugga ordentligt vid markytan. Ser du, det blev slätteräng på samma gång.

— Längs med ängskanterna?

— Längs efter ängskanterna. Även buskarna måste huggas av samtidigt. Det blev bränsle därav.

— Samtidigt blev det slätteräng.

— Ja, på samma gång fick gården mera slätteräng.

— Har man under er tid bränt pottaska?

— Nej, det har varit tidigare.

— Har ni hört talas om det?

— Jag kan icke minnas. Man har även svedjat i gammal tid. Men jag minns ingenting alls om något sådant.

⁶⁶ *Kengänpohja* = ett stycke av en nöthud utgörande botten- och sidopartierna i osulade pjäxor eller stövlar. *Iltti* = ovanläder av nöthud. *Varsi* = skaft av kalvskinn, i snörpjäxor vanligen av fårskinn.

— Jaa. Oo... olette kuuhleet missä täällä olis niinku huhtia viimesthään poltettu vai, mithään mainittu? —

— En mie tiää täällä käsin justhiin, mutta tuola ylhäälä se on viimiseksi tietenki. — Jaa — Erkheikilä ja sielä Kieksiäisvaarala.⁶⁷ —

— No oo hän ne tuota niinku mettää polttahneet nii että kasua lehmäle karjaruokaa? —

— Joo. Sitä vain on. [Ei] se ole mettästä ollu entisseen aikhaa. Näet ne poltit niitä nii että kasua karjaruokaa nii. —

— No kuule nii no se, tuo hän on teään äiti⁶⁸ ollu, se hän oli ollu tuota, palvelut täällä, Niemessä hän soli palvelut ennen tuota?

— Joo. Niemessä soo. —

— Soli niinku vuo... vuosipiikana? —

— Joo. Hän oo ollu vuosipiikana. — Nii. — Ja Armasjärvessä Niemen talossa. —

— Jaha. Soli sii nä kauvon? —

— Sielä oli kauvon. Se otethiin niinku ottotyttäreksi se. —

— Jaha. Kuinka soli niinku siihen aikhaan pi... piijalla tuota ole-massa ni, soli? —

— No joo. No piijat piit varhain nosta ylös. Äitivainaki sano, ko soli Niemessä Armasjärvessä, nii se sano että hän hoiti lehmät kaikki ja nouti mettästäki vielä nii ett kaikki. — Jaa. —

— Noo, tuota, joo no se soli kau... kauvon? —

— Ja kauphaa sano tänne Ollivaarhan⁶⁹ yli vaarain tulheensa, vihnonheen tulla sielä. —

— Kellä sielä kauppa oli? —

— No se on ollu Torneuksen kauppa sielä. — Jaha — Ollivaarassa. — Vai nii. — Ja alkuperäsesti mie en tiää kenen se on ollu sitte sitä ennen. — Mm. — Mutta sielä on ollu kauppa. —

— Tuota, nii no kuinka se, se niinku la... lampha..., oliko Perässä? Kyllä sielä peithiin lamphaitaki. Taisi olla ...? —

⁶⁷ *Erkheikki*, se not 31. *Kieksiäisvaara* = by ca 7 km nordost om Pajala kyrkoby.

⁶⁸ Sagesmannens moder hade blivit moderlös vid 8 års ålder, kom till släktingar å hemmanet Pitkäniemi eller Niemi i norra delen av Armasjärvi by i Hietaniemi socken. Till Soukolojärvi kom hon såsom piga å Niemi gården, där den blivande maken var dräng. Hon dog år 1941.

— Men ni har hört därom? Har ni hört var man senast har svedjat?

— Jag vet nog inte, om det nu har varit i dessa trakter. Men där uppåt har det förstås varit sist, där borta i Erkheikki och Kieksiäisvaara.⁶⁷

— Har man inte brukat bränna skog för att få bättre kreatursbeten?

— Jo, det har man gjort. Det har icke varit så stort värde i skogen i gammal tid. Ser du, de brände för att det växer bättre med kreatursföda.

— Er mor⁶⁸ har ju tjänat här. Tjänade hon inte hos Niemis?²

— Jo, hon har varit hos Niemis.

— Hon var väl årspiga?

— Ja, hon var årspiga. Och hon var å Niemi-gården i Armasjärvi.

— Där var hon länge?

— Hon var där länge. De togo henne dit såsom fosterdotter.

— Huru hade pigan det på den tiden?

— Pigorna fingo stiga upp tidigt. Salig mor omtalade, att när hon var hos Niemis i Armasjärvi, skötte hon om korna och hämtade även dem från skogen.

— Hon var där länge?

— Till handelsboden i Ollivaara⁶⁹ hade hon kommit över bergen, rännande därifrån (från Armasjärvi).

— Vems handelsbod var det?

— Det var Torneus, som hade handelsbod i Ollivaara. Jag vet icke vem som har haft den från början. Men det har funnits en handelsbod därborta.

— Hade man även får hos Peräs?

⁶⁹ *Ollivaara* = södra delen av Ruskola by i svenska Övertorneå socken. Ofta räknas även svenska Alkkula by, som hör till Hietaniemi socken, till Ollivaara.

Johan Isaksson Torneus, född 1828, död 1897, Matarengi, svenska Övertorneå kyrkoby. Sönerna *Isak*, född 1854, och *Johan*, född 1860, död 1926, hade var sin affär i kyrkobyn Matarengi. Isak hade filial å Rova hemman i Ollivaara, eftersom han ägde hemmanet.

— No ei sillon ollu. — Eiko — siinä lamphaita ollekhaa. — Eikos?
 — Ei minun aikana, mutta sitte ne on jälkhiin pitänheet. — Jaa. — Ei
 siinä ole ollut sillon. —

— Eiko se Jaako lamphaista? —⁶⁵

— Noo, ei siinä ollu oikein sioojakhaa. — Ni. — Näetkö se elukoita
 kasuatti, ja navettaki palo niin se laitto uuvan isoman siihen. —

— Nii ett ei ollu lamphaile tilla?

— Ei siinä paljon ollu. Se halusi vaurhaampaa, sikoja kasuattaa.

— Hm no tuo... — Ja hevosia. —

— Nii. Oliko siinä monta hevosta? —

— No kahta hevosta se piethiin ja varsa siinä oli. —

— No ko te tähhään tulitta, sitte tässä oli, niin no ko oliko Oskari⁷⁰
 vaina viljelyt tätä puolta, en... ennenko te tulitta? —

— No pikkusen soli viljely siittä. — Jaa. —

— Te oletta itte viljehleet kaikki. —

— E... jo itte mie olen tämän viljely. Soli pikkusen hajottanu pank-
 kia tuohon ko mieki ostin. Näe sie mie olen kuuvolatoista ensimmäiset
 lantit antanu tähhää. — Jaa. — Ko mie Perästä tulin, trenkinä olin,
 niin se mie viiskymmenta kruunua annon. Isävaina oli ahthaala. Näe
 sie soli työstä elävä. Lapsia paljon oli. — Nii nii. — Tienastista ollu nii
 haaraa, näe sie ko päivän hakkasi tuola, se sai kolme tolppaa. — Mm.
 — Kuttuthiin kolmeksi tolppaa,⁵⁶ seittemänkymmentäviis äyriä. —
 Nii nii. —

— Ja no se, jassoo, se sillon, sillon tuota jo niinku ostitta tämän? —

— Joo. Ostokaupala vain. —

— Mitä te maksotta kaikkia yhtheen siittä? —

— No tämä makso mulle seittemänsattaa kruunua, ja neljä ja puoli
 sattaa metriä kaivaa tuomosa isoja oja, valtionejia.⁷¹ — Mm. — Ja
 niistä sai siihen aikhaa valtionavustusta, se sai viiskymment[ä] äyriä
 meetrille. — Mm. — Ja sitte ne maksot, se tuli ensimmäinen sota, näe
 se maksot tuomosista ojista kaks kruunua meetteri. Kyllä tää tuli
 maksamhaan tää. — Nii — tontti paljon. —

⁷⁰ Sagesmannens fader förvärvade i början av seklet ett småbruk av hus-
 bonden å Niemi hemman, *Isak Johansson Niemi*, född 1841, död 1908, som ägde
 hälften av Muotka hemman. Han bosatte sig därefter å Muotka-hemmanets
 skifte samt var bosatt där till sin död år 1948. Hans jordlott omfattade ursprung-
 ligen drygt 11 har. Han sålde hälften till sin näst äldste son = sagesmannen.

— Nej, när jag var där, fanns det icke alls några får. Senare ha de haft, men då fanns det inga.

— Gillade icke Jakob får?⁶⁵

— Det fanns inte riktigt plats heller. Ser du, han uppfödde djur. När ladugården brann, lät han uppföra en ny, som var större.

— Jaså, det fanns icke plats för får?

— Nej, inte var det mycket utrymme. Han ville uppföda större djur, svin och hästar.

— Fanns det många hästar?

— De höllo sig med två hästar och ett föl fanns det där också.

— Hade salig Oskar⁷⁰ odlat något på den här sidan, innan ni kom hit?

— Han hade odlat litegrann.

— Ni har själv odlat det här?

— Jo, jag har själv odlat det här. Han hade spritt ut något av ban-
ken,^{70a} när jag köpte det här. Ser du, jag har på mitt sextonde år lämnat de första slantarna för det här. När jag kom från Peräs, gav jag femtio kronor. Salig far satt hårt åt. Ser du, han levde på arbets-
förtjänst. Många barn var det. Det var icke alltid så bra med för-
tjänsten heller. När man högg en hel dag, fick man tre tolvskil-
lingar.⁵⁶ Man kallade sjuttiofem öre för tre tolvskillingar.

— Ni köpte det här stället?

— Jo, det var genom köp.

— Vad betalade ni sammanlagt för det här?

— Det kostade för mig sjuhundra kronor. Så fick man gräva fyra-
hundrafemtio meter sådana där stora diken, statsdiken.⁷¹ I statsbi-
drag fick man femtio öre per meter. När sedan första världskriget
kom, betalades för sådana diken två kronor per meter. Nog kostade
den mycket, den här tomten. När jag byggde här, var jag tvungen
att hugga stubbar i två dagar, innan jag kunde få hit byggnadsvirket.

Återstoden äges numera av yngste sonen *Henrik*, född 1911. Ur denna lott har
sonen *Alexander*, född 1899, en tomt.

^{70a} Dvs. Oskar hade börjat sprida ut något av den vid avloppsdiket *Iso-
kaivos* uppkastade jordbanken.

⁷¹ *Valtionoja* = »statsdike» = stora avloppsdiken, vilka grävdes med stats-
bidrag.

- Mutta tuota ...? —
- Ja ko mie tähhään rakensin, se mie hääyn kaks päivää hakata kantoja pojjes nii että pääsin saamhaan puita tähän. — Hmm. — Rakensupuita. Soli paksu mettä päälä. — Nii vain. — Ja tavattoman suuria kiviä mie olen upottanu ne tuone maan poovheen. —
- No O Oskari on tuole puolen itte viljely? —
- Joo. Hän on viljely sen itte, toisen puolen. —
- Mitäs se, nii no, se oli Niemeltä?⁷² —
- Joo. Niemeltä se osti. Niemi ko halusi. Isävaina ko oli kesämiehenä sielä, niin se halusi, halusi issää tänne likele. — Mm. — Niemi vaina, ne tulit yhtheen hyvin. — Jaa. — Ja sentähän se alko esithään tätä ja. Siitt on kuuvetta kymmentä vuotta aikaa, mie piään viiskymmentäviis vuotta ko se alko tuossa valtiono... ensimmäistä valtioni-oijaa poikki, joka mennee tuone Lutun Lehtimaanperhää.⁷² — Jaa. — Ja se plankuila kaivo, soli niin levänen jänkkä, niin että se sano että hän on pannu plankut a... jalkain alle ko hän sieltä kaivo. — Mm. —
- Soli nii niin pehmeä? —
- Niin pehmeä, vesine. Hän hääty alkaa sita kaivhaa ja, krannin mies oli tullu tuo, kuttuthiin Juntin Aapo⁷³ vainaksi, soli tullu kalastamasta ja soli sanonu, että: »Voi Oskari rukka. Mitä sie tehet; että: Jo sulla on pää houruksi tullu.» — Jaa. — No toinen; että hän meinaa niittyä. »No ei tule tuosta niittyä koskhaa.» —
- Jaa. Otti eppäilheen. —
- Joo. Ja nyt sielä vain saapi aijaa traktorit ja piilit ja mikkä hyvänsä ja. On tuola takapäässä kahensaan metrin karkeita⁷⁴ ja tässä keskivuomala, joka kaikkiin pehmein on, niin son kaks ja puoli sattaa meetriä pitkiä karkeita. — Jaa —
- Mitä tässä on mat... saran pittuutta? —
- Niin tuone taa? —
- Niin. Koko sarka? —
- Niin tämä koko teli? — Nii. — Tämä on seittemänsattaakolmekymmentäviis meetriä pitäs olla tuosta lyhhiimästä paikkaa. — Jaha.

⁷² *Luttu* = hemman i Soukolojärvi by beläget söder om Muotka och norr om *Kallioinen* = intervjuarens fädernehemman. *Lehtimaanperä* = odlingar tillhörande Luttu hemman belägna nordväst om *Alanen Lehtimaa*, som ligger å Kallioises skifte, samt sydväst om *Ylinen Lehtimaa*, som ligger å Luttus skifte.

Här var det grov skog. Och det var väldigt stora stenar. Jag har sänkt dem dit i jordens sköte.

— Den andra halvan har Oskar själv odlat?

— Jo, han har själv odlat upp den.

— Det var av Niemi, som?

— Jo, han köpte den av Niemi.² När salig far var sommarkarl hos Niemis, ville Niemi ha honom hit i närheten. Han kom bra överens med salig Niemi. Därför började denne föreslå det här. Det är sextionde årtiondet sedan dess, jag tror det är femtiofyra år sedan han började med det första statsdiket, som går från Luttus Lehtimaan-perä.⁷² Han grävde stående på plankor. Så sank var myren.

— Den var så lös?

— Så lös och vattensjuk. En granne, kallad salig Juntin Aapo,⁷³ hade sagt: »O stackars Oskar! Vad gör du? Nu har du blivit virrig i huvudet.» Den andre svarar, att han tänker göra slåtterräng. »Det blir nog aldrig någon slåtterräng av det där.»

— Jaså, han tvivlade på det.

— Nu kan man köra där både med traktor och bil och vad som helst. Där borta på bakändan finns det tvåhundra meters vallar.⁷⁴ Och där mitt på myren, där det är sankast, finns det tvåhundrafyrtio meter långa slåttervallar.

— Huru långt är hela skiftet?

— Även där det är kortast, bör det vara sjuhundratrettiofyra meter långt.

Rågängen går något snett längs Kaivos,¹ som bildar bas. Jag sökte avvitrning för det här.

⁷² *Juntin Aapo* = Abraham Mickelsson Juntti, född 1845, död 1923, husbonde å Mäki-Juntti hemman, som övergick till mågen Karl Johan Isaksson Niemi.

⁷⁴ *Karkea* = hårdvallsäng på odlad jord, *jänkkäkarkea* = odlad vall på myrmark.

— Ko se mennee vitheesen — Niin vain. — tuo raja. Son tuossa kaivoksen¹ laittaa myöön, ko son paasi, ko mie, mie haain jaoon tähhää. —

— Nii. Muistatta, kyllä te muistatta ko siirryttä tähhään asumhaa?

— Joo tietenki. Näe ko me tulima Kuivakankhaasta⁷⁵ sieltä, niin isävaina oli laittanu tuohon navetan, joka seisoo tuossa vieläki, niin soli niin metthään tuonu sen navetan sieltä niin että, vaikka se oli nuin likelä tietä, niin navettaa ei näkyny muutako tienreijän kohalta mistä soli tuonu sen siihe. —

— Jaa, soli niin mettässä?

— Soli niin mettä, kojukko. — Jaa. — Ja tätä paikkaa pöläthiinki. Kuotkon paikaksi kuttuthiin, että ko päästhää siutti sen. — Mm. — Näe soli semmonen kojurotko. — Jaa. — Ja tuol oli takana sitte, me poikasena paimensima lehmiäki, niin soli niin pehmeä että me hääymä, tuossa keskipaikoilla, niin se me hääymä paimentaa ett ei lehmät pääse sinne levvhän menhen, ne jäit sinne. —

— Jaa. Tuo... niin no son se, Tammenpensikoksi⁷⁶ hän tuota, vanha nimitys tuole? —

— Joo. Tammenpensikko son se vanha. Näe ko sielä piethiin tammi.

— Jaa — Näe ko tähhän laitethin sitte mylly tähhän kaivokseen, ko saathiin jo... joki se — Mm — laitethiin tuohon mylly alle sitte. —

— Joo. Niin hän son ollu tuota. —

— Joo. Ja siinä jauhatethiin jauhoja paljon. —

— Ja hyviä sait? —

— Hyviä jauhoja. —

— Kuua sitä käytti sitä myllyä? —

— No ne käyttit osakhaat sitä. — Jaha. — Näe se oli ... —

— Vuoron päältä? —

— Se oli Niemelä² ja Pettäiselä³ ja Lutula⁷² se jotka ne laitoh sen. Ja siihen laitethiin sitte teevisahaki.⁷⁷ — Nii vain. — Rinnale. —

— Ja teeviä laskethiin? —

— Joo. Teeviä laskethiin. —

— Siinä hän se Niemen Iisakki⁷⁸ loukkasi? —

⁷⁵ *Kuivakangas* = huvudbyn mellan älven och sjön Kuivajärvi. Andra delar av Nedre Kuivakangas by äro *Poikkijärvi*, väster om sjön Kuivajärvi, samt *Hiirivaara* väster om Poikkijärvi vid foten av berget Hiirivaara. Sagesmannens fader bodde i norra ändan av huvudbyn vid vägskälet till Perä-gården, innan han flyttade till Soukolojärvi.

— Nog kommer ni ihåg, när ni flyttade hit och bosatte er här?

— Jovisst. Ser du, när vi kommo från Kuivakangas,⁷⁵ hade salig far byggt den där ladugården, som står där fortfarande. Fast den är så nära landsvägen, syntes den icke från annat håll än längs vägöppningen.

— Jaså, skogen var så tät?

— Ja, sådan där tät björkskog. Man var rädd för den här platsen, som kallades Kuotko. Man skyndade sig för att komma fort förbi den. Det är en sådan där björkdäld. Där bakom var det sedan så löst, att, när vi pojkar vallade korna, vi voro tvungna se efter, så att korna icke kommo ut i gungflyet. Annars blevo de kvar där.

— Har man inte sedan gammalt kallat det för Tammenpensikko?⁷⁶

— Tammenpensikko var det gamla namnet. Ser du, man hade där en damm. Man byggde en kvarn i denna Kaivos.¹ När man fick en bäck, så byggde man en kvarn där nedanför.

— Ja, så har det ju varit.

— I den malde man mycket mjöl.

— Och bra blev det?

— Bra mjöl.

— Vem skötte om den där kvarnen?

— Det var delägarna, som skötte den.

— Turvis?

— Det var Niemi,² Pettäinen³ och Luttu,⁷² som läto bygga den. Bredvid den byggdes också en spånsåg.⁷⁷

— Och man sågade takspån?

— Jo, man sågade takspån.

— Var det inte där Niemen Iisko⁷⁸ skadade sig?

⁷⁶ *Tammenpensikko* = »dammbusksnäret».

⁷⁷ *Teevisaha* = »spånsåg» = cirkelsåg av mindre format för sågning av takspån. *Teevi* = sågad takspån. *Päre, pärhec* = hyvlad takspån, pärtsticka. *Pärehöylä* = takspånhyvel för hästdrift, vattendrift eller motordrift. *Kiskoa pärheitä* = spänta takspån eller pärtor med kniv och handkraft.

⁷⁸ *Isak Isaksson Niemi*, född 1888 å Niemi-gården i Soukolojärvi. Blev hus-

- Siinä se loukkasi käten. Soli niin hopussa sielä. —
 — Niinku, niinku vieläki. —
 — Joo. Soli vasittu laskia Juuson Isaksi.⁷⁹ Isakiksi kuttuthin sitä, soli kauhea mies nuorena, se viistuhatta teeviä pukkasi päivässä siinä. —
 — Vai nii, soli niin joutusa? —
 — Joo, soli jalot käeet sillä. — Jaa. — Ei sille voinu pärjätä, soli kovaluontonen vaikka soli näpperänkokonen mies. — Niin. — Ja sai sahan kansa, plaiin hyvhään terhää. —
 — Jaa. Soli siihen si... —
 — Soli kehittyny siihen. — Tuo ...

bonde å faders halva av Muotka hemman. Den andra eller södra halvan äges alltjämt av den gamla Muotka-släkten. Tvillingbrodern *Levi Isaksson Niemi*, född 1888, blev husbonde å fädernehemmanet Niemi.

⁷⁹ *Isak Johansson Juuso*, född 1883 i Niskanpää, svenska Övertorneå socken. Fadern *Johan Johansson Juuso*, född 1847, död 1889, var född å hemmanet

— Jo, det var där han skadade sin hand. Han hade förstås så brått.

— Det är ju hans sätt.

— Där var en särskild spånsågare. Mannen kallades Juuson Iisko.⁷⁹ Han var en fasligt duktig karl som ung. Femtusen takspån sågade han per dag.

— Jaså, han var så snabb?

— Han hade kraftiga händer. Det var inte lätt att klara sig i lag med honom. Han var hårdför, fast han var mera småväxt. Han kunde också få bra skärpa i bladet, ty han hade blivit skicklig i det.

Juuso i Torakankorva. Modern Kristina Isaksdotter Vanhaniemi, född 1862, död på 1940-talet, härstammade från Vanhaniemi söder om Niskanpää. Han fick ett torp å Petäjävåra hemman och bosatte sig norr om gården. Hustrun var från Soukolojärvi. Han dog 1952.

2. Isak Lampinen

Juoksengi, Övertorneå sn.

Upptagningen gjordes den 11 augusti 1957 i Lampinens hem i Juoksengi. Intervjuare var Erik Wahlberg (se ovan).

Talaren, f. d. hemmansägaren *Isak Wilhelm Johansson Lampinen*, född den 10.9.1861 å hemmanet Lampinen nr 2 Lampisenpää, Juoksengi by. Död den 6.4.1960. Vid tidpunkten för inspelningen var han 95 år och 11 månader. Han talade endast finska liksom hans hustru, Eva Johanna Niska, född 1863 å hemmanet nr 17 Niska, Niskanpää, Juoksengi by. Sagesmannen bodde på nedre bottnen, i ett hörnrum mot landsvägen med fönster mot norr och väster. Han satt på sin säng med fri utsikt mot landsvägen, och intervjuaren satt mitt emot på en stol. Lampinen syntes vara fullständigt oberörd av mikrofonen och talade från första början naturligt och obehindrat. Han representerade ett förhållandevis ålderdomligt stadium av ortens dialekt speciellt ifråga om ordförrådet men även ifråga om uttalet.

Fader: Johan Gabrielsson Lampinen, född den 15.12.1831 å Nulu hemman i Torakankorva ca 2 mil söder om Lampinen. Död 1889. Kom till Lampinen år 1839 vid 8 års ålder tillsammans med föräldrarna.

Moder: Helena Kristina Isaksdotter Heikkilä, född 1835 å Heikkilä i Haapakylä ca 3 km norr om Matarengi kyrkoby i svenska Övertorneå socken. Död 1912.

Släkten Lampinen-Bucht har varit bosatt i trakten åtminstone sedan början av 1700-talet.

Minnen från arbetslivet på en gård förr i världen

(Arkivsigna: Bd 473-475 = Gr 7508 AII-7512 AI)

Samtalet rör sig om kärror med kubbhjul:

... ne olit päät toisesta toissaale että se lo... laitapuun kahen yhenkohale. Soli laitapuun kohala toisesta puolen pää, että se kestää pyöriä. —

— Jaha. No tuota niin, no vaunuja niillä ei ensinkhään tietenkhään?

— Vaunuja. Puhetakhaa. Mie olen ollu vissiin kuuvenkilakymmenellä ko ensimmäinen vaunu on tullu.¹ —

— Jassoo. Nii ollu vaun... missä ajokhaa. —

— Ei mithään. Näe mie olin neljälätoista ko tätä tietä tehthiin ensi kerran tänne Vansteeniin² saakka. —

— Jaha. Mihinkäs tänne... Matarinkhiin³ kyllä kauvon o ollu tie? —

— No Matarinkhiin kyllä on ollu ennen ja Soukolontieki⁴. Mutta minun muiston aikana Soukolontieki on tehty. —

— Jassoo. Te muistatta senki? —

— Muistan kyllä. Mie olen ollu jon... jonku vuoen vanhaa. — Jaa. —

— Noo, ko si... siinä mie käy... kuulin siitä menny vuona siitä sahrasta⁵ sitte. Kuinka soli siinä käsipuut, piätethiinko siuulta päin vai oliko se pe...? —

— Ei ne olit semmoset tapit lähin, toinen toisessa korvassa. — Jassoo. — Katto soli käyrä puu, — Nii — josta ko ajettu. Ei juuri tähän päähän. — Jaa. — Tästä lähti aisa ko soli vinkkelikäyrä ku... kuudesta niin soli aivan suora. —

— Jaha. Se että menit aisat näin ... —

— Tä... täältä käsin puut olit näin. — Ja. — Tuolalaila sitä sai hoitaa. — Jaha. — Ja ko ajo hevoset, olit suittet kaulassa ihmisellä, sitte se sai sitte näpätä ja kääntää, ei käeet joutanheet ko ne saurassa⁵ (sahrassa) olit, — Nii. — myöthään olheen suittissa mutta aina ko tarvitti nii se häätty siitä näpätä. — Mm. — Oli pantu ympäri kaul-

¹ Sagesmannen fyllde 50 år 1911. Alltså måste det ha varit någon gång efter nämnda år, som de första vagnarna kommo i bruk i sagesmannens hemtrakt.

² *Vansteeni* = Svanstein = järnbruk i Turtola by i svenska Övertorneå socken. Det vanliga namnet på platsen var annars *Pruuki* = »bruket». Hit byggdes

.... ändarna (av axeln) gingo åt båda hållen (på ömse sidor om hjulet) med sidoslåar (som förstärkning) på båda sidor (om hjulet). Ena ändan var inpassad mot sidoslån, så att den kunde hålla, när hjulet löpte runt.

— Nå vagnar hade man förstås icke alls?

— Vagnar? Det var inte ens tal om dem. Jag var visst i mitt sextionde årtionde, när den första vagnen kom hit.¹

— Man hade icke heller vägar, där man kunde köra med dem.

— Nej, inga alls. Ser du, jag var på mitt fjortonde år, när man första gången byggde väg hit upp ända till Svanstein.²

— Till Matarengi³ har det nog funnits väg en längre tid?

— Till Matarengi har det funnits väg tidigare och även Soukolovägen⁴ fanns förut. Men jag minns också, när Soukolovägen byggdes.

— Jaså, ni minns även den saken?

— Nog minns jag det. Jag var då några år gammal.

— Jag var hit ifjol och hörde mig för om den där gaffelplogen.⁵ Huru voro handtagen placerade? Höll man den från sidorna eller var det längst bak?

— Nej, det var sådana tappar, som gingo igenom, en på vardera sidan. Ser du, först var det ett böjt trä i den här ändan, varifrån man styrde. Från vinkelkröken löpte det en rak ås, som var av granträ, och därifrån fortsatte skalmarna ut. Ovanpå fanns det handtag så här. På det sättet fick man styra den. När man körde hästarna, hade man tömmarna om halsen. I dem fick man rycka allt efter behov. Inte kunde man ha händerna jämt i tömmarna, eftersom man

landsväg omkring 1875.

³ *Matarinki* (Matarengi) = kyrkoby i svenska Övertorneå församling.

⁴ *Soukolontie* = landsvägen från Matarengi över Korpilompolo mot Pajala. *Soukolo* = skogsbygden väster och nordväst om Soukolojärvi och Soukolojoki. Namnet har uppkommit på grund av att inbyggarna i denna skogsbygd färdades genom Soukolojärvi och Soukolojoki till älvdalen och kyrkan i Matarengi. Landsvägen genom Korpilompolo till Pajala byggdes omkring år 1866.

haan se si... semmonen silmukka,⁵ niinku nuila poromiehiläki on. — Nii. — Sillälaila ne piit sitä. —

— Joo. No son, mie, mie kyllä keskustelin siitä, siitä tarha... tarhaviljelyksestä⁶ menny vuona, mutta se, mulla oli tuota, tuli vain joitaki merk[intöjä], tuota n, niin no soli, soli tuomonen vanhaa pelto joka panthiin? —

— Joo. Vanhat pellot ne olit. Näe ne höystit sillä laila. — Nii. — Ja oli se tietenki näet ko porot täälä olit olheet niitä porotarhaita, ne olit niissä pitänheet lehmiä ja saanheet niistä syääkki, — Mm — tietenki ko joita oli myöthäänsä täälä kankhaita myöön niitä vanhoita tarhaita. —

— Ja ne sinne kokosit kaikkia ...? —

— Tuola Isosuon⁷ rannalaki siel on, ko kiviä irtaintunu, siel on kantaneheet läijhin, siel on kiviroomioita vielä meäänki sarassa.⁸ —

— Jaha. Nyt niistä, niistä porotar...? —

— Joo. Niistä porotarhaista. Näe siin on kaltio ollu rannala nii. — Mm — son ... —

— Vesipaikka ollu? —

— Vesipaikka ollu likellä, siit on saanheet porokki juua sitte jänkänrannalta. Sentähän ne otit ja panit niitä niin jänkän... jänkänrannale, että ne saavat vasikat juua ko ne aarastit niitä emiä — n — se sait niiltä tilkan maitoa. —

— Nii ne lypsikki ne niissä tarhoissa porot? —

— Joo tietenki. —

— Jaa. Noo, no niin hän ne lypsethiin lehmäkki tarhoissa? —

— Joo samassa. —

— Samanlaisissa tarhoissa? —

— Samanlaisessa tarhassa. —

— Ja, ja sinne roskat koothiin sitte niin läi...?

⁵ *Sahra* = gaffelplog. Sagesmannen råkade ut för en lapsus. *Saura* = hässja. Se s. 12 f. not 7, 8. Den gaffelplog, som sagesmannen hade använt, hade haft handtag på sidorna, en typ som är vanlig i östra Finland. Sagesmannen demonstrerade hur man styrde en gaffelplog. Han höll händerna knutna en bit från varandra med tummarna riktade mot varandra och fingrarna neråt böjda. *Silmukka* = »ögla», ögla eller slinga. *Poromies* = »renkarl» = renvärdare.

⁶ *Tarha* = inhägnad, odling i skogen, liten hage.

hade dem på gaffelplogen.⁵ Man ryckte i allt efter behov. Man hade en slinga runt halsen liksom renskötarna bruka ha.

— Ifjol, när jag var här, talade vi om gärdesbruket.⁶ Jag har bara några anteckningar därom. Var det inte en sådan där gammal åker, som ingärdades?

— Jo, det var gamla åkrar. Ser du, man gödde på det sättet. Det var också så, ser du, att sedan renarna hade varit i sina gårderna, förde man dit korna på bete. Sådana gårderna har det förstås jämt funnits här längs hedarna.

— Dit samlade man allt ...?

— Där borta längs randen av Isosuo⁷ har man burit ihop stenar, som ha lossnat, i högar. Det finns fortfarande stenrösen även på vårt skifte.⁸ Ser du, det fanns en kallkälla vid myrstranden.

— Där fanns det ett vattenställe?

— Jo, ett vattenställe fanns det där i närheten. Där vid myrstranden kunde även renarna dricka. Därför hade man dem intill myrstranden, att kalvarna fingo dricka, när de fångade moderdjuren för mjölkskvättens skull.

— Renarna mjölkades i dessa gårderna? — Javisst.

— Man brukade ju även mjölka korna i gårderna?

— I likadana gårderna.

— Dit samlade man också skräp i högar?

⁷ *Isosuo* = »stormyren» = en numera delvis uppodlad myr väster om byn Juoksengi. När renarna trampade ihop den lösa jorden, lossnade en hel del stenar och blevo kvar på markytan.

⁸ Sagesmannen ägde tidigare hälften av hemmanet *Lampinen* nr 2 i Juoksengi by. Hemmanen nr 1 *Lampinen*, även kallad *Ylitalo*, samt nr 2 bildade tillsammans norra ändan av Juoksengi by med namnet *Lampisenpää*.

⁸ *Jänkänranta* = kanten av en myr, skogsranden runt omkring en myr osv.

— Noo lasturanne⁹ kaikki koothiin. — Jassoo. — Kirvheelä, ko ei sahoja ollu, kirvheelä ne hakathiin kaikki rangat poikki ja ... —

— Niin. Tuli paljon lastuja vueen sisälä? —

— No sepä soliki, ja niitä se poltethiin, sitte ne talvella ku, ku kasantu läijhään, niin viethiin jo poijes siitä vähemäksi että keyvällä panne sullaa poijes siitä rantheelta. Sillon ollu halkohuonheita. —

Nii. — Mutta meilä vain on ollu minun muistoaikanani. —

— Halkohuone? — Nii. — Mutta ne muuten ne ka... ranthee? —

— Son tuola Friitalla¹⁰ nyt pirttinä. —

— Jassoo. Muuten kokosit kaikki rantheelta kaikki lastut sitte läjhiin ja ja? —

— Jo jo haravanheet ja lapiola sontakorriin¹¹ sisäle ja sillon se lähethiin viembää. —

— Ja sinne, sielä sitte poltethiin? —

— Se koothiin va... varsin semmossiin eri ossiin, ne kasathiin läijhin, ett ei kerrala kaikki pala. — Nii — Se häätty niinku nokkoja¹² semmosia.

— Nii. Varsin ajot keyvällä. —

— Ja sitte läjä kertaa poltethiin ko lypsyn aika tuli? —

— Joo sen jälkhiin ko tarvithiin. — Nii. — Ne peitethiin ne mullala ja turpheelä siihen sauustamhaan se sa... sauusto vyökauven ko se illala kerran sytytethiin ja peitethiin. — Nii. — Se muuta, niit oli tuorheempiaki roskia ja kuivia roskia, nii sielä ne kyööt että sauustot. — Mm. — Lehmät ... —

— Nii ne, ne sillon lehmät sait syövästä olla rauhassa sauun ympärillä? —

— Lehmät olit ympäri siinä lämmittelit että — Nii. — että syöpäläiset lähtevät pois sauulta. —

— Jaha, ja siinä ne lypsethiinki? —

— Kyllä tuossa sarassa¹³ on ollu, kyllä mieki kynsin kantaa (hännän-

⁹ *Lasturanne* = plats med spånafvall efter vedhuggning m. m. *Lastu* = huggspån. *Ranne* = backslutning, slänt. *Halkoranne* = vedbacke, plats för vedhuggning. *Pälke, päkkhee* = grövre avfall, som uppkommer, när man bilar timmer e.d. *Pälkkiä hirsä* = bila timmer. *Helve, helphee* = hyvelspån, som rullar sig ihop. Man samlade spånafvall i kogärdet och brände det om sommaren vid mjölkningen. Se R. Jirlow-E. Wahlberg. Jordbruket i Tornedalen genom seklen s. 43. Skytteanska Samf:s Handl. 1961:1.

¹⁰ *Frida* = brorsdotter till sagesmannen.

— Allt spånavfall⁹ samlades där. Eftersom man icke hade sågar, högg man av all långved med yxa.

— Det blev mycket spånavfall under årets lopp?

— Just det ja. Redan på vintern körde man bort en del av avfallet från vedbacken, för att isskorpan skulle smälta på våren. På den tiden hade man inga vedbodas. Men hos oss har det funnits så länge jag minns.

— Jaså vedbod? Annars var det ute på backen?

— Jo Frida¹⁰ har den nu som sin stuga.

— Annars samlades allt avfall från vedbacken i högar?

— Man räfsade ihop det och lastade det på gödselsläden.¹¹ Sedan körde man iväg det. Redan från början samlades det i en mängd olika högar, så att icke allting brinner upp på en gång. Det bildades liksom sådana där volmar.¹² Redan på våren körde man ut dem.

— Sedan brändes de vid mjölkningen?

— Jo, allt efter behov. De täcktes med jord och torv. Där rykte det natten igenom, när man en gång hade tänt på och täckt över på kvällen. Det fanns både fuktigare och torrare avfall. Därför glödde det och rykte.

— Korna fingo vara i fred för insekterna runt röken.

— Korna värmdes sig där runtomkring, ty insekterna flyr för röken.

— Där mjölkades de också?

— På den där tegan¹³ har det varit ofta. Nog fick jag väl åtminstone

¹¹ *Sontakorit* = »gödselkorgar» = en rektangulär ram av bräder med 50–70 cm höga sidor. Denna placerades ovanpå en släde med tät botten. En sådan släde använder man sedan för att under vinterföret köra ut gödseln på åkern i stora högar, som sprids ut under vårbruket.

¹² *Nokko*, i övre Tornedalen *nökkö* = hövolme. Speciellt vid handslätter volmas höet för torkning på markytan.

¹³ *Sarka, saraa* = teg, skifte. Den av sagesmannen omnämnda tegan låg ovanför den gamla gården.

- kantaa) että vii... viis kertaa niitä että ei liiku lehmät, — Jaa. — ja niskankuoppaa. — Jaa. — Se oli että kynsimälä seisoo paremin. —
- Nii. No no sitte ko ne oli poltettu kaikki läjät sitte, nii se otettiin ja ja ...? —
- No ne kylvit rukhiin sitte keyväilä.¹⁴ —
- Jaha. Ja siitä sait sieheinää sitte. Tuo pöyt...? —
- Siittä sa'it sieheinää mutta kyllä se syötiin leipänäki ko. —
- Leipänäki syötiin? —
- Jo ei sitä säästetty ei kyllä sitä. — Nii — ter... — Joo — tarvithiin leiväksi, soli, soli siksi kaukana ja fööriä ei ollu tuua nii, — Joo. — ko ei kesälä saatu kylliksi nii soli nälkä keyväilä. — Joo. — Ho hoi. —
- Mutta se ne on, ne, se tapethiin ruis ... ruisriihet eri tavala ko?
- No ei se — E ei? — otettiin ja riihettiin yhteen laihiin ko tääläki. Panthiin seinile seisomhaan ne lythheet ja, sitteko ne otettiin siitä nii se muutako lyötiin seinäle että jytisit että — Jaa. — lähtevät rukhiit poijes. —
- Jassoo. Ne lyö ... se ...? —
- Lähit sitte sieheinät tervheksi. —
- Nii vain että ne ka... katkehneet ollekhan. —
- Katkenheet lalvat (latvat) poikki. — Jaha. — Joo. Semmonen konsti soli. Ei muutako se o otti ämmä kainalhoon niin sillen se alko sukimhaan tuolalaila seihnään. — Jaa — sanottiin ruisriihelä. —
- Mutta ei niitä, ei niitä sau... saust... sauhun? —
- Sauustettu? —
- Nii rukhiita? —
- Joo. Kyllä ne lämmitit niitä vähäsen että se jollekki rajale kuivaa että se murenee. — Mm. — Mutta soli hyää lähteen irti ko soli täythöön kasunu. —
- Jahaa. N että se he... hereästi lähti irti? —
- Soli niinku herne. —
- Nii. Ne taisit tulla hyviä rukhiita? —
- Ko oli vain kasunu ko sie otit nuin ja punhautit¹⁵ nii että se (jyvä) katkesi keskeltä poikki — Mm. — nii kyllä soli sillen valmis läh-

¹⁴ *Ollinpäivä* = »Olsdagen» den 29 juli. Rågen brukade säs omkring den tidpunkten. *Sieheinä*, se s. 30 not 44.

fem gånger klia svansroten eller nackgropen (på korna). Om man kliade dem, stodo de bättre.

— Och sedan alla högarna voro utbrända?

— Man sådde råg på våren.¹⁴

— Därav fingo de bandgräs?

— Man fick bandgräs av den, men nog åt man den också som bröd.

— Den åts även som bröd?

— Inte sparade man på den. Man behövde den också till bröd. Säd fanns ej att få på nära håll och det fanns icke före att få fram den. Om man icke fick tillräckligt på sommaren, var det hunger på våren.

— Rågrian tröskades annorlunda?

— Den tröskades nog på samma sätt. Kärvarna ställdes upprätt runt väggarna. För att rågen skulle lossna och ramla av, tog man dem och slog dem i väggen, så att det dånade.

— Jaså, de slogos mot väggen?

— För att bandgräset skulle förbliva helt.

— Så att det icke gick av.

— Topparna brötos icke av. Sådan konst var det. Gumman tog kärven under armen och började stryka den så här mot väggen. Man kallade det att vara i rågrian.

— Lät man rågen stå något i röken?

— Nog värmdes man upp den något, så att den torkar så pass att den smulas. Men den var bra på att lossna (kornen lossnade lätt), när den hade vuxit tillräckligt.

— Jaså, den lossnade lätt?

— De voro som ärter.

— Det blev väl bra råg.

— Hade den vuxit så pass, att den bröts av i mitten, om du tog och bände den,¹⁵ då var den nog färdig att lossna, när man värmdes den

¹⁵ *Punhauttaa* = böja, bända, vrida, sno osv. Rågkornet togs mellan tummen och pekfingret samt bröts av.

temhään kansa ko se vähän aikaa lämpisi. Ei sitä nyt paljon otettu ja ruisriihtä ei lämmitetty mutta se vähän ja pie... piethiin pitempää vähän. —

— Minkä verran niinku tässä talossa ruista prukasi tulla, niinku vuosittain ko ne? —

— Tuli sitä joku tynnyri ko se sattu olheen isompi kappale niin. —

— Joo, mutta ohraa kyllä tuli paljon? —

— Ohraa tuli senjälkhiin kuinka oli sontaa¹⁶ ollu. — Nii. — Ei sillon ollu muita lääkkeitä ei maale ku... —

— Nii. Ei ollu apulantaa? —

— Mitä, mitä kotona tuli lantaa, sillä se höystethiin. — Nii. — Ei ne olheet niin lihavat paikat¹⁷ ko nyt on. —

— Ei ainaskhaa. —

— Solit ihmiset laihemat ja kaikki elläimet laihemat. —

— Nii. Ei olheet niin ruuan viljassa. —

— Köyhänä aikana. — Nii. — Kyllä sen sai tietää että. —

— Mutta siinä oli isoh, isoh, isot riihentappamiset¹⁸ syksylä sitte ni? —

— Joo. Kyllä sitä vain sai kurikoita¹⁹ ko sataki ty[nnyriä], säkkiä sai. —

— Nii. Mutta oliko teilä toi[nen rihi]? —

— No toisin päivin kaks rihtä ja toisin päivin yks ko kolme rihtä oli. —

— Jassoo. Soli kolme rihtä? — Joo. — Jaha, ja kaks, no siinä, siinä oli, vaati paljon ko kaks rihtäki samale päiväle. —

— No niin no. —

— Niin soli eri tappajat,²⁰ vai? —

— Se kyllä se tuli toisin päivin kaks ja toisin päivin yksi. —

¹⁶ Endast kornäkrarna och potatislandens gödslades med kreatursgödsel. Rågäkern göddes med askan efter de utbrända jordtäckta skräphögarna.

¹⁷ *Paikat* = egentliga betydelsen »ställena, platserna», här i betydelsen »odlade tegar».

¹⁸ *Riihentappaminen, riihentappo* = slagtröskning. I Täräntö betyder ordet = släcka elden i ugnen i rian, upphöra med eldningen i rian, när säden har torkat

en kort tid. Inte värmdes man rågrän så mycket men litegrann och något längre.

— Huru mycket råg brukade det bli per år på den här gården?

— Nog blev det några tunnor, om det råkade vara ett större stycke.

— Men korn blev det nog mycket?

— Korn blev det så mycket som det hade varit gödsel.¹⁶ På den tiden fanns det icke något annat läkemedel för jorden.

— Det fanns icke konstgödsel?

— Man gödslade bara med den gödseln, som samlades hemma. Tegarna¹⁷ voro icke så feta som nu.

— Inte alls.

— Både människor och alla djur voro magrare under en fattig tidsålder.

— De hade intet överflöd på mat.

— Nog fick man allt erfara det.

— Sedan var det väl mycket slagtröskning¹⁸ under hösten?

— Man fick nog bulta,¹⁹ när det till och med kunde bli hundra tunnor (säckar).

— Varannan dag två rior och varannan dag en ria, när det fanns tre rior.

— Jaså, det fanns tre rior? Det blev mycket, när det var två rior på samma dag. Var det olika tröskare?²⁰

— Det blev nog varannan dag två och varannan dag en, när det var tre rior, som voro i verksamhet.

tillräckligt, så att den är färdig för tröskning. I övre Tornedalen användes verbet *puija* (puida) i betydelsen »slagtröskning».

¹⁹ *Kurikoita* = slå med ett slagträ, klubba e.d., tröska med slaga. Jämför s. 26 not 39.

²⁰ *Tappaja* = *riihentappaja* = slagtröskare. *Tappaja* = *miestappaja* = dråpare, mandråpare.

- Mutta, mutta hän ...? —
- Ko kolme riihtä olit jotka olit — Jaha. — ja olit toimessa. —
- Jassoo, että ne häyyt väliin tappaa kaks riihtä päivässä, samat? —
- No ne olit eri ämmät. —
- Jassoo ne olit eri joka riihessä? —
- Kyllä niitä jyääpioola sai niitä. —
- Nii riihentappajia? —
- Ei siinä tarvinu se kysyä mitä sie tahot, — Joo. — ko sai jyviä että panthiin käsikivheen²¹ jauhamhaa. —
- Nii. Käsikivelä ne jauhot tuota nuot ne joila ei ittelä myllyä? —
- Ei niitä räkány haaskata kauhnoin ei. — Ei ei. — Se täyty syää kaunakki sammaa matkaa. —
- Nii oli. Kyllä tässäki mylly on ollu ittelä? — Mitä? — Vesimylly²¹ ollu tällä talola? — No kyllä niitä tuola pikku ooissa oli, mutta mitä ne. Meiläki ollu kaksi. —
- Missä ne oli? —
- Tuossa ylömpänä Ylitaloa²² mennee tuosta Yliroaalta jänkkää ylömpää tuota missä Erkki²³ assuu pikkusen, mennee väylhää semmonen oja. —
- Mikä se oja on siinä? —
- No kuttuthiin Myllyojaksi²⁴ sitä sanothaa. Vesi tulee nyt kaivosta myöön tänne. —
- Jaha. Ja siinä oli sitte mylly sitte? —
- Ei tänne ole puttousta ei mutta tuola soli tuola O... —
- Päälempänä? —
- Ojanperässä.²⁴ — Jaha. — Ja tuola on kylän takana sitte Raaja... ja Raijanjoessa se oli täälä kansa. Täältä oli veikkosen²⁵ ko oli puusillatki tehty pehmeisiin paikkoihin ja halvottu semmoset kellekset²⁶ ennen ko ne olit siltana ko oli pehmeä maa. — Nii. — Ja samhanlaihin

²¹ *Käsikivet* = »handstenarna» = handkvarn. *Kinnasmylly* = en humoristisk benämning, slangord för handkvarn. *Kinnas* = skinnhandske utan fingrar. *Mylly* = väderkvarn eller vattenkvarn, jämför tyska Mühle. *Tuulimylly* = »vindkvarn» = väderkvarn. *Vesimylly* = vattenkvarn. *Härkinmylly* = skvaltkvarn. I Täräntö kallas en skvaltkvarn för *kurikkamylly*. Spolen eller axeln = *härkin*, *härkime* (I Täräntö *kurikka*) är försedd med snedställda skovlar och drives runt av vattnet. Skovel = *siipi* = »vinge». *Puurohärkin* = grötkräkla, grötvisp av trä med taggar eller utskott i ena ändan.

— Jaså, måste samma tröskare tröska i två rior på samma dag?

— Nej, det var olika gummor.

— Jaså, det var olika i varje ria?

— Nog fick man sådana (gummor) för en näve säd.

— Slagtröskare?

— Man behövde icke fråga vad du vill ha. Bara de fingo så pass med säd, att de kunde stoppa den i handkvarnen²¹ för malning.

— De, som icke själva hade någon kvarn, malde väl med handkvarn?

— Inte räckte säden till så att man fick slösa bort sådorna. Man fick även äta upp sådorna på samma gång.

— Nog har ni också haft en egen kvarn här? — Vad? — Den här gården har väl också haft en vattenkvarn?²¹

— Nog fanns det sådana i småbäckarna. Även vi ha haft två.

— Var någonstans?

— Där ovanför Ylitalo.²² Det rinner en bäck till älven från Ylirova norr om myren och något ovanför där Erkki²³ bor.

— Vad är det för en bäck?

— Den kallas för Myllyoja.²⁴ Vattnet rinner nu genom avloppsdiket hit.

— Där fanns det också en kvarn?

— Hit var det icke någon fallhöjd, men den var därborta i Ojanperä.²⁴ Sedan fanns det en där bakom byn i Raijanjoki. Härifrån hade man bevars²⁵ till och med gjort träbroar på sankta ställen. Man hade kluvit sådana där klampar,²⁶ som bildade bro, där marken var lös. På

²² *Ylitalo*, = »övergården», »norrgården». Se not 8 s. 57.

²³ *Erik Lampinen*, son till sagesmannens syster Mina, som var gift på Ylitalo.

²⁴ *Myllyoja* = »kvarnbäcken». *Ojanperä* = det övre loppet av en bäck, här Myllyoja. *Raijanjoki* (Raidanjoki) = skogsbäck eller skogså väster om Lampisenpää.

²⁵ *Veikkosen* = ellips av *veikkosenhenki* = »lille brors liv (eller ande)», en lindrig svordom som numera knappast uppfattas såsom ett kraftuttryck.

²⁶ *Kelles, kellekse* = kluven stockhalva.

ne olit tuola Soukassaki lehmisilta²⁷ siin on poikki nii halvotut puut
ne olit, melkosia mäntyjä mookattu halki.²⁸ —

— No missä se Soukan?²⁹ —

— Tuossa on yli tämän vaaran, on siksi käsketty. —

— Jaha. Son siinä semmonen niinku josta pääsee yli kulkemhaa. —

— Joo. Semmoset sillat ne olit tehneet elläimile. Jaha. —

— Kyllä sie ... —

— No kyllä te oletta sitte semmosta vesimyllyä käyttähneet paljon? —

— Kyllä mie olen käyttänyt. Niskassaki³⁰ mie käytin neljänä keväänä, mitä oli liikoja jyviä³¹ niin mie pii... päästin jauhoiksi. Siinä ko on Puthaan³² vieressä se oja joka on ... —

— Niin vain se, se Huukinoja.³³ —

— Joo Huukinoja nii. — Siinä ...

— Ja niillä on ollu. —

— Siinä oli Niskala, ei sollu huono myllykhään ei. —

— Siinä oli, oliki aikalailla vettä? —

— Mutta semmosella sauvakala³⁴ se krapisti — Mm. — varistaa. —

— Ko, niitä oli siihen aikhaa semmosia jotka tehikki semmosia myllyjä? — No mitäs? —

— Rakensit vai? —

— Mikäs konsti se nyt oli. —

— Se saatto teh... —

— Hakata seinät ko läätti³⁵ oli. — Nii. — Meiläki tuola Lehossa³⁵ on ollu mutta, siinä oli koko isot kivet. — Jaha. —

— Mutta, mutta mistä ne myllykivet? —

— Pojat on tehneet sinne muurin nii son panheet helläksi³⁵ toisen

²⁷ *Lehmisilta* = »kobro» = stockbro e. d. i sankmark för kreatur.

²⁸ *Mookata halki* = »slå itu», klyva grövre stockar eller klampar.

²⁹ *Soukka* = smalt övergångsställe i en dalsänka mellan två berg väster om Lampisenpää.

³⁰ *Niska* = hemman i Niskanpää, södra delen av Juoksengi skifteslag, med nr 17. Sagesmannens hustru var från Niska-gården.

³¹ *Liikoja jyviä* = säd, som återstår, sedan utsädet är avskilt.

³² *Pudas* (Puaas, Puthaa-) = sydligare granngård till Niska i Niskanpää med

samma sätt var det även därborta i Soukka, där det går en kreatursbro²⁷ över. Det var kluvna träd. Ansenliga tallar hade man kluvit.²⁸

— Var någonstans är den där Soukka?²⁹

— Där på andra sidan det här berget.

— Jaså, där finns det ett övergångsställe?

— Jo, sådana broar hade man gjort för djuren.

— Ni har nog malt ganska mycket med en sådan där vattenkvarn?

— Det har jag nog. Även på Niska-gården³⁰ malde jag under fyra vårar den överblivna säden,³¹ som jag släppte igenom till mjöl. Den där bäcken är ju nära Pudas.³²

— Javisst, den där Huukinoja.³³

— Jo, Huukinoja. Där hade Niska sin kvarn, som icke alls var dålig.

— Där fanns det också rätt så bra med vatten.

— Med en sådan där trattstav³⁴ skakade den igenom.

— På den tiden fanns det även sådana, som byggde kvarnar av det slaget?

— Vad var det nu för en konst att timra ihop väggarna som i ett fårhus.³⁵ Även vi ha haft en där borta i Lehto,³⁵ men där var det rätt stora stenar.

— Varifrån fick man kvarnstenarna?

— Pojkarna ha murat dit en mur och de ha lagt den ena stenen dit

nr 21. Gården anlagd efter 1819, då den nuvarande nummerordningen tillkom, vilket förklarar oregelbundenheten. Grundad 1851.

³³ *Huukinoja*, även kallad *Pikkuoja* = bäck i Niskanpää söder om gården Pudas.

³⁴ *Sauvakka*, avlett av *sauva* = stav. Stav, som gick ut från hålet i löparstenen till kvarntrattens (= *myllyntori*) överkant och som skakade kvarntratten, så att säden rann igenom.

³⁵ *Hellä* = spiselhäll, järnspis. *Läätti* = fårhus. *Lehto* = *Makkaralehto*, beläget nordväst om Lampisenpää vid Makkarajärvi.

kivenki. — Jaha. — Ne sanothiin olevan vielä Ruottin³⁶ kiviäki, tuolta etelästä tuotuja, tuolta Vansteenista² lähtösin, pappi oli ennen ottanu ko siihen laitethiin isompi ja purjethiin pienempi. — Jaha. —

— No, no tuota, se vanhasthaan, niin no kyllä te ni nuorena miehenä liikutta niinku mettässäki ennen ja ku pyysittä? —

— Kyllä niitä linnunpoikia pyythiin satimilla ja, ei siihen aikaan ollu pyssyjä. — Nii. — Meiläki ko oli pyssy, nii Kallan³⁷ kansa ko me ammuma oraviaki, lastakruutit olit, niitä me särjimä pienemäksi, ja sitte pii oli, piikivi³⁸ niinku saksinraoossa nokka, joka valkean teki nii. Ja ko kostut sitte ne kruutit satheela nii ei saahneet laukeamhaan.

— Nii. — Kalla pani sihthiin ja mie tulitikun karssaale poltin ja kosketin nii sitte orava tuli maahan. —

— Jassoo. Jaha. Mutta hommaa oli. —

— Joo. Vaikka mie ollu ko tuomonen että mie kyynärän³⁹ pitunen, mie vähän pitempi. —

— Mutta pystyttä vähän avustamhaan kuitenkin. —

— Toisena⁴⁰ tapustelin sielä. —

— No, no aa... ansoila pyythiin tietenki ja? — Mitä? — Ansoja kyllä käytethiin paljon? —

— Kyllä ne ne vähemmän ansoja piit. —

— Jaha. No panikko ...? —

— E ei ollu lankoja. Mistä sie sait semmosia joita lintu olis menny niihin. — Nii. — Ko sie itte puhu... noita hampunrohtimista⁴¹ punot sitä se tuli ko köysi. — Nii. — Ei se menny semmossiin. —

— Liika, liika krouvia lankoja? —

— Pölkäsi. —

— Jaa. — Mutta piit ko ne, käytit ko ne muita kokkoja⁴² johonka he panit ansa, ansa? —

— Joo talvela. — Jaa. — Niissä vain piethiin ansaa talvela mutta,

³⁶ *Ruotti* = Sverige bortom Kalix = *Kainu*. *Ruottalainen* = svenskspråkig. En kalixbo räknades dock egentligen icke såsom *ruottalainen* utan kallades *kainulainen*. *Suomi* = Finland bortom Kemi. *Suomalainen* = finne från landet bortom Kemi. *Tornio* = Tornedalen. *Torniolainen* = tornedaling. *Kemiläinen* = kemibo, inbyggare i Kemi älvdal.

³⁷ *Kalla* = Karl Johan Johansson Lampinen, född 1857, äldre broder till sagesmannen. Omkr. 1885 husbonde å Pietari hemman i Nuottioranta by i finska Övertorneå socken.

som spiselhäll.³⁵ Man säger att de där stenarna till och med äro från Svensklandet.³⁶ De hade kommit därifrån till Svanstein.² Pappa köpte dem, när man byggde dit en större kvarn och den mindre revs.
— Nog har ni väl varit på skogsfångst i edra unga år?

— Nog fångade man fågelungar med flak. Inte hade man bössor på den tiden. Vi hade dock bössa. Kalla³⁷ och jag voro tillsammans och sköto ekorrar. Det var flatkrut, som vi krossade i smulor. Sedan var det flinta, flintsten³⁸ med spetsen liksom i en sax och den tände eld. När krutet hade blivit fuktigt i regnet, fingo vi inte bössan att smälla. Kalla siktade in sig, jag brände en tändsticka i glöd, vidrörde lätt och ekorren kom ned.

— Jaså, men besvärligt var det.

— Jo, fast jag bara var så där alnslång,³⁹ kanske något längre, traskade jag med såsom sällskap.⁴⁰

— Men ni kunde hjälpa till litegrann. Man fångade förstas med snaror? — Vad? — Man använde nog mycket snaror?

— Nog hade man mindre med snaror. Det fanns inga trådar. Var någonstans fick du sådana, som fågeln gick i. Om du själv snodde tråd av hampblånor,⁴¹ blev det som rep. Inte gingo de i sådana.

— Det blev för grova trådar?

— Den fruktade för dem.

— Men nog lade man väl ut snaror i sådana där kojor?⁴²

— Jo på vintern. I sådana hade man snaror på vintern. Men inte

³⁸ *Pii, piikivi* = flinta, flintsten.

³⁹ *Kyynärä* = 59,38 cm. Jämför s. 38 not 61.

⁴⁰ *Toisena* = »såsom den andra».

⁴¹ *Hampurohün, -rohtimet* = hampblånor.

⁴² *Kokko* = enkelt skjul intill ett stort träd av lutande okvistade träd, ibland även fristående och konformigt. Under ett sådant var marken snöfri, där skogsfåglarna kunde komma åt grus och småsten. På den bara marken hade man satt upp en snara eller gillrat upp en flake.

mutta ne nuora-ansat, ei niistä ollu mithään ei. Ussein se liisi,⁴³ se tukki laijalta ni että. — Jaha. — Kuttuthiin liisiimiseksi sitä ko se ei menny mukhaan ei. — Jassoo. — Ko se kiersi. —

— Jaha. Noo, no satimilla kyllä pyythiin sitte? —

— No satimilla kyllä. Neljä ja viis rankaa niitä panthiin satimheen.

— Jaha. No mitkä ne loukut,⁴⁴ ne olit vähän erilaisemat, joita sanothiin lo...? Eikö ne olheet semmoset? —

— Jaa. Se oli, niitä oli semmosia yksrankhaisia.⁴⁵ — Jaha. — Toinen ranka makasi alla ja toinen päälä ja siihen tolpat kahen puolheen ett se laukea siihen justhiin. — Jassoo. — Saai niin ku sattu silläki mutta kyllä se tyhjään ussein meni. —

— Että sa... satin oli varmempi? —

— Joo, ko siinä oli kokoa ja hyvin oli laitettu niin ko se kerran polki⁴⁶ nii kyllä se tarttu kansa sitte. —

— Jaa. No tuota, on ne, ole... te kuuhleet että koiraa on kuttuttu virkakoiraksi,⁴⁷ mettäkoiraa? — Jaa. — Nii tuo, käy... sitä nimitystä?

— Joo soli vanhoila se, että onkos tuo virkakoira ko, ko sattu tuomosa outoja ja semmosia kulkemhaa. — Nii. — Niinku kulki ko meiläki oli kestikiivari ko mie olin klossina⁴⁸ nii, että onkos tuo virkakoira. —

— Nii, se meinasi että jos on mettäkoira. — Nii. — Joo. —

— Soli semmonen sananparsii. —

— Nii, noo, no sitte se oli, soli ...? —

— Jo mennee piiliä nyt. —

— Joo. Kulke niitä kyllä tuota. —

— Alaskäsin niitä meni. — Jaha. — Kolme läjässä aivan. — Jaassonn. — Kyllä niitä on tänäki kesänä taas kärsiny. On poltettu pensiniä.

— Joo. Kyllä sitä ... —

— Kyllä se mennee taltheen.⁴⁹ —

⁴³ *Liisiä* = verb, som uttrycker att fågeln går förbi snaran utan att fastna men får snaran att släppa i uppgillringen.

⁴⁴ *Loukku* = stockfälla för djurfångst. Stockarnas storlek voro anpassade för det vilt man avsåg att fånga med den. En sådan brukade man också kalla för *laiskanpojanpyytö* = »latpojkesfångare» = latmansgiller.

⁴⁵ *Yksrankhainen* = »enstockig».

⁴⁶ *Kerran polki* = »trampade en gång», dvs. när fågeln eller djuret råkade trampa på själva gillret.

var det vidare bevänt med dessa snörsnaror. Ofta väjde den.⁴³ Så sade man, när fågeln icke gick i slingan utan gick vid sidan.

— Nog fångade man väl med flake?

— Ja med flake förstås. Det var fyra eller fem slanor i en flake.

— Vad var det som kallades »loukut»?⁴⁴ Det var av annat slag eller hur?

— Jo, det var sådana där med en enda stock.⁴⁵ Den ena stocken låg under och den andra ovanpå. Sedan var det stolpar på båda sidor, så att den faller dit precis. Nog fick man, om det råkade sig, men ofta var det tomt.

— En flake var säkrare?

— Ja, när den var tillräckligt stor och den var väl gjord. Nog fastnade det i den redan vid första steget.⁴⁶

— Har ni hört, att man har brukat kalla en skogshund för »virka-koira»?⁴⁷ Hade man icke en sådan benämning?

— Det var sed hos gamla att fråga: »Är det en jakthund»? Det var när det kom obekanta. Sådana brukade färdas, när jag var pojke,⁴⁸ eftersom vi hade gästgiveri. Det var ett sådant där talesätt. — Nu går det bilar.

— Nog far det allt sådana.

— Söderut foro tre aldeles i en klunga. Nog har man fått uthärda dem igen även den här sommaren. Man har bränt bensen. Nog blir det allt till nytta.⁴⁹

⁴⁷ *Virka* = tjänst, ämbete, befattning, syssla, funktion; primärbetydelse = jakt, skogsfångst, djur- och fågelfångst.

⁴⁸ *Klossi* = pojkvasker, slyngel, valp (om pojkar) osv. Hos Lönnrot II s. 746 *kossi* = liten gosse l. pojke, pyssling, liten lax; buss (till karl), (jfr Sv. gosse); Ett parasitiskt l liksom i *plakkari* = *pakkari* = ficka (på kläder).

⁴⁹ *Kyllä se mennee talheen* = »nog går det till nytta», oftast en spydighet, om något förbrukas i onödan eller till något onyttigt.

- Joo, kyllä sitä tienpääle pallaa paljon. —
 — Kyllä sitä poltethaa vain. —
 — Tästä näkkeeki hyvin ko o tässä aivan tien vieressä. —
 — Joo, mutta nuita kukkaroskia⁵⁰ on tuossa, mutta olen mie niissä pitäny reikää että vähän saattaa kurkistella, jouteessaan. — Nii. —
 On näköki pillaintunu niin paljon että. —
 — Joo, että käypii vähän huonomaksi. —
 — No, no mihinkä se kumppanisti⁵¹ meni nyt sitte? —
 — Jaa, tuola son olemassa. Se, se häättyy hoitaa ja kattoo perhään että se kirjutuskone toimii. Että tää oli semmonen että se tulee sielä sitte suohraa sitte se kirjotethaan ylös tuota ne kertomukset ni. Lan... lankaa myöön mennee. Kyllä, kyllä niilä vehkeitä on nykyajassa. —
 — Piihliin saakka ko se mennee? —
 — Joo. Ja sielä se sitte hän hoitaa sitä konetta sielä, ni ne tulevat kaikki nämä kertomukset tulevat sinne sitte ne sieltä, sielä saattavat sitte lukea sitte niitä, nii niitä tuota on tullu. Ja ne sen sielä sitte säilytethään arkistossa sitte tuota. Ei tää tule mihinkhään raatiin eikä semmossiin, niitä lähetetä näitä, va... vain että, että ne säilytethään ne jotka halvaavat tutkia asioita, ne saavat mennä sieltä ja kattoo; no minkälaista soli siihen ja siihen aikhaa se elämä, ja mitä sieltä on kuulunu tuota. Joo, mie aa... (ajattelin) no tuota sauupirttiä, että kyllä niitä oli vielä ko te olitta nuorena? —
 — Sauupirttiä? — Nii. — Joo, on yks ollu jossa on asuttu minun aikani. — Jaha. — Tä... tässä päässä kyllää. — Vai nii. — Enkä mie kaukana ole kulkenut en. Tuola Pekanvainioksi käskethään ylömpänä missä tuo Erkki⁵² assuu juuri siinä — Jassoo. — törmänniskala⁵³ ja. — Jaha. — Siel oli semmonen pirtti nii että siinä otti ja oli kiuvas⁵⁴ niinku täälä on nuissa riihissä — Nii. — aivan yhenlaine ja lunkka katossa sitte ja son puuhoito⁵⁵ aivan kaikki, ja sen verta oli putkea⁵⁶

⁵⁰ *Kukkaroskia* = »blomskräp» = krukväxter på fönsterbrädan. Sagesmannen företräder den tornedalske bondens gamla uppfattning, att allt som inte dugde till föda åt människor eller djur var »skräp» eller ogräs. Sagesmannen bodde i ett hörnrum med fönster mot norr och mot väster. På västsidan gick landsvägen.

⁵¹ *Kumpani* = »kumpan», kamrat, följeslagare, medhjälpare. Sagesmannen menade arkivarie Folke Hedblom.

⁵² *Erkki*, se not 23. *Sauupirtti* = rökpörte.

⁵³ *Törmänniska* = kanten ovanför en backslutning eller en slänt.

— Ja, det brinner nog upp mycket på vägarna.

— Nog bränner man upp det (dvs. bensin i onödan).

— Man ser ju också bra här alldeles intill vägen.

— Jo men det där blomskräpet⁵⁰ finns där. Nog försöker jag hålla litet håll, så att man kan kika ut på sina lediga stunder. Även synen har försämrats så mycket.

— Jaså, den börjar bli något sämre?

— Nå vart gick nu din kamrat?⁵¹

— Han är där ute. Han måste sköta om och se efter, att den där skrivmaskinen fungerar. De här berättelserna skrivs där sedan direkt. De löpa genom tråden. Nog har man allt apparater nuförtiden.

— Går den ända bort till bilen?

— Ja och där sköter han sedan den där apparaten. Alla de här berättelserna samlas där sedan, så att man kan studera dem efteråt. Sedan förvaras de i arkiv. Det här sänder man icke ut i radio, utan de bevaras för att de, som önska forska i dessa saker, kunna gå dit och se efter huru livet var på den och den tiden och vad som har berättats på den orten. — Ni har nog sett rökpörten? Det fanns nog sådana i eder ungdom?

— Rökpörten? Jo, ett har varit bebott under min tid i den här ändan av byn. Och jag har icke rest så långt. Där borta, något ovanför där den där Erkki⁵² bor, finns ett ställe kallad Pekanvainio. Just där på backanten⁵³ fanns det en sådan stuga. Där fanns det en likadan ugn,⁵⁴ som man har här i dessa rior, precis likadan. I taket var det sedan en lucka, helt och hållet av trä,⁵⁵ med så pass mycket urholkning,⁵⁶

⁵⁴ *Kiivas, kiukhaa* = ugn utan skorsten, murad av sten med murbruk t. ex. i en ria eller kallmurad utan murbruk t. ex. i en rökbastu. Jfr not 38 s. 26.

⁵⁵ *Puuhoito* = »träanordning», av *puu* = trä, träd, och *hoito* = ans, vård, skötsel, anordning, inrättning osv; även om könsorganen; avlett av verbet *hoitaa* = sköta, vårda, skydda osv.

⁵⁶ *Putki* = rör, rörformigt stängsel, smal cylinder, även om en rörformig smal urholkning.

että se varsi oli saatu hyvin kiini. — Nii. — Se lykäthiin nuin auki ja veethiin että se pysy siinä. — Jassoo. — Ja ämmä otti ja, so... soli pikkune kamari siinä po... porstoanperässä,⁵⁷ — Mm. — ei se ollu nyt niin iso se koko hoitokhaan ei, ja ämmä ko lämmitti sen pesän, elikkä kiukhaan, — Nii. — nii se meni kamarhiin sillon asumhaan, — Jaa. — ko sauuta oli pirtti täynä — nii — ja ko se pääsi nii se löysäsi, jätti siitä ja se kamarhin oli lunkka siinä lähelä kiukhaan suuta nii siitä päästethiin lämmin sinne että se tarkeni sen aikaa olla ko se lämmitti huonetta. — Nii. — Ja se sama huonet⁵⁸ on vielä tuola Hepokankhaassa,⁵⁹ Jussa⁶⁰ pittää lehmiä, elikkä Jussa ei ole mutta pere. — Nii. — Pappa vaina⁶¹ osti sen, so, oli yksi ämmä siinä joka asu, kuttuthiin sitä Kaala Pekaksi.⁶² — Jaha. — M mie tiää senparemmin kyllä kertoa s, mutta se otti ja, ja kuitenkin lämmitti sillä laila sen. —

— No, no se purjethiin sitte tuota sitte hetiaikhoin k...? — En. — Mitä siitä on paljon aikaa ko? —

— M mie tiää purjethiinko hän heti aikhoin. Mie olen ollu koko iso klossi ko se, sinne on tehty pellokki ko se otti ja — Ja — vei olki-laooksi sen. —

— Jassoo. Mutta että se lakkasi asumasta. — Joo. — Olikos täälä muuala sauupirttiä täälä paikkak... ko se? —

— Kyllä niitä on ollu mutta että mie en ole kulkenut heissä en.

— Nii. Mutta että ne oli, harhvaan löyty? —

— Harvhaan tietenki niitä minun aikhanani on ollu. Ne ymmärsit tehä jotaki kiuvasta parempaa. —

— Nii. No että te kuuhleet puhuttavan, että tässä talossa olis ollu ennemin sauupirttiä ennenko tuo pytinki⁶³ tuohon on laitettu. —

⁵⁷ *Porstoanperä* = »farstuns inre del».

⁵⁸ *Huonet* = rum, hus, mindre byggnad osv.

⁵⁹ *Hepokangas* = »hästheden» = bebyggelse i södra delen av Lampisenpää.

⁶⁰ *Jussa* = Johan August Lampinen, född 1903, död omkr. 1955 genom olycks-händelse vid tröskning, son till sagesmannens broder Erik August Lampinen, född 1866, död 1931 = *Lampisen Augusti*, som ägde andra hälften av fädernehemmanet.

⁶¹ *Pappa-vaina* = »salig-Pappa» = sagesmannens fader *Lampisen Pappa* = Johan Gabriëlsson Lampinen, född 1831, död 1889.

⁶² *Kaala Pekka*. Hans änka synes ha levat under sagesmannens livstid. *Pekanvainio* = »Petters tun».

⁶³ *Pytinki* = »byggnad», mangårdsbyggnad = *talo*. Här avses mangårdsbyggnad.

att man hade fått fast skaffet ordentligt. Man sköt upp den och drog sedan igen den. Det fanns en liten kammare innanför farstun,⁵⁷ men det hela var ju icke heller så stort. När gumman värmdde ugnen eller muren, bodde hon under tiden i kammaren, eftersom pörtet var fullt med rök. När hon var klar, släppte hon värme in i kammaren genom en lucka nära ugnens mynning, så att hon kunde vara där, medan hon värmdde huset.⁵⁸ Samma hus finns fortfarande kvar där på Hepokangas.⁵⁹ Jussa⁶⁰ håller kor där, inte Jussa förstås, utan familjen. Salig Pappa⁶¹ köpte det. Det var en gumma som bodde där. Stället kallades för Kaala Pekka.⁶² Jag kan icke skildra det bättre, men det var i alla fall på det sättet hon värmdde det.

— Revs stugan strax efteråt? Det är lång tid sedan dess?

— Jag vet inte, om den revs strax. Men jag har varit en rätt stor pojke, när man även har grävt åker därborta. Han gjorde en halm-lada av huset.

— Men man slutade bo i det. Har det funnits rökporten på annat håll här i trakten?

— Det har nog funnits, men jag har icke besökt dem.

— Men det var glest med sådana?

— Glest var det förstås under min tid. Man förstod nog att göra något som var bättre än en stenugn.

— Har ni hört, om det har funnits ett rökpörte i den här gården, innan den där byggnaden⁶³ uppfördes?

den vid den gamla gården nära älvstranden, öde sedan år 1955, då en ny gård uppfördes vid landsvägen. En »pytinki» är längre än en »*pirtti*» = pörte, som också ofta kallas *viisseinänen* = »femväggig», dvs. två långväggar och tre kortväggar, bestående av storstuga eller pörte = *pirtti*, farstu = *porstoa* och farstukammare = *porstoankamari*. En »pytinki» har dessutom antingen en gäststuga = *tupa*, *tuaa*- eller istället två kammare i andra ändan. Innanför gäststugan kan det dessutom finnas ett par kammare = *tuaankamarit*. I övre Tornedalen brukar man vid borte sidan av gäststugan ha ett smalt rum, som kallas *kylkheinen* (avlett av *kylki* = sida). Den har samma längd som gäststugan och tillsammans med denna lika bred som pörtet. I äldre gårdar brukar pörtet vara 10 alnar (5,94 m) långt och lika brett, ytterväggarna oräknade. Längden på farstun och farstukammaren brukar vara omkring 2/3 av pörtets längd. Farstun bru-

- Oon vissin ollu n ko. —
- Mutta son vanhempi asia? —
- Ensimmäisiä asukhaita tälle joeele, son tähän talhoon tullu. — Nii.
- Nuo lammet⁶⁴ ko ne on tuossa alempana, niin siitä nimi pantu, — Nii. — ko on viis lammea ennenko pääsee Hietalhaan.⁶⁵ —
- Jaha. Joo niitä näkkyyki. —
- Kaks on tämä talon sarassa ja toiset on siinä vähän alempana.
- Mm. — Son lähelä Hietalaa se kaikhin isoin.
- Nii vain. Siinä se oo. Me ajomaki siuutti. —
- Siittä se Lampinen on nimen saanut. — Nii. —
- So son raamatunlainen sana. — Nii vain. — Lammeksi net kuttuvat, — Joo. — lammioksi.⁶⁵ —
- No se son tuossa ollu ja, tuohon son tullut tuohon törmäle sitte a..., kyllä te kuuhlee puhuttavan mihinkä se ensimmäinen asukas on tullut tähhää? —
- Se on ottanu ja tullu, tuossa kun on tuo saari ja, ja niva⁶⁶ nii se on tullu kalanpyytjäjä sin... — Jaha. — Ja tuone Vanhassenniemiheen⁶⁷ on kans tullu sillon niihin aikhoiin. —
- Jassoo, että son niihin aikhoiin sinnekin tullu? —
- Joo, nii, niin net otit ja ennen kerrot sitä. — Vain nii? — Että se, se on jo kahensaan vueen vanhaa asia. —
- Niin, net on, että son vanhat asiat alkaa olhee jo. No, no tuota tuo, tuossa tuo. Kuinka vanha son tuo pytinki⁶³ tuossa rannassa? —
- En mie tiää sanoa paljon. —
- Son ennen teään muistoaikana? — Mm. — Paljon ennen? —
- Mie olen ollu jonku vueen vanhaa ko Pappa vaina on purkanukki ja klassiin⁶⁸ saakka pannu uudesta. — Jassoo että — kokonhais uudesta.

kar vara omkring 1/3 av husets bredd och farstukammaren återstående 2/3. Gäststugan brukar ofta vara lika stor som pörtet. Övriga kamrar brukade vara lika långa eller något kortare än farstukammaren samt lika breda som halva husbredden. I back- och torpstugor kunde husbredden krympa ända till sex alnar (3,56 m) utom ytterväggarna. De brukade som regel bara bestå av pörte, farstu och farstukammare. Efter mitten av 1800-talet ökades storleken på gårdarna, så att de kunde bli över 7 meter breda och mera än 20 m långa. Det kunde dock finnas en och annan storgård även från äldre tid.

⁶⁴ *Lammi* = tjärn, mindre sjö, ofta utan avlopp.

— Visst har det funnits.

— Men det var i äldre tid?

— En av de första inbyggarna i älvdalen har kommit till den här gården. Det är efter småtjärnarna⁶⁴ där nedanför, som gården har fått sitt namn. Det är fem småtjärnar, innan man kommer till Hietala.⁶⁵

— Ja man kan se dem på vägen.

— Två ligga inom detta hemmans skifte och de övriga äro något sydligare. Den största är nära Hietala.

— Ja vi åkte förbi dem.

— Det är av dessa som Lampinen har fått sitt namn. Det är ett ord med biblisk innebörd. En sådan kallas för »lammi, lammio».⁶⁵

— Man har förstås bosatt sig där på backen. Ni har nog hört på vilken plats den första inbyggaren bosatte sig här?

— Det har kommit en fiskare hit, eftersom den där holmen och det där strömdraget⁶⁶ ligga här. Dit bort till Vanhaniemi⁶⁷ har det också kommit en vid samma tid.

— Jaså, även dit har det kommit en bebyggare vid samma tid.

— Ja, så berättade man. Det är redan en tvåhundra år gammal händelse.

— Ja de börja redan vara gamla händelser. Huru gammal är den där mangårdsbyggnaden⁶⁸ där nere?

— Inte kan jag säga så mycket om den saken.

— Den är före er tid, långt före?

— Jag har varit några år gammal, när salig Pappa har rivit den och timrat nytt ända upp till fönstren,⁶⁸ helt nytt.

⁶⁵ *Hietala* (eller Inga) = en sydligare granngård, nr 3 i Juoksengi, den nordligaste i huvudbyn. Flyttad hit från *Inganvainio* nära Mäki gårdarna i *Lahenpää* = södra delen av huvudbyn. En avledning av ordet lammi, *lammikko* = damm, pöl osv. återfinnes i den finska bibelöversättningen bl. a. i Joh. 5:2.

⁶⁶ *Niva* = strömdrag, stråk, stråka, mindre fors med svagt brus.

⁶⁷ *Vanhaniemi* den sydligaste gården i Juoksengi skifteslag med nr 18. Vanhaniemi eller Sompaisenoja anlades såsom nybygge år 1821. Enligt tiondelängderna har *Lampinen* funnits redan år 1587. Mot slutet av 1600-talet delades den i två hemman, nuvarande nr 1 och nr 2.

⁶⁸ *Klasi* = »glas» = fönster.

— Jaha, että soli lahonut altapäin? —

— Siin on ollut entinen pirtti son ollut keskelä, mitä ne ollu, tuomokset multahuonhee,⁶⁹ kyllä ne lahovat. — Joo veikkosen. — Entinen pirtti on ollut keskelä kartanoa,⁷⁰ ylös alas pää siin on ollut. — Jahaa. — Yhtheenlaihiin ko tuo Kallalakin⁷¹ on mutta son ollu lähempänä kartanoa ... — Jaa. No tuo tuo a... — Tuossakin ensimmäiset seinät lahonhee pojjes kokonhaa sillan e... minun syntymäksi. —

— Jassoo että son ollut. —

— Siit on jo heti sata vuotta aikaa. —

— Niin, jo vain, ei siitä paljon puutu. Tuo aitta⁷² kyll on aika vanha kansa? —

— Noo kolmanela saala soo. —

— Jahaa. Siin on vissiin vuosilukuki? —

— On siinä lu...lukunkiskussa⁷³ vuosiluku. —

— Jaha. Siin on iso aitta tuossa, tuohon mahtuu jyviä ...? —

— Se... seittemänsattaa siin on — Jaha. — ja mitä son se, onko se kolmekymmentäseittemän vai mikä hän on. —

— Tä... tähhään talhoon on kuulunu karjakenttä?⁷⁴ —

— Eei si ole ollut. —

— Ei ole ollut. Näe son ollut mettä, laitumet niin likelä. —

— Eei veikkosen. Kesänavettaki⁷⁵ on ollut tuola hyvin rannala. — Nii. — Tuo jänkkä alhaala, joll ollut oijaa ollekhaa, teloila kuljethiin ja kannethiin korenossa⁷⁶ maitoa, toinen ämmä toisessa päässä korentoa — Nii. — ja kannessa olit pienat⁷⁷ ja iso rengas jostako panthiin kanki⁷⁸ läpitti, — Nii. — maitoja veit koko välin. —

— Niin, nii, tääl oli paljon maitoa? —

— No kyllä sitä oli. Parhiinkymmentä lehmää. Mut ei sollu sen

⁶⁹ *Multahuone* = »mullhus» = hus utan trossbotten, golvplanlorna voro lagda på en mullbänk = *multipenkki*.

⁷⁰ *Kartano* = gårdsplan, kringbyggd gård.

⁷¹ *Kalla* = Karl Hugo Lampinen, född 1906, son till brodern August, se not 60.

⁷² *Aitta* = visthus på 3 à 4 dm höga stolpar, detta för att skydda spannmål och andra livsmedel för råttorna.

⁷³ *Lukunkisku* = järnplåt, beslag omkring nyckelhålet i ett dörrlås, kistlås e.d. Det verkliga årtalet är 1793.

— Jaså, det var ruttet nerifrån?

— Sådana där mullhus⁶⁹ ruttna nog. — Jo bevars.²⁵ — Den tidigare byggnaden har varit mitt på gården⁷⁰ med gavlarna från norr mot söder. Just på samma sätt som den där Kallas⁷¹ byggnad, men den har varit närmare gårdsplanen. Även i den här hade de första väggarna ruttat helt och hållet, när jag föddes. Och nu är det snart hundra år sedan dess.

— Det fattas inte mycket. Den där stolpboden⁷² är väl också ganska gammal?

— Den är på tredje århundrandet.

— Det finns visst också ett årtal?

— På låsbeslaget⁷³ finns det ett årtal. Det är väl 1737 eller vad det nu är.

— Det ryms nog mycket säd i en sådan där stolpbod. Har den här gården haft en fäbod?⁷⁴

— Nej, det har icke funnits.

— Jaså, det har icke funnits. Skogen och betet är ju så nära.

— Nej bevars.²⁵ Även sommarladugården⁷⁵ har varit rätt långt ner. Den där myren där nere hade icke alls något dike. Man gick på spänger och mjölken bars på en stång.⁷⁶ En gumma gick i var sin ända av stängen. På locket var det en tvärslå⁷⁷ och en stor ring genom vilken stängen⁷⁸ stacks. Så buro de mjölken hela vägen.

— Det var mycket mjölk?

— Det var det nog, när det var ett tjugotal kor. Men det var icke

⁷⁴ *Kenttä* = fält, vall, lägerplats, fiskebod, fäbod. *Karjakenttä* = fäbod. *Kalakenttä* = fiskebod.

⁷⁵ *Kesänavetta* = sommarladugård. Sommarladugården låg på en backslutning. Mellan den och gården vid älvstranden låg en myr, som numera är uppodlad. *Tela* = spång, vanligen av två bilade plankor lagda bredvid varandra.

⁷⁶ *Korento* = bärstång, sästång.

⁷⁷ *Piena* = list, kantslå, tvärslå e.d.

⁷⁸ *kanki* = stång, hävstång, smal stock e.d.

aikhainen maito ko nyt on. — Niin nii. — Ei sitä ollu ko puoli lehmälä mitä nyt on. —

— Niil ollu rehuja⁷⁹ tuota siihen aikhaa, muutako heinilä vain. —

— Heinilä, ollut ko jänkkäheiniä. — Niin. — Nämät törmät olit met-
tän sisälä sillon ko ...

— Mutta saariniittyä tähhää ...? —

— Siel oli uittoja.⁸⁰ Mutta täälä olekhaa saaria. —

— Nii vain, solekhaa ... —

— Tässäkin talossa saaria, nokkaa tuola kuttuvat Paamasaareksi,⁸¹
mutta on niin laihaa ett ei se — Nii. — kannate kaikesti tehkhää.

— Mutta sielä ... — On sitä aurattuki — m — mutt ei se. —

— Mutta sielä oli peltoviljelystäki tietekki sitte? —

— Joo, ja sielä oliki yksi riihiki. —

— Jaha, tuliko sinne jyvää, aikalaila jyviä tänne? —

— Eei sielä niin monta riihelistä⁸² ollut, mutta ko niitä oli nii
huo... —

— Kaukana niitä että ... —

— niin huono kuljettaa. — Niin. — Mutta jo viimen sitte ko mieki
vähän vaurastun, niin kahela venhelä toima. —

— Lyhtheet pois. —

— Lyhtheet poijes sieltä. — Jaha. — Sielä kuivat haasiot olit. — Nii.

— Sapilhaila⁸² kannoma venheen pääle, muutako nyiimä sapilhaita
vähän pois niin, — Niin nii. — sait lähteä soutamhaan, korjathiin har-
jalensa. — Noo tuota tuo ... — Sait sitte suohraan viää riiheen ven-
heestä, ko tälläthiin, — Niin no, no se. — tälläthiin sille ... —

— Tuossa hän se asu tuossa vähän rannempana tuo, tuo jota ne
Mettä-Äijäksi⁸⁴ kuttuthiin? —

— No se on tuossa asunut rantakantila, rannempana vähäsen tuota
vanhaata pirttirustinkia. —

⁷⁹ *rehu* = kraftfoder.

⁸⁰ *Uitto* = ett i skogen inskjutande smalt ängsstykke från en större äng eller slättermyr. Ibland kan en »uitto» slingra sig ett bra stycke in i skogen.

⁸¹ *Paamasaari* = en holme några km ovanför gården nära Turtola by.

⁸² *Riihelinen* = den kvantitet, som kunde tröskas samtidigt i en ria = *riihi*, *riihe*.

⁸³ *Sapilas, sapihlaa* = hävla, bärstång för hö e.d. Man bar hö e. d. på två så-
dana stänger. Man brukade lägga några lövkvistar på tvären, så att icke höet

samma mjölmängd på den tiden som nu. En ko mjölkade bara hälften mot nu.

— Man hade icke kraftfoder⁷⁹ på den tiden utan bara hö?

— Bara hö och det var bara myrhö. De här backarna voro då under skogen. Där fanns det ängslyckor.⁸⁰

— Gården har väl holmängar?

— Men här finns det inga holmar. Till den här gården hör en udde av Paamasaari⁸¹ men den är så mager, att det inte alltid lönar sig att bärga den. Nog har man även plöjt där men utan verkan.

— Där har det förstås också funnits åker?

— Ja, där har det också funnits en ria.

— Det blev kanske ganska mycket säd?

— Inte var det så många omgångar⁸² i rian, men det var så svårt att frakta den.

— Den låg ju så långt borta.

— Till sist, när också jag blev något större, togo vi hem dem med två båtar.

— Kärvarna hem?

— Jo kärvarna hem därifrån. Där fanns det torra hässjor. Vi buro dem med hävlar⁸³ på båten och drogo ut hävlarna något. Man bättade på kärvarna och sedan fingo de börja ro. Man kunde bära dem direkt in i rian från båten, när man ordnade på det sättet.

— Han, som kallades för Mettä-Äijä,⁸⁴ bodde ju där litet längre ned?

— Jo, där på strandsidan något nedanför den där gamla stuglängan har han bott.

ramlar ner. I norra Gällivare socken kallade man sådana för *paarit* = »bår». *Sapihlaat* använde man ensam utan hjälp. Man lastade höet på framändan och sedan höll man dem i framändan och drog lasset till hässjan eller ladan.

⁸⁴ *Mettä-Äijä* = »skogsgubben» = sagesmannens farmoders broder Henrik Eriksson Lampinen, född 1781, död 1872, husbonde å hemmanet Lampinen nr 2 1806–1835. Farmorsmorfarsfar till intervjuaren. Han hade sin sytningsstuga = *elatuspiirtti* på östra sidan eller älvsidan av gårdsplanen. *Rantakantti* = »nederkanten» i en fyrkantig gårdsplan. *Pirttirustinki* = »pörtrustning».

— Nii. Mutta se hän, se hän paljon mettää kulki ja, ja kalasti ja. —

— Se hän oli myöthäänsä ollu mettässä, nuo... nuorempnaki ja Mettäjärvessä⁸⁵ sillä oli asuntoki ja Pappa-vaina oli tuonut sen tänne sille tuohon. —

— Jaha soli, soli sen kalastuspirtti? —

— Joo, no soli hän laittanut sen sinne aikanansa. Ja monta kymmentä vuotta sitte ko soli sen henkiseksi — Niin nii. — tullut että kallaa tarvithiin. —

— No sii... siittä soli vissiin tuo Erkkiki⁸⁶ perinyt sitte sitä ne lahjat sitte että me... kulkea mettää ja, ja kalastaa? —

— Niin vissiin. — Ko se, ko se ei ... — Saattanut poikasena olla isän perässä oppia. —

— Niin. Jo ko se ei ala... ruvenut maa... maaviljelyksseen ollekhaa tuota, joo. —

— Noo ko ei ollut kläppitokkaa⁸⁷ soli helpompi elämä. —

— Joo, niin se vain oli tietekki. —

— Kävi mettässä, sai lihakeiton,⁸⁸ soli taas päivän tienasti. —

— Niin vain, no ei, ei sollu, ei sollu niin vaivaloista. —

— Kyllä se, kyllä niit oli entiseen aikhaa semmosia muitaki — Niin. — jokk ei halunheet tehä työtäkhhään ei, ja kerjäämälläkhään ei kauvon elänheet ei. — Niin nii. — Ihmiset lakkasit antamasta. —

— Joo joo, mutta soli se tietekki että ... —

— ko tervheet olit. —

— että jos kallaa sait ja, ja sille, ja mettässä oli lintua niin kyllä net pärjälit. —

— Noo sait ne vain sitä. Kyllä se röpisi⁸⁹ mettässä ko sielä kävi, hy-

⁸⁵ *Mettäjärvi* = en sjö någon mil nordväst om gården. Där hade de två Lampinen-hemmanen sedan gammalt sitt insjöfiske. Numera finns det en by vid sjön.

⁸⁶ *Erkki* = *Lampisen Erkki* eller *Mettä-Erkki* = Erik Henriksson Lampinen, född 1811, död 1890. Husbonde å halva fädernehemmanet 1835–1842, som han överlät åt fasterns man Gabriel Persson Iivari eller Bucht, född 1798, död 1868, sagesmannens farfar. Han gifte sig 1842 från Soukolojärvi, dit han flyttade som måg å hemmanet Luttu, se I not 72. Hans broder Henrik, född 1817, död 1867,

— Han brukade ju vara mycket på fångstfärder i skogen samt fiska?

— Som yngre var han jämt i skogen. I Mettjärvi⁸⁵ hade han också en bostad och salig Pappa hade flyttat den hit åt honom.

— Jaså, det var hans fiskarstuga?

— Ja, han hade ordnat med den på sin tid. Under flera årtionden höll han på där borta, när han hade blivit intresserad därav och när det behövdes fisk.

— Det var väl av honom Erkki⁸⁶ hade ärvt anlag för skogsfärder och fiske?

— Javisst. Han hade väl redan som gosse fått följa med sin fader och lära sig.

— Han var ju icke alls intresserad av jordbruk.

— Om man icke råkade ha en barnskock,⁸⁷ var det ett mindre ansträngande liv.

— Så var det förstås.

— Om man var till skogs och fick ett kok kött,⁸⁸ hade man åter en dagsförtjänst.

— Det var ju icke lika besvärligt.

— Nog fanns det i äldre tid många andra sådana, som icke ville arbeta och som icke heller kunde leva länge på tiggeri. Människorna slutade upp att ge, om de voro friska.

— Men de kunde förstås klara sig, om de fingo fisk och det fanns fågel i skogen.

— De fingo nog sådant. Nog flög det upp⁸⁹ fågel ganska ofta, när hade redan 1838 blivit måg å Luttu hemman samt hade även överlåtit sin halva av hemmanet Lampinen åt Gabriel Iivari = Lampisen Kaapo. Erik Lampinen, som dog hos sin systerson prosten P. O. Grape å Övertorneå prästgård, var intervjuarens farmorsmorfar.

⁸⁷ *Kläppitokka* = barnskock. *Kläppi* = barnunge. *Tokka* = flock, skock e.d.

⁸⁸ *Lihakeitto* = »köttkok».

⁸⁹ *Röpiestä* = flaxa, spritta upp, slå med vingarna, speciellt om man hör vingslag utan att se fågeln.

vin ussein — Niin. — se lähti pök... pakhon ko, ko ihminen tuli liiko likele — Niin nii. — semmoset se olit villieläimet, että henkeänsä net pölkäsit. —

— Joo joo. Tuota tuo, niin no se, msthään se Erkki oli harjaintunut sitä että, että tuota, nuita ku... ku... ja... ja... kolkkaamhaa?⁹⁰ —

— Jaaroja salvamhaan.⁹¹ — Jaa — No mitäs — Nii — siinä ei ole nyt mithään konstia ei. —

— Että soli muuten alkanut. —

— seku alkaa, — Joo että ei ... — semmosella konstilla ko hällä oli. — Niin. — Oli se niin kärystä hoitoa ko se hinkkasi niin pitkään että, — Jaa. — ettei se ala vertä tippumhaan, — Nii. — tervan kansa poltti niin. —

— Jaa niin, niin se pani tervaa ettei, ettei tuota ...? —

— Joo, se palo paremin, — Niin vain. — että sai karrele sen nokan.

— Mm. — Tuli niinku kansi päälle rasihaan, — Niin vain. — semmone lappu siihen. —

— Mutta, mutta se, ei se orhiita, ei se orhiita salvanu? —

— Kyllä niitä salvethiin sillä laila, mutta ei se Erkki salvanut. —

— Eiko se tehnyt? —

— Soli, soli tuolta, Pessan Jussaksi⁹² kuttuthiin, joka täälä kulki ko mie olin poikasena olemassa, — Jaha. — ennenko Maaherran Pekka alko kylmiltä ottamhaan. —

— Niin Maaherran Pekka⁹³ soli tuolta ...? —

— Ja Iisko poika. —

— Niin tuola Palossa?⁹⁴ —

— Son Korvan Maaherra.⁹⁵ —

— Niin nii, niin vai, ne olit tuota tuo ... —

— Se se alko ensinä otthaa ja salvamhaan niitä. Yksi pu poika joka otti ja kävi kansa kuttuthiin Puohajärven pojaksi sitä tuolta Suo-

⁹⁰ *Kolkata* = snöpa, gälla baggar med *kolkinpuut* = »snöpträ». I sådana klämmas testiklarna genom slag med yxhammaren eller en klubba» så att de bli skadade och torka ihop. Verbet kan även betyda »slå, klubba» klubba fisk under genomskinlig is osv.

⁹¹ *Salvaa* = snöpa, kastrera med kniv genom att skära ut testiklarna, knuttimra osv.

⁹² *Pessan Jussa* = tydligen identisk med Johan Johansson Pessa, född 1818 i Pessalompola i finska Övertorneå socken.

man var till skogs. Den flydde, när människan kom för nära. Så är det med de vilda djuren, att de frukta för sina liv.

— Var hade Erkki lärt sig att snöpa?⁹⁰

— Snöpa baggar?⁹¹ — Ja. — Det är väl ingen konst utan bara börja.

— Han hade börjat utan vidare?

— Ja med det sätt som han hade. Nog var det allt osigt arbete, när han svedde så länge för att det icke skulle börja droppa blod. Han brände med tjära.

— Jaså, han använde tjära?

— Ja, det brändes bättre, så att han fick en skorpa på ytan. Det blev som ett lock på en ask, en sådan där lapp.

— Men brukade han snöpa hingstar?

— Nog gjorde man på samma sätt, men Erkki brukade icke göra det.

— Jaså, han gjorde inte det?

— Det var en som kallades Pessan Jussa,⁹² som brukade fara runt här, när jag var pojke, innan Maaherran Pekka⁹³ började göra det kallt, liksom sonen Iisko.

— Maaherran Pekka där från Palo?⁹⁴

— Korvas Maaherra. Det var han, som först började snöpa. En pojke, som kallades Puohajärven Poika, där österifrån från Finland,

⁹³ *Maaherran Pekka* = Johan Petter Isaksson Maaherra, född 1824 å Vanhatalo i Ohtanajärvi, död 1904. Måg och husbonde i hemmanet nr 2 Maaherra i Kuivakangas by. Sonen Isak, född 1848 = *Maaherran Iisko*.

⁹⁴ *Palo* = den nordligaste delen av byn Övre Kuivakangas, beläget vid Torneälven norr om Soukolojoki. Hemmanen nr 1 Aili, nr 2 Maaherra och nr 3 Kieri räknas till Palo. Aili och Maaherra räknas ibland till Korva.

⁹⁵ *Korva* = Torakankorva = by norr om Övre Kuivakangas vid Torneälven, tidigare en del av byn Marjosaari. Jämför s. 20, not 28.

mesta iästä, se täälä kansa alko salvhaan kylmiltä samhaa laihiin. — Jaha. — Ja mie piään että se Maaherran äijä otti ja alko vasta jälkhiin ko se poika täälä kulki. —

— Nii se siltä oppi sen. —

— Se vai meiläki salvo yhen ruskon.⁹⁶ — Jahaa. — Mutta kyllä soli tuo Pessan salvoki, kyllä soli koloa salvoa. Yhen se salvo mulleikki. Mie olin Niskassa sillon. Monta rautakankea piti panna navetanpes- sään ja, aina lisätä puuta että pysyvät punasena kanget. —

— Jaha. Soli, soli ankaraa hommaa. —

— Koni riepu ähkäsi sölälänsä. —

— Jaa. Kyllä sen arvaa. —

— Koivet köytti taivasta kohen. —

— No, no kyllä, olen mie kuulut puhuttavan poikasena Ka... Kau- man Salkosta,⁹⁷ soli tuolta, tuolta hän soli tuolta Taronie[meltä]? — Mitä? — Kauman Salkosta, mie olen ku..., eikö seki tuota ollu sem- monen? —

— En mie nyt vai hänestä muista että hän ... —

— Joo, mutta se, mutta soli tuota. —

— Soli tuolta Al... Alkkulan Kaumalta. —

— Joo sieltä soli. —

— Kyllä se täälä kävi vissiinki, mutta kuaa ne nyt kaikki mailmat muistaa. — Niin. Joo, tuota ... — Sitte, sitte ne mustilaiset⁹⁸ kansa täälä otit ja alot kulkemhaan. Meiläki Pappa-vainala, oli vireä kasuat- haa hevosia, kyllä se salvethiin kohta joka vuosi yksi. —

— Jahaa. Ja se, se myii sitte hevosia? — Noo — ko se kasvatti? —

— Myyi, myyi niitä ja ko niitä piethiin aisoissa nii ... —

— Ko kestikiivarissa, nii se sai omasta takkaa sitte. No tuota. —

— Jonku kymmenen sai varsasta. —

— Jaha. Salvethiinko härkiä siihen aikhaan? Ei niitä? —

— Ei sunkhaan ne. Kyllä se kuulu seki konsti että niitä salvethaan mutta... —

⁹⁶ *Rusko* = röd häst, här fråga om en röd hingst.

⁹⁷ *Kauman Salkko* = Salomon Kauma från Taroniemi, norra delen av finska Alkkula by. Kauma nr 14 i Alkkula. Hemmanen nr 1-16 räknades sedan gam- malt till Taroniemi, som före riksdelningen hörde till Övertorneå moderförsam-

började här också kallsnöpa på samma sätt. Och jag tror, att Maaherra-gubben började först sedan den där pojken for här runt.

— Jaså, denne lärde honom?

— Jo, denne snöpte en röd⁹⁶ hingst även åt oss. — Ja. — Men nog var även den där Pessas sätt att snöpa mycket ruskigt. En snöpte han också åt mig. Jag var då på Niska-gården. Flera järnspekt måste man ha i ladugårdsugnen. Då och då fyllde man på ved, så att spetten höllo sig röda.

— Ja, det var påfrestande arbete.

— Stackars hästkraken pustade på sin rygg.

— Det kan man nog förstå.

— De bundna benen stodo mot himlen.

— Jag har som pojke hört talas om Kauman Salkko⁹⁷ från Taroniemi. Han brukade visst också snöpa?

— Jag kan icke komma ihåg honom. Men han var väl från Kauma i Alkkula. Han har väl varit här i trakten, men vem kan minnas allt här i världen. Men zigenarna⁹⁸ började också fara här i trakten. Då salig Pappa var flitig att uppföda hästar, snöpte man en hos oss nästan varje år.

— Han sålde förstas hästar, när han uppfödde dem?

— Nog sålde han men nog höll man dem även själv i skaklarna. Då det var gästgiveri behövde man hästar själv. Några tiotus fick man för en fåle.

— Snöpte man oxar på den tiden eller hur?

— Nej, det brukades icke även om den konsten var känd att de snöptes.

ling, medan de återstående hemmanen i Alkkula by hörde till Hietaniemi församling.

⁹⁸ *Mustilainen* = »svarting» = zigenare, tattare.

— No, nii no mutta kyllä te kuuhleet että ne, ne härilä pruuksit aijaa, että se on, että sitä on käytetty? —

— Joo, kyllä se eei, on nähty ja tehty. Köngäsen⁹⁹ pruuksissa mieki olen viimeksi nähnyt. Menit halkoja nouthaan, kaksi äijää, semmosela i... isola sonnila kumpiki — Jaha. — istut kaarikkaa. — Jaa. — Tulit vasthaan siinä lähelä Kassin⁹⁹ törmää. —

— Mutta oliko muita jotka ...? —

— Siihen aikaan ollu vielä tietä sielä ei. —

— Oliko muita jotka härkä, härilä ajot? —

— Kyllä net on ajanheet muukki. Roaan Janne¹⁰⁰-vaina hän niilä kävi sillinkaupalaki hä... —

— Jassoo härilä? —

— Härälä. —

— Jassoo, son, nii vai, son niin myöhään ollut tuota. —

— Poikasena. — Niin, mutta oliko ... — Ei joutanut isältänsäkhää hevonen ei lähteä kylä myöön silliä kauppanhaa ja ... —

— Niin se pani härän aissoin. —

— Janne oli sen henkinen, että se halusi alkaa kaupale, nii se kävi härälä täälä. —

— Nii ja hyvin se kävi laihiin. —

— Tuol oli Suomen puolela yksi, joka veäätti frahtia kansa, o oliko se, o kyllä soli vissiin Vuojakkalassa¹⁰¹ se, — Jaa. — se poika, semmone —

— Härälä veäätti frahtia. —

— Härälä veäätti Suomen törmää myöön frahtia. —

— Vain niin ja, ja hyvin se veti. —

— No kyllä se kinnasi menheen. —

— Niin, mutt ei se menny nii joutuin tietekhään ko hevosella. —

— Eei, no kyllä niit on hevosiaki hithaita ko, ko ne rauhan saavat. —

— Joo vain, Noo, no ei, no soli, ei niilä muila ajettu ko härilä ja hevosila, ei niilä, niin no poroila sitte tietekki? —

⁹⁹ *Köngänen* = Kengis = gammalt järnbruk i Pajala socken. *Kassa* = by något söder om Kengis.

¹⁰⁰ *Roaan Janne* = Grosshandlaren Johan Elis Rova, född på 1880-talet å Rova hemman i Kuivakangas, död på 1940-talet. Han hade sin rörelse i Nedre Kuivakangas. Fadern Jakob Isaksson Rova (Roaan Jaako), född 1859 å hem-

— Men ni har nog hört att man brukade köra med oxar?

— Ja nog har jag sett det. Senast såg jag det vid Kengis bruk.⁹⁹ Två gubbar åkte ut för att hämta ved. Vardera hade en stor oxe. De sutto grensle och mötte mig nära backen i Kassa. På den tiden fanns det ännu ingen landsväg därborta.

— Fanns det andra, som körde med oxar?

— Nog ha även andra kört med dem. Salig Rovan Janne¹⁰⁰ sålde sill med oxe.

— Jaså, det har varit så sent.

— Jo, när han var pojke. Inte kunde fadern undvara sin häst för att åka runt byarna och sälja sill. Janne var hågad att syssla med affärer och då var han här med oxe.

— Jaså, han spände för oxen och det gick bra?

— Där på finska sidan var det en, som även körde foror. Jag tror att det var i Vojakkala.¹⁰¹

— Jaså, körde foror med oxe?

— Han körde foror längs backarna på finska sidan.

— Jaså, och det gick bra?

— Nog drog den i sakta mak.

— Men det gick förstås icke så snabbt som med häst?

— Nog finns det även soliga hästar, om man låter dem vara i fred.

— Förutom med oxar och hästar körde man förstås även med ren?

manet Ranta-Huhtasaari nr 19 i Kuivakangas (Pudas). Husbonde å nr 16 Rova eller Lammirova i samma by på 1880-talet. Jämför s. 22 not 32.

¹⁰¹ *Vojakkala* = by på ömse sidor om Torneälven, 1–1,5 mil från Torneälvens mynning. Den östra delen hör till finska Nedertorneå medan den västra delen hör till svenska Nedertorneå. Norra delen kallas Yli-Vojakkala eller Övre Vojakkala och den södra delen Ala-Vojakkala eller Nedre Vojakkala. *Vuojakkala* hos äldre personer.

— Poroila tietenkin, mutt ei niit ollu poroila neuvoja että aijaa muutako itteensä pulkala. —

— Niin ettei, ei niistä ollu vetäjää? —

— Eei niitä ollu neuvoja millä aijaa, rekiä ja länkiä ja semmosia. — Niin. — Niilä ollu ko, ko poro oli nyljetty se vattan alta otethiin semmone suortuva läpitti. — Jaha. — Ja siihen, nolit länkinä, — No mie ole... — siihen panthiin sem semmoset kluvut että se pyssyy nuoran takana ko se tuola mukala panthiin kiini siihen nii se kurrasi sen, semmonen klupu ettei se lipsahta läpitti. —

— Niin. Tuo, mie olen kuulu niinku, solis joku joka olis lehmälä pruukanut aijaa? — Mitäh? — Mie olen kuulu, joku joka lehmälä, lehmää käyttäny ajokhaana? —

— Jaa. Olen mie ottanu ja katonu senki ko otti ja panthiin lehmä, sieltä aeethiin. — Jaa. — Oli, kututhiin Krinnun Mikoksi tuossa Vittaniemen¹⁰² alapäässä — Mm. — se mökki. Mie otin ja olin alaskäsin mennossa ja, ja mie näiin että Mikko mennee kampheitten kansa navethaan, et että nuot on vain lehmänlänget, — Mm. — ja vielä siinä muutaki rihmoja. Älä huoli, se mie piäätinki hevosen ja alon oottamaan. Joo tullee sieltä lehmä, sarvipää lehmä vielä on, länget päälä niinku pruukaa. — Niin. — Niin mennee veltale ja velthaan laittanu semmoset aisat että ne on parhaiksi pitkät ja, sillon tullee mummu sitte, ko son saanut sen kokhoon, ja lähtee kävelhee, — Mm. — ja lehmä vetelee niinku pruukathaa. — Jaa. — Ja Mikko hoiti. —

— Ja hyvin meni? —

— Noo, ei se ollut niin iso peltokhaan ei, siinä pirtinpäässä pottumaata, muutaman metrin, viis kuus metriä — Niin. — taisi olla pitkä. Mutta multa kaatu niinku hevosellaki. — Jahaa, joo. — Kuohea se nyt tietenkin oli. —

— Niin, että ei se vaatinut niin lujakhaa? —

— Eei. Semmonen ruskeanpaikkulainen lehmä ja, ja tuon pituset sarvet päässä. —

— Jaha. Oliko se, oli, kuinka se sen ohja..., ei se ohjanu sitä, se mummu kuttu sen? —

— Ei. Mummu otti ja talutti, poskessä piäätti päätä — Jassoo, jaa. — että se pyssyy parhaiksi vaoon syrjässä. — Jaha, että se, ei se...

¹⁰² *Vittaniemi* (Vitsaniemi) = den sydligaste byn i Hietaniemi socken belägen på västra sidan om Torneälven ca 5 mil från mynningen. *Krinnun Mikko* =

— Med renar förstås, men det fanns inga don för renar annat än köra sig själv med pulka.

— Så de dugde icke till dragare?

— Det fanns inga kördon för dem, slädar, lokor eller sådant. När renen var selad, band man en gördel under magen. Den var istället för lokor. I den fäste man en draglina med en slinga, som drogs ihop och som var försedd med en kläpp, för att den icke slinker igenom utan sitter åt.

— Jag har hört talas om att någon brukat köra med en ko, att någon skulle ha använt en ko som dragare?

— Jag har nog sett, när man har tagit en ko och kört med den. Det var en stuga i södra ändan av Vittaniemi¹⁰² kallad Krinnun Mikko. Jag var på resa neråt och ser att Mikko går med sina saker in i ladugården. Jag ser att det är kolokor och även andra snören. Jag stannade hästen och började vänta. Det kommer ut en behornad ko med lokor på som det brukas. Han går till plogen, som han har försett med lagom långa skaklar. När han har allt i ordning, kommer gumman ut och börjar gå. Kon drager som det brukas och Mikko sköter plogen.

— Och det gick bra?

— Nå det var ju inte någon stor åker heller, några meter potatisland där vid stuggaveln, kanske fem, sex meter långt. Men myllan vändes upp liksom även med häst. Den var förstås lucker.

— Då var det ju icke heller så krävande.

— Det var en rödbrokig ko med så här långa horn.

— Hur körde man? Var det gumman som lockade?

— Gumman ledde vid kinden, så att kon håller sig lagom vid kanten

Mikael Isaksson Tuohea, född 1846 å Tuohea hemman nr 14 i Korpikylä i Karl Gustavs församling. Torpare i Vittaniemi by. Hans torp kallades *Krinnu = »grinden»*. Död 1926, Hustrun Kristina Johanna Fredriksdotter, f. 1835, död 1917.

— Ei sitä alettu piekssään eikä komenteeraamhaa — Niin nii. — että se pittää niin olla. Saatto sitteko se otti ja harjaintu sen enämpi jo, ja mie ollu siinä ko mie lähin kävelheen — Nii. — ko mie näiin että hoito on täyvelinen, niin että siinä ollu mithää — Niin, siin ollu mithää ... — valehtelemista, — Nii, joo. — ko minä sen omila silmilä kattonut, ja eikä siitä ollu mitähän jos kaksikymmentä syltää¹⁰³ oli siihen pellonnuskaan, — Jaha. — ko mie seisotin tiensyrjässä, — Niin nii. — ja ootin että Mikko kerkiä tulla. —

— Niin mitä tapahtuu. —

— Mikko kerkiä tulla. — Joo. — En mie se siitä tieny mithään en, ko mie käyttelin siitä siuutti, että veltta oli valmhiiksi tällätty siihen — Nii — ettei muuta ko lähteä. — Jahaa. — Mutt en mie siitä hoksanu mithään en, ennenko hä hän meni niitten kampeitten kansa, mie ett ei ryökäle, kyllä nuot on, että anna mie tartten kattoo tuohon.

— Mitä, mitä — Nii. — nyt seuraa tästä. Joo. Ei, eikä tietekhää nii, enempi harvihnaista se oli että se semmonen tapaht... —

— Sillä miekin kattomhaan. —

— Joo, joo, että siinä oliki kattomista. —

— Mie en, vasiten seisonki kattomhaa että se —

— Niin nii. Kyllä tekki oletta frahtia ve...? —

— että mikä tuosta tullee. —

— Tekki oletta frahtia ve..., tuota kuljettahnee vissiin joskus? —

— Kyllä mie olen veäättänyt frahtiaki ja tehny vaikka mitä. Iso kläppijoukko ja rahhaa ei saanu misthään muuvaltako siitä. — Nii. —

Mitä saathiin talosta se syöthiin. — Joo. — Ja mitä sitä oli hintaa sitte.

Yheksänki kruunua sai vanhasta leviskästä¹⁰⁴ voita. Sen piti Yli-

kainhuule¹⁰⁶ viää aina sen. Ei sitä ostettu muuvala ei. — Jassoo. —

Ei sit ollu, ei se syönhee. — Ei — Ei — Jaha. — Ei siel ollu tuola Seit-

tenkaaressakhaan¹⁰⁵ mithää hoitoa ei. —

— Siihen aikaan. —

— Ei sen yh... enemästi ko maala. — Niin nii. — Ei siel ollu sahoja eikä mithään ei. —

¹⁰³ *Kaksikymmentä syltää* = 20 famnar = ca 35,6 m. Jämför I not 61.

¹⁰⁴ *Leviskä* (leiviskä) = lispund = 8,5 kg = 20 skålpund. 1 skålpund = *naula* = 425 gram.

¹⁰⁵ *Seitteenkaari* = Seskarö = ö och sågverkssamhälle i svenska Nedertorneå socken.

av fåran. Inte började man slå och kommendera, att så skall det vara. Den kanske blev van med tiden. Och jag stannade icke längre kvar utan fortsatte min färd, när jag såg att allting var i sin ordning. Det fanns ingen anledning till osanning, när jag har sett det med mina egna ögon. Och det var bara omkring tjugo famnar¹⁰³ till åkerhörnet från väggkanten, där jag stannade och väntade, att Mikko hin-
ner komma. Jag visste intet därom, när jag körde förbi. Jag såg, att plogen var ställd i ordning. Jag anade ingenting, förrän jag såg honom komma med sina saker. Då tänkte jag att attan också, nog måste jag titta på det här.

— Ja, för att se hur det gick. Icke att undra på när sådant händer så sällan.

— Därför stannade jag också enkom för att se vad det blir av det här.

— Och det var också sevärt. Ni har nog också någongång kört med foror?

— Nog har jag hört med foror och gjort vad som helst. Jag hade en stor barnskara och pengar fick man icke för något annat än detta. Vad man fick av gården åt man upp. Det var inga priser heller. Nio kronor fick man för ett gammalt lispund smör.¹⁰⁴ Och det måste föras ända till Överkalix.¹⁰⁶ Man köpte det icke på något annat håll. Det var inga som åto det. Det var ännu ingenting på Seskarö.¹⁰⁵

— Inte på den tiden.

— Inte något mer än på landet, inga sågverk och intet annat.

¹⁰⁶ *Ylikainu* = Överkalix. Denna socken var sedan gammalt ett underskotts-
område ifråga om livsmedelsproduktion delvis beroende på att Gyljens bruk
(finska Jyljä eller Syljä) var beläget inom socknen samt delvis på att socknen
hade sämre naturliga förutsättningar för jordbruk än socknarna i Tornedalen.
En del livsmedel transporterades också längs landsvägen från Bränna i Över-
kalix till gruvorterna i Gällivare.

— No tuota mi... kuinka ne maksot sitte vanhassen aikaan niistä frahinveätyksistä? —

— No kruunu se oli penikulma. — Jassoo. — Joo koko tien. —

— He... tä... täysi hevosenkuorma? —

— Kaheksantoista kruunua sai ko Kögässeenki vei niitä markkina-kuormia Haaparannalta. —

— Jaha. Mutta joo, niit oli paljon frahtimiehiä jock oli mat...?

— No täyty niitä olla, milläh ne, katto — Nii. — tuota liikettä mikä nyt on joka tulee Matarinkhiinki, — Nii. — ja kaikki viehään piililä.

— Sillon meni hevosia. —

— Jos sitä on nyt ihmisiä puolet lissää nii, mutta sitä onki tavaraa kaks vertaa enämpi, ei sitä olekhaan puoli. —

— Joo, joo, no ne olit sitte olemassa tuota ne syöttöpaikakki? —

— No olit tietenki mökit vasiten johonka pääsi sisäle vyölä vaikka, — Nii. — ja sitte enimiten piikki kiilu¹⁰⁷ — Jaa. — muurinkorvala, että saavat näköä sisäle. —

— Niin näky missä oli syöttöpaikka. —

— Ei siinä kerinyt paljon kuluat ei, — Nii. — jos se ei kahvikuppikhaan maksanut niin paljon mutta. —

— Ainä hän ne sait pikkusen tuloa, frahtimiehiltäki net? —

— Kuitenki sitä liikettä piit, päästit sisäle. —

— Nii, montakoh kertaa joutu yöpyhmää ennenko sitä oli Haaparannalta Kögässeen pääsi? —

— No kyllä siinä meni viikko, ett ei joutanu paljon muuta tekheen.

— Jahaa. — Näee ko sie lähit täältä Haaparannale aamula, toisena aamupäivänä sie sait kampheet rekheen. — M — Lähe kitkuthaa sitte,

niin ei se voinu piisat ei se vuorokausi ei ko sie tulit sieltä takasi, — Nii. — jos huonot föörit varsinkin olit. Se hääty ussein käyvä sisälä lämmittelemässä. —

— Niin nii. Ja hevonenki hääty ottaa ja syää. —

— No hevonen tartti syää taajemphaa ja, elikkä pitemän seisoa heinilä. —

— Niin. Missä niilä prukasi olla, niin no se vaihteli väliin, niinku tavalista? —

— Syöttösiaat? — Niin että, mutta ... — Joo. — Jokku, oliko joka kylässä? —

¹⁰⁷ *Kiilu* = liten fotogenlampa, som kunde ställas på murkransen, på ett bord,

— Vad betalade man sedan gammalt för en fora?

— Det var en krona per mil för hela vägen.

— För ett helt hästlass?

— Aderton kronor fick man, när man körde med ett marknadslas från Haparanda till Kengis.

— Det var många forkarlar på vägen?

— Det måste nog finnas. Se nu på trafiken, som kommer till Matarengi,³ och allting fraktas med bil.

— Då behövdes det hästar?

— Om det nu är en halv gång flera människor, så är det dubbelt så mycket varor, det är inte en halv gång.

— Nå det fanns även rastplatser?

— Ja visst fanns det stugor, dit man fick komma in även på natten. Vanligen brann det en liten lampa¹⁰⁷ på murkransen, så att de fingo litet ljus i stugan.

— Det syntes då var det fanns rastplatser?

— Icke hann det bliva så stora utgifter (för forkarlen på rastplatsen); en kopp kaffe kostade icke så mycket.

— De fingo alltid någon inkomst av forkarlarna?

— De höllo i alla fall den där rörelsen och släppte in.

— Huru många gånger fick man övernatta, innan man hann från Haparanda fram till Kengis?

— Det gick nog en vecka utan att man knappast hann göra något annat. Ser du, när du åkte härifrån på morgonen till Haparanda, fick du sakerna i släden nästa morgon. Ett dygn ville icke riktigt räcka till, innan du var tillbaka, i synnerhet om det var dåligt före och man fick ofta gå in för att värma sig.

— Hästen måste ju också äta?

— Hästen måste äta oftare eller stå längre tid framför höet.

— Var brukade de vanligen vara? Det var kanske olika? Fanns det i varje by?

på fönsterbrädan eller på en från taket hängande enkel lamphållare av trä. Avlett av verbet *kiilua* = glimma, glittra, skimra, glänsa, plira, lysa svagt osv.

— Tuossa Maaherrala¹⁰⁸ net täältä otit ja paljon, ylipuolenlaiset syötit ko, — Jaha. — ko net kulit. Ja Mataringissä net syötit kummasakin puolen, vaaran¹⁰⁹ takana ja sielä. — Jaha. — Joenkylässä¹¹⁰ oli sitte se Naskan¹¹¹ paikka. — Jaha että soli ... — Kaisajuntin Aapo — Mm. — siinä se oli sitte, siinä kankhaala ylipäässä Joenkylää. — Jassoo, jaa. — Ja Lahen Hannassa¹¹² net piit Kojukylässä niinku enimiten kansa sisälä. Sitte net kuttut Fetoksi¹¹³ tuola Vueennon siuula, Pirrilänvaaran alanokala. Se oli kuitenkin kaikkiin käymäsiaa, soli niin taipalheela siinä niin että. —

— Niin ettei, ettei si... siihen muita sopinu. —

— Niin että se hääty ottaa ja käyvä siinä. Vittaniemen kylhäänki ko kiskotti, niin se tartti hevosella olla ruohoa vattassa, ko — Niin vai.

— pitkältä vastatta, vastaletta. —

— Ky... kyllä te oletta lauttojakin kuljet...? —

— Olen mie soutanut lautan pääläkin jonku kerran. —

— Jaa. Tästä omasta kotirannasta viehnee lauttaa vai? —

— Eei ko tuolta väylää myöön ko net on kulkunhee, ja sitte nuita irtopuita koonut täältä kansa paljon. —

— No, no terva lauttaa, oletta ko sitä kuljettahnee ko? —

— Eei ole. Olen mie tervaa kyllä prukanu mutta, poika on käyny viemässä yhen kerran Kojukylhään ko sielä tässä mailmansoaan aikana ostethiin. — Jaha. — Sitte mie olen muinen ka... kansa lähät-täny. — No tuota. — Vei poika sentähen tuo Haaraltti¹¹⁵-vainan kansa Matarinkhiin yhen pyrrän.¹¹⁴ — Jahaa. — Se oli joku tynnyri kummalaki. Se halpu hinta ja ... —

— Niin no tuo, ku... kuinkas se tervahauvan, kuinkas se raken...?

— Rakenthiin? — Nii. — Kyllä siin oon. —

— Isompi homma. —

¹⁰⁸ *Maaherra*. Se not 93, 94 och 95.

¹⁰⁹ *Särkivaara* = berg på vars sluttningar kyrkobyn i svenska Övertorneå församling Matarengi är belägen. Jämför not 3.

¹¹⁰ *Joenkylä* eller *Niemis* (*Nieminen*) = den nordligaste byn i Hietaniemi församling vid mynningen av Armasjoki, som utfaller i Torneälven.

¹¹¹ *Naska* = torp i norra ändan av byn Niemis uppkallad efter Henrik Eriksson Naska, född 1791 i Tengeliö by bakom Aavasaksa. Han kom hit år 1822, när han gifte sig från byn. På slutet av 1840-talet övergick torpet till mågen Salomon Andersson Kaisajuntti, född 1810, död 1869. Denne efterträddes av brodern Abraham Andersson Kaisajuntti, född 1824, = *Kaisajuntin Aapo*.

— Rastställen? — Ja. — Där hos Maaherras¹⁰⁸ brukade de, som voro härifrån, ta sig in. Även de uppifrån kommande rastade där ofta. I Matarengi rastade de på båda sidor om berget.¹⁰⁹ I Joenkylä¹¹⁰ var det sedan Naskas¹¹¹ ställe, Kaisajuntin Aapo, där på heden i norra ändan av Joenkylä. I Koivukylä brukade man mest vara hos Lahen Hanna.¹¹² Sedan var det en som kallades Fetto¹¹³ vid sidan av Vuento fors på sydspetsen av Pirrilänvaara. Det var allas rastplats, eftersom den låg där på sträckan.

— Där fanns det inga andra?

— Där var man tvungen att rasta. Skulle man klara den långa uppforsbacken till Vittaniemi by, behövde hästen ha gräs i magen.

— Nog har ni även drivit flottar?

— Nog har jag rott på flotte någon gång.

— Har ni drivit flottar här från hemstranden?

— Nej utan endast utför älven. Löstimmer har jag samlat här i stora mängder.

— Har ni drivit en tjärflotte någongång?

— Nej, fast jag har nog bränt tjära. Men pojken har drivit med en till Koivukylä, där man köpte tjära under världskriget.¹¹⁴ Sedan har jag skickat med andra. Dock var pojken en gång med en liten flotte¹¹⁴ tillsammans med salig Haaraltti¹¹⁵ till Matarengi. De hade några tunnor var. Då sjönk också priset.

— Huru byggde man en tjärdal?

¹¹² *Lahen Hanna* = Hanna Lahti, bosatt i södra ändan av Koivukylä kyrkoby i Hietaniemi församling. Jämför s. 20 not 26.

¹¹³ *Fetto* = Fredrik. Den sydligaste inbyggaren i Vittaniemi by. Identisk med Fredrik Johansson Strömbäck, f. 1845 i Lapinjärvi (Lappträsk), Karl Gustavs förs. Hans föräldrar kommo 1839 fr. Gammelgården: Nederkalix socken.

¹¹⁴ *Pyrrä* = liten flotte av timmer, tjärtunnor e. d. Vanligen mindre än en »pohja», se s. 19 not 25. *Mailsmansota* = »världskriget» (1:a).

¹¹⁵ *Haaraltti* = Harald Lampinen, husbonde å nr 1 Ylitalo, sagesmannens systerson. Jämför not 22 och 23.

— Isompi homma. No se tehhään se pohja niinku hattu. — Nii. — Panhaan päälaki allekäsän. — Nii. — No siihen se panhaa sitte keppi tuohon ko siin on pantu se ränni josta terva mennee, — Mm. — se pa... siin on reikä, se panhaa siihen keppi pysthöön, kuttuthaan navaksi — Mm. — semmonen karhaakka että jätethää haoot vielä lalvhaa näin, sei... tuolalaila seisomhaan. — Jaha. — Sitte se alethaan träkimbhää, se tehhään niinku se se hattu, laki pääläkäsän, — Nii. — siihen juurheen ensiksi p pitkät pirstat panhaan eeltä, jota myöön terva juoksee menheen ko son pantu savi ensinä alle ja sitte se... semmoset pitkät pirstat jolla ko se se pohja otethaa ja panhaan, että terva mennee niitä myöön allekäsän, ettei niit ole mullassa kiini ei, ko — Nii. — pienet pirstat ko panhaan nii se särjethään pieniksi niinku helläpuut kaikki. —

— Nii, siihen pääle? —

— Eei mutta k koko — Koko? — h hoito. — Jaha. — Joo. Ei ne saa vahvat olla ne ei, että kuumus ottaa — Nii. — hieen pois siittä. — Mm. — Ettei siihen jää ei tervaa. Se kuumus se ottaa ja purkaa sen. — Nii vai. — Ei se jo, jos sen valkea sauttaa se polttaa. —

— Niin vai se pallaa menheen. —

— Joo. Mutta se hääty se hiki ottaa ja aijaa ulos sen, — Nii. — se kuumus. Ja sitte se varvi varvilta se seisotethaa sitte tuola laila, semmonen träki. —

— Sen navan ympäri? —

— Nii, siihen tervahauthaa, se pa... tämän pituset pirstat, nii, semmonen träki. Ja aina pyythään että tästä nousis vähän korkeamaksi että se. —

— Niin loivaksi tulis vähän? — Niin että ... — sisälepäin? —

— Että, että se nousis tämä ulkosyrjä aina. — Jaha. — Sillälaila se pittää. Ja nii viimisee saakka se mennee laeele sitte, — Mm. — sitte se taasen jääpii pikku roskia se panhaa siihen kuophaan pääle. —

— Täytethää siittä. —

— Viimiseksi, jos siel on jäänyt. — Mm. — Kuaas sen tietää pirstan pääle alkaa latomhaan nii — Niin nii. — justhiin, että se piisaa. Jos son alkaissa vähän iso se viiminen ettei pirstat piisaa se hääty, lyöhään kurikala menhee sisäle käsän, — Niin nii. — niin että tivhiimphää — Jaha. — sen vuoksi että pienenee se siaan toisile, — Mm. — jock on vielä panematta. —

— Det var nog allt ett större arbete. Bottnen gör man som en hatt med kullen nedåt. Sedan man har lagt rännan i vilken tjäran skall rinna på sin plats, ställer man upprätt en käpp, som kallas »nav», en barruska med kvarlämnade barrkvistar i toppen. När man har tätat bottnen med lera, börjar man trava veden hattformigt med kullen uppåt. Närmast roten av mittkäppen travas först långa vedträn med vilka bottnen täckes. De läggas så att de icke sitta fast i myllan och att tjäran rinner längs efter dem nedåt. Sedan travas småveden, som är kluven liksom spisved.

— Där ovanpå?

— Ovanpå alltsammans. Den få icke vara tjock, så att hettan kan driva ut »svetten» och att det icke blir kvar någon tjära, utan hettan driver ut den. Om den råkar ut för eld, så »bränner» den.

— Då brinner det opp?

— Men det är hettan som skall driva ut »svetten». Sedan travas rad efter rad.

— Runtomkring det där navet?

— I den där tjärdalen travas småved av den här längden i en rad. Man försöker alltid få den där utsidan något högre.

— Så att den lutar inåt?

— På det sättet fortsätter man tills man kommer till toppen. Och skräpet, som blir kvar, lägges till sist i gropen ovanpå.

— Man fyller den?

— Vem kan nu alltid trava så precis på vedträet, så att det räcker. Om den är i början något för stor, slås den inåt med en klubba, för att den skall bli tätare och platsen för den veden, som ännu återstår, skall krympa.

— Niin vai. No se sitte otethii ja peitethii sitte viimen? — Joo. — turpheila? —

— Sitte se peitethään. — Joo. — Tuomokset sormuturpheet se, — Mm. — ne ne ottaa ja laoothaan. — Tuomonen. — Ja ko se syytethään nii se turpheisiin tehään pikku reikä vain tuohon, ja siihen panhaa ... syytethiin yhtä aikaa. —

— ... syytethiin ympäri yhtä aikaa? — Joo. — Jaha. —

— Pikkusen väliä se taas semmonen reikä. — Jahaa. —

— No paljonko se tavalisesta t tervahauvasta pruukasi tynnyriä tulla niinku, niit oli monen kokosia? —

— Noo son sen jälkhiin kuinka sull oli pirstoja nii, — Nii. — ko soli isoja kuormia ja hyviä juurakoita, niin tynnyriki se tuli kuormasta. —

— Niin. Ja niitä välhiin oli isojaki ko? —

— Siinä son minkälaiset on puut. — Nii. — Senjälkhiin son kaikki. — Niin vai. — Jos soli lihavaa, jos soli hyää juuri että soli parhaiksi tuomosessa kivikkomaassa ottanu ja kuivanu, ettei sollu ennää ei tuoretta, eikä sollu lahonu satheessa, niin siitä soli hyää tervantulo sem... —

— Niin. Soli paras tervantulo semmosesta. —

— Joo. Kyllä sen tiesi jo syksylä ko sie niitä kantoja haet sieltä, mistä sie saat ja mistä et ... —

— Niin. Joka oli tottunu kyllä se näk[kee] ... —¹¹⁶

— ... otti ja poltti. — Jassoo. — Se sai yhenlaiseksi sen ja puolikhoin se pani sen sitte. — Joo. — Syksylä ko se lähti sitte kaupale sillä oli lohia kansa tiinottain. — Jaha. — Kolmilaijala. Se pani potaskapuolikoita ja lohitiinun venheeseen ja, ja laski menheen Matarinkhiin saakka. Sieltä se alko päässeen kärrölä. — Nii vai, no no tuota ... — Välhiin meni tähhään Vuennonniskhaan¹¹⁷ saakka venheelä. — Mm. — Ja sitte ko se tuli se toi saan kannun oomin viinaa.¹¹⁸ — Jassoo. — Joo ja sitte se se, no se Lahempään¹¹⁹ isänile talven jako sitä sitte. — Vai niin. Ne ne ko, ne Lahempään¹¹⁹ isänäkkö ne? —

^{115a} Fingerstarr = Carex digitata.

¹¹⁶ Tekniskt avbrott. Sagesmannen berättade hur hans farfar *Lampisen Kaapo* = Gabriel Persson Lampinen eller Bucht, född 1798, död 1868 (sagesmannen kallar honom *äijäfaari-vaina* = »salig-farfar», morbroder till intervjuarens morfar), köpte upp pottaska av småproducenter, förädlade den samt sålde den till köpmän i Haparanda.

¹¹⁷ *Vuennonniska* = forshuvudet vid forsen Vuento, se s. 17 not 22.

— Sedan täcktes den med torv?

— Sedan täckte man den med torv. Stycken av fingerstarrtorv^{115a} lades ovanpå. När man tände, gjordes små hål i torvlagret med korta mellanrum. Sedan tände man på samtidigt runt omkring.

— Huru många tunnor brukade det normalt bli av en tjärda! De voro väl olika stora?

— Det var beroende av huru mycket ved du hade. Om det var stora lass och bra rotstubbar, fick man en tunna per lass.

— Det kunde ibland vara stora lass?

— Det beror på hurudan veden är. Så är det med allting. Om det var »fett» och det var bra rot, så att den hade torkat lagom i sådan där stengig mark, att den varken var fuktig eller hade ruttnat i regn, då blev det bra med tjära.

— Sådana gävo rikligt med tjära?

— Nog visste man redan på hösten, när man letade efter stubbar, av vilka man kan få och av vilka ej.

— Den som var van kunde se det.¹¹⁶

— Han brände den för att få den likformig och samlade den i halvtunnor. På hösten, när han for för att sälja den, hade han också flera tinor lax. Han hade en trebordad båt. Pottaskahalvtunnorna och laxtinan ställde han i båten och for ända till Matarengi. Därifrån kunde man komma med kärra. Ibland for han med båt ända till Vuennonniska.¹¹⁷ När han kom tillbaka, hade han med sig en hundra kannors åm¹¹⁸ (fat) brännvin, som han delade ut under vinterns lopp åt husbönderna i Lahenpää.¹¹⁹

— Vilka voro dessa husbönder i Lahenpää?

¹¹⁸ *Saan kannun oomi viinaa* = 100 kannors åm eller fat brännvin. 1 kannu = kannu = 2,604 liter = 4 kvarter. 1 kvarter = kortteli = 65 cl = 1 halvstop = *hals-tuupi*. 100 kannor = 260,4 l.

¹¹⁹ *Lahti* eller *Lahenpää* = den södra delen av svenska Juoksengi = huvudbyn i Juoksengi skifteslag, bestående av hemmanen nr 13 Toolanen samt nr 14 Mäki eller Inga. Toolanen är uppdelat i Yli-Toolanen och Ala-Toolanen samt Mäki i Iisko-Mäki och Aapo-Mäki.

— Niitä Toolasen veljeksiä,¹²⁰ — Jahaa. — ja se maini, mainikon Suupin Pekka kansa se. —

— Niin nii, jota ne, jota ne sanot Härkä-Pekaksi. — Joo. — Jasso net olit tuota hyviä viinamiehiä? —

— Joo, net kävit aina täälä sitte äijältä kattomassa sitä. — Joo. — Mutta äijä ei antanut niitten olla siinä kauvon. Ne pakkasit tulheen sinne meään puolelle ja Pappa-vaina¹²¹ ei kärsiny kansa. »Ja sitte ko te oletta juonheet sielä niin menkää sinne.» Se traakasi äijiä vähemäksi. — Jassoo. — Meilä ko olit tuomoset porthaat, koko korkeat siinä, nii se puottelikin menheen, ko oli viskottu, siihen aikaan ei olheet niin krantut, tiskivesiä siihen porrastenpäähän, se puotteli äijiä menhee sinne. — Jassoo. — Ja siihen aikaan oli valkea päälle..., ei ollu päälistä ollekhaan tu... tuomoset tavali..., niinku tavalinen tröijy, pikkusen pitemät turkit. — Nii. — Net olit kaikila semmoset. Kliituvalka päälinen oli, näky sen päälä. — Mm. — Ja enimiten niil oli valkea villaki. — Nii. — Ei net tykänhee mustasta ei, mutta se piti olla valkea sisältä ja päältä. — Jaha. — Ja mie muistan ko ne, niit oli välistä kolmekki kuormaa kävi. Ja täältä tuo vanha Outisen Pekka, Hurun Pekka.¹²² — Mm. — Ja sitte se Erkki äijä,¹²³ joka vanha Tuaan äijän¹²³ isä. Net oli kansa ussein matkassa. — Vai sillälaila. — Ja oli tietenki poikasia kansa seurhaan. — Mm. —

¹²⁰ *Toblasen veljekset* = »Toolases bröder». Johan Matsson Toolanen, född 1816, husbonde å halva hemmanet Ala-Toolanen från år 1842, Mats Matsson Toolanen, född 1821, död 1874, husbonde å halva Yli-Toolanen, Olov Matsson Toolanen, född 1826, död 1908, husbonde å halva Yli-Toolanen. Samtliga hemmansdelar kommo med tiden i andras ägo. Redan fadern Mats Johansson, född 1787, död 1851, hade år 1825 avhäft sig halva hemmanet, nuvarande Ala-Toolanen. Sonen Johan hade år 1842 återköpt hälften av denna hemmanshalva. Hemmanet Toolanen på 1/3 mantal är det största i svenska Juoksengi by. *Suupin Pekka* = Petter Adamsson Sup eller Suuppi, född 1827 vid Svansteins bruk i Turtola by, där fadern var brukstorpäre. På 1860-talet blev han husbonde å hemmanet nr 5 Taavo eller Niku, vilket han sedermera sålde åt Johan Jakobsson Vyöni, född 1836. Öknamnet *Härkä-Pekka* = »Tjur Petter», hade han fått på grund av sitt stora intresse för kvinnor.

¹²¹ *Pappa-vaina* = »salig Pappa» = sagesmannens fader, se not 61, var en övertygad laestadiankristen och samarbetade inom det religiösa livet med sin kusins son prosten Pehr-Olof Grape, som var dotterson till Mettä-Äijä, se not 84. Farfadern däremot saknade djupare religiositet och tillhörde den s. k. »gamla tron».

— Det var Toolases bröder¹²⁰ och den ryktbare Suupin Pekka.

— Javisst ja. Det var han, som kallades för Härkä-Pekka.¹²⁰ Jaså de voro duktiga brännvinskarlar?

— Ja de brukade alltid titta efter brännvin hos gubben. Men han lät dem icke vara där så länge. Och då började de tränga på hos oss. Men salig Pappa¹²¹ kunde icke tåla dem utan sade: »Gå dit där ni har druckit!» Och han ledde ut dem. Vi hade rätt så hög trappa och man hade brukat slänga diskvatten på sidorna om trappan. Man var icke så noga på den tiden. Dit brukade han slänga gubbarna. På den tiden hade alla pälsar, som voro något längre än vanliga tröjor och som saknade överdragstyg. Kritvita voro de ovanpå och hade oftast även vit ull. Man tyckte icke om svart, utan de skulle vara vita både utan och innan. Jag minns att det kunde emellanåt vara även tre lass. Härifrån den där gamle Outisen Pekka, Hurun Pekka.¹²² Sedan var det Erkki-gubben,¹²³ Tupa-gubbens fader. De brukade ofta vara i farten. Och det var förstås även pojkar med i sällskapet.

¹²² *Outisen Pekka* eller *Hurun Pekka* = Johan Petter Isaksson Outinen eller Hurulin, född 1814, blev år 1850 husbonde å halva hemmanet Outinen nr 12 i svenska Juoksengi. Brodern Isak Isaksson Mäki eller Hurulin, född 1812, hade år 1844 blivit husbonde å halva Mäki eller Inga hemman (Aapo-Mäki, uppkallad efter sonen Abraham, född 1853) i samma by. Se not 119. Deras fader Isak Carlsson Hurulin eller Huru, född 1781, död 1855, var smed i Haapakylä och var född å Hurula hemman (nr 2 och 3) i Haapakylä by.

¹²³ *Erkki äijä* = Erik Eriksson Outinen, född 1819, död 1903, husbonde å halva hemmanet Outinen. Sonen *Tuaan äijä* = »Tupa-gubben» = Johan Eriksson Mäkitaavola, född 1843, blev genom giftermål 1864 husbonde å hemmanet nr 8 Mäkitaavola, folkligt namn Tupa, i Juoksengi. Enligt traditionen skulle namnet Tupa ha uppkommit, när hemmanet klövs ur stamhemmanet nr 9 Taavola och en egen gård uppfördes, emedan gäststugan = *tupa*, se not 63, inreddes före pörtet = *pirtti* såsom boningsrum. I denna gäststuga fanns det *hirsilaattia* = timmergolv = golv av timmer, som bilats på översidan. Vanligen hade man golv av kluvna timmerstockar.

— No tuota ne, ne otit ja muukki poltit potaskaa ja sitte ne otit ja myiit sen? —

— Äijät ne makasit sielä mettässä, ja potaskaläjät palot, elikkä kojuläjät. — Nii. — Ja siitä ne kokosit tuhat ja ne paassa ne häyyt keithään nekki sielä lipeäksi ensinä. — Vain nii. — Ja, ja lipeästä sitte vasta alkaa keithään potaskaa. — Jassoo. — Joo. —

— Että siin oli isompi homma. —

— Isompi homma. —

— Mitäs ne, mitäs ne siitä sait tuota. Ei ollut niin korkeat tulot? —

— En mie muista mut..., mitä net sait, mutta sait ne kuitenkin. —

— Joos son aikain loppunut? —

— Ra... rahan net sait. —

— Aikain loppunut se liike? — Sekö? — Nii. —

— On tietenki loppunut, näee ko tuli nuot hapriikisahat ja semmoset tänne Ulttuuhriin (?),¹²⁴ niin se sieltä ne saavat potaskaa. — Jahaa, no no tuo... — Potaskaa ja pihkaa. — Mm. —

— No, no tuota tuo. Mitäs mie mei..., mie mei..., soli, soli jostaki, nyt no, nii no muista, no olettako te kuuhleet kerrotavan niitä, että ne on niistä huhanpoltoista ja niistä, vanhat muistelheet, — Mm. — että niitä olis poltettu vanhaseen aikhaa? —

— Kyllä niitä on tietenki tällä peräläkin muttei niit ole minun muisthooni tulheet. —

— Son vanhempaa asiata. —

— Vanhempaa. —

— Mutta kyllä ne muuten poltit välhiin mettää. Vai ... niinku. Eiko net ole polttahneet niinku karjaruaaksi? —

— On tietenki ja sen potaskan tähän ne poltit paljon. —

— Paljo, paljon poltit mettää. —

— Kojumettiä. — Jahaa. — Ko olit tuomoset kankhaat ettei ollut ei paljon tuota m maassa, ja ja jos oli roskaaki niin ko se otti ja oli kuiva se palo roska pois, ja sitte vasta palot puut. — Nii. — Nii nii oli hyää sitte läjätä sinne, se sait tuhat sitte tarkemin — Nii vai. — maan päältä pojjes. —

— Että ne semmosia kojukoita ne sitte taas poltit potaskan takia.

¹²⁴ *Ulttuuri*. sannolikt Alters bruk i Pite landskommun. *Pihka* = kåda, möjligen avser sagesmannen i detta fall »beck». *Hapriikisaha* = »fabrikssåg» = sågverk.

— Det var väl även andra, som brände och sålde pottaska.

— Gubbarna lågo ute i skogen och björkhögarna brunno. Sedan samlade de askan, som kokades till lut i grytor. Först sedan började de koka pottaska av luten.

— Det var drygt arbete.

— Nog var det drygt arbete.

— Vad fingo de för den? Det var väl icke så höga inkomster?

— Jag kommer icke ihåg, men pengar fingo de.

— Har den verksamheten upphört för länge sedan?

— Det är klart, att det upphörde, när det byggdes fabriksågar och sådana där i Ulttuuri.¹²⁴ Därifrån få de pottaska och kåda.

— Har ni hört talas om svedjebränning och sådant? Ha de gamla berättat, att man har bränt svedjeland i gammal tid?

— Nog har man gjort sådant även i våra trakter, men det har icke råkat stanna i mitt minne.

— Det är äldre saker?

— Det är från äldre tider.

— Men de brukade nog även annars bränna skog? Brände de icke för kreatursbeten?

— För pottaskans skull ha de förstås bränt mycket björkskogar. När det var sådana moar med torrt skräp på marken, brann det först upp och sedan brunno träden. Då var det lätt att samla träden i högar och man fick askan bättre upp från markytan.

— De brände alltså björkskogar för pottaskans skull. Men jag har hört, att de brände även för att det skulle växa bättre kreatursbete?

— Niitä potaskan tähän. — Jahaa. — Ja sillä ne poltit maita si... niin paljon siihen aikaan.

— Jahaa. Mutta, mutta mie olen kuulu että vissiin niinku että kasua lehmänruokaaki? —

— No nii. Kyllä hän se laitimet mukama paransit. — Jahaa. — Niin ne saarnasit sitä, ja hevoslaitimista saarnasit kansa ko palo nuita kuusikkomaita sanot, että jo tulee hevosille hyvää laitinta. —

— Jassoo. Ja oliko niitä semmosia jotka niitä vasiten tehit niitä että ne? —

— No oli tietenki, mutta siel ollu kukhaan kattomassa ko se tiphautti tulitikun nii silloin se. —

— Niin kyllä se äkkiä palo. —

— No silloin ei ollu tulitikkuja ei. Tauhlaan¹²⁵ ne iskethiin. — Nii — Tulusneuvot net olit. — Vain nii. — Pii se oli jo... jolla se otethiin valkea. Taulan päälle panthiin se piikappale ja jota iskurauvala, iskurauta se ei ollu, sillä pi... pi... piittorauvala, sillä net otit ja pieksit sitte sitä. — Jaha. — Kiven meni siihen taulhaan ja silloin net alot puhalthaan. —

— No mistä net taulaa sait? —

— Koijusta. — Jahaa. — Koijumpökkylästä sita otethiin. — Jahaa. — Ei muuta ko se kova kuori, ko son vanhaa nii son siinä, se kova kuori vuolthiin pojjes. Ja silloin se panthiin tuhkalipehää likhoon, si... kophiin. —

— Vain nii. Ja siitä se se kuivathiin? —

— Ja siitä ko se oli lionut ja kuivaksi, niin se panthiin pölkynpääle ja, ja toisela ka... kalikalla sitte alethiin mookkamhaa. — Jaha. — Ja ko sie pieksit sen nii se tuli pehmeä ko taula. —

— Vain nii. Että siitä se, sillälaila net tehit taulaa? —

— Joo. Soli, soli aivan niinku pumpulivillaksi — M — ko se lyöthiin y... — Niin vai. — Sillä ne kuttukki sitä, ett muutaki ainetta joka oli, sanot että niin pehmeä ko taula. —

— Jaa. No, no tuota, kyllä te muistatta ko ne, niinku nuot ensimmäiset, nuot, tuomokset isomat aurat, niin ei net ole nii vanhat?

¹²⁵ *Taula* = fnöske. Ordet anses vara ett baltiskt lånord. Eventuellt kan man även tänka sig ett samband med ordet *stapel*, eftersom det passar ihop ifråga

— De bättrade liksom på betesmarkerna. De sade så och talade om hästbeten, när sådana där granskogsmarker brunno, att nu blir det bra betesmarker för hästarna.

— Var det sådana som gjorde det med avsikt?

— Det är så klart. Där fanns det ingen, som tittade på, när någon slängde en tändsticka och då var det färdigt.

— Det brann fort?

— Nå tändstickor fanns det förstås icke. Man tände i fnöske med¹²⁵ elddon. Flintstycket lades på fnösket och sedan slog man med eldjärnet mot flintan. Gnistan flög i fnösket och sedan började man blåsa på.

— Var fick man fnösket ifrån?

— Av björk. Det gjordes av fnösksvamp. Det hårda skalet i en gammal fnöskskvamp täljdes bort. Sedan lades den i blöt i asklut.

— Därefter torkades den?

— När den hade blötats upp och torkats, lades den på en kubbe och så började man hamra på den med en klubba. Man hamrade på tills det blev mjukt som fnöske.

— Jaså, man gjorde fnöske på det sättet?

— När det hamrades, blev det mjukt som bomull. Man brukade även säga om andra ämnen, att de voro mjuka som fnöske.

— Ni minns nog, när de första storplogarna kommo i bruk. De äro väl icke så gamla.

om ljudskicket, jämför *nagel* och *naula*. Det färdiga fnösket liknar åtminstone ifråga om strukturen taglet även om det är mjukare. *Piittorauta* = eldjärn. *Pii* = flinta.

- Ei veikkosen. No meiläki oli s semmonen rauta jolla aeethiin halki ja tavalisela veltala¹²⁶ kaaethiin sitte. —
- Jassoo. Että sillä mallila aurathiin? —
- Sillä, sillälaila aurathiin tuomosia vähäheinäsiä — N — kenturoita.¹²⁶ —
- No, no pellet ne net käänthiin veltoila? —
- Joo, v velttakynät net on olheet. —
- Ei ne, ei ne lapiola kääntähnee peltoja? —
- No jolla kun ei ollu niin paljon että tarvitti hevosta että —
- Niin pienemät palat. —
- lapiola pottumaata kivviinraosta. —
- Mm. Joo. Mutt että, mutta että oliko niitä semmosia ta... pienempiä talojaki jokka käänsit lapiola piijaa vai, vai pienempiä? —
- No kyllä net otit ja senthää velttaaki panit jolla ko oli kivetöntä — Nii. — paikkaa. —
- Nii että syrjät lapiola? —
- Lainasit hevosta toisiltaan. —
- Mm. Pikku pellet häätty lapiola kääntää tietenki, semmoset pienemät pellet? — Joo. — Jo... johonka ei veltalla päässyt. Ja kaikki net taltheen otethiin kyllä? —
- Ne jock olit to... tottunheet veikkosen. Ko ne panit varvi varviin, toinen meni eelä ja toinen perässä, niinku laiskullaksi. — Nii. — Sillälaila ämmät otit ja pikku tilkkuja käänsit. Ja sitteko net olit hopussa nii hamheet heilut. — Nii. Joo. — Niil oli työntekohalu entiseen aikaan että saisit elämää. —
- Joo. No se nälkä pakotti. —
- Joo kyllä soli tosi ettei sole ... —
- Kyllä te muistatta niinku huonoja vuosiaki, nälkä, jok ollut niinku katovuosiaki? —
- Kyllä niitä oli, kaksi, ko tuothiin petäjäleipäki, m mieki mais-ton. — Vain nii. — Ja mitä hänessä oli kaikkia roskia. — Mm. —
- Joo, no ei se ollut tuota s sillon, soli pakko syää mitä oli.
- Joo, k ko ne virh... virnheestä jyäähoijot teki poijes ja ruume-nista niin sillon ne panthiin myllhyyn. — Joo. — Mutta virnet se häättyt, se on karvas, nii se häättyy ottaa poijes sen. —

— Nej bevars.²⁵ Vi hade en sådan där rist med vilken man skar upp först och sedan vände man med en vanlig »vält».¹²⁶

— Jaså, man plöjde på det sättet.

— Så plöjde man de magra hårdvallsängarna.¹²⁶

— Åkrarna vände man med »vält»?

— Jo, »vältskrapor» har man haft.

— Inte vände man åkrar med spade?

— Nå den, som icke hade så mycket, att det behövdes häst, spadade litet potatisland mellan stenarna.

— Jaså, mindre åkerlappar? Men det fanns kanske även mindre gårdar, som vände med spade eller hur?

— Nog använde man »vält», om det nu fanns en stenfri fläck. Man lånade häst av andra.

— Kanterna vändes då med spade? Och de små åkerlapparna måste förstås vändas med spade? Där man icke kunde komma fram med vält? Man tog tillvara förstås allt?

— Nå bevars, det gick fort för dem, som voro vana, när de ställde sig i varv. Den ena gick före och den andra gick efter liksom i rader. På det sättet brukade gummorna vända de små lapparna. Och när de hade bråttom, fladdrade kjolarna. Nog hade de allt arbetslust i gammal tid för att få livsuppehälle.

— Ja det var hungern, som tvingade dem.

— Nog minns ni även hungerår, oår?

— Nog har det varit ett par. Man kom även med barkbröd, som också jag smakade på. Vad det nu fanns för allt skräp i det.

— När det icke fanns annat, var man tvungen att äta det.

— Jo, när ogräsfröna och agnarna rensats ur säden, stoppades den i kvarnen. Men ogräsfröna måste skiljas ifrån, ty de ha bitter smak.

¹²⁶ *Velta* = plog med vändskiva för en dragare. Bill och vändskiva av järn, i övrigt nästan helt av trä. *Aura* = plog för två dragare, numera även traktor-plog. (Se Jirlow-Wahlberg a. a. s. 69 ff.) *Kentura* = torr gräsmark med glest och lågt gräs.

- Joo että se pilasi leivän. —
- Ei se, ei sole syötävää ainetta eei. —
- No tuo l lo... lohta, kyllä tässä on pyytty lohta, ol... tä..., lohipatoa pietty tässä rannassa? —
- Kyllä tuossa äijäfaari-vaina pyysi myöthäänsä ja kyllä minun aikanaki Pappa-vaina piti paljon siinä. —
- Millä ne pyyhiin, paola, pa... paola? —
- Paola vain. Semmonen mukka.¹²⁷ — Jahaa. — Semmonen mukka jo... —
- Ei nuotala, ei nuotala veetty lohta? —
- Oon kyllä, mutta minä olen ollut sillon niin auuton, ko Pappa on vetänyt Puonasen alla k kultheela.¹²⁸ — Jaha. — Verkko ollu vielä minunki aikanani oli. Mutta se ko merele laitethiin pyyvöt se se loppu täälä kalansaalis. — Niin nii. — Entisseen aikaan ko mieki olen syntynyt niin ei ole meressä saatu mithään. — Vain nii. — Ei siel ole saatu aitaamalla niinku nyt saahan. — Ei. — Eikä löytänhee niitä karia puoliakhaan ei. Net olheet veen alla, — M — net lohipaikat. Ne net olekko ... —
- Noo net hääyt myyväkki lohta tästä vanhasseen aikaan? —
- Kyllä sitä vain myythii lohta. — Joo. — Mutta sillon oli kauhea hinta, viiskymment äyriä soli vanha naula.¹²⁹ —
- Vain nii. No soli, soli hyää hinta siihen aikaan. No kuinka ne lohet sitte ko ne myythiin, net suolathii ja? —
- No suolata tietenki se häätyy. Ei sunkhaan siitä mithään muuten tulet ei. —
- Niin nii että, että ei, nii suola..., ja sitte tuo tynnyrhiin nii vai, vai tii... tiinhoin?¹³⁰ —
- Tiinuksu net kuttut niitä. Net olit matalat semmoset puolen metrin korkuset ja vähän lamumat ettei kalat jouu käyrhään, — Niin nii. — ko suolathiin. —
- Jaa, me olema tässä keskustelhee pitkältä aikaa. Mie katton, joo, katton kuinka se. —
- Mitähän on saanut sitte sinne? — Ko kyllä, kyllä son jo ... — Joos se kävi k kieltämässä? —

¹²⁷ *Mukka* = laxnät, som lägges ut från en strandpata, med en slinga nedför strömmen. När laxen stiger mot strömmen, fastnar den i nätslingan.

— De skadade brödet?
 — Inte äro de ätbara, inte.
 — Nå lax har man fångat här? Nog har man haft laxpata här vid stranden?

— Nog fångade salig farfar¹¹⁶ där jämt och även salig Pappa brukade under min tid hålla fångst igång.

— Huru fångades den? Med pata?

— Med pata och med laxnät.¹²⁷

— Drog man lax med not?

— Nog har man gjort det, men jag var ännu bara ett barn, när Pappa använde kolknät¹²⁸ där nedanför Puonanen. Nätet har funnits kvar ännu under min tid. Men när man ordnade med fångst i havet, upphörde fiskafånget här. Till exempel på den tiden jag föddes, har man icke fått någonting alls i havet. Man fick ingenting med spärrfiske. Och man hittade icke på långt när hälften av grynnorna. Dessa laxplatser ha varit under vatten.

— Man måste förstås även sälja lax härifrån i gammal tid?

— Nog sålde man allt lax. Det var också så väldigt högt pris. Det var femtio öre för ett gammalt skålpund.¹²⁹

— Jaså, var det så bra pris på den dåförtiden. Man sålde förstås laxen saltad?

— Det är klart, att den måste saltas. Annars blev det ingenting därav.

— Den saltades i tunnor eller tinor?¹³⁰

— Man kallade dem för tinor. De voro låga, omkring en halv meter höga och något vidare, så att fisken icke behövde böjas, när den saltades.

— Ja nu ha vi samtalat här en lång stund.

— Vad kan han ha fått dit? Sade han till att sluta?

¹²⁸ *Kulle, kulthee* = drivnät för lax. *Puonanen* = ställe i älven nära Lampisen-pää.

¹²⁹ *Naula* = skålpund = 425 gram. Jämför not 104.

¹³⁰ *Tiinu* = tina = låg och vid bytta för insaltning av lax.

— Eei käynyt. Son sanonut että hän muuttaa nauhaa, ett että soli tuota hääty. Mutta ... — tällä kertaa. —

— No olen mie vain porissut. —

— Joo, oli vain hyviä ... —

— Enkä mie, enkä mie olen vai valehtelu muutako sen, sen mitä mie olen tieny että on jääny muisthoon se ... — Niin nii. — En mie ole valheita koonu vai mielessäni en. —

— No ei ei, kyllä mie, kyllä mieki sen käsitan, ko kuulee puhheen se käsittää mikä, mikä on totta ja mikä ei. Jo että. Joo no se se on harvihnaista että, että niin korkeala iäälä nii niinki paljon muistaa nuita asioita. Ei niitä, ei niitä saakhaa täältä päin, mu... ke... kelt-hään tuota, niin vanhoita tietoja. —

— Kuulo ja näkö net on pillaintunhee kumpikin. —

— Nii mutta no kuuletta te sentähen aika hyvin. Että tartte niin että tartte huutaa. —

— Joo ko vain on — Joo ne ... — lähelä niin se. —

— Jaa ei eempää mata[laa puhetta]? —

— Välistä son, välistä, välistä son niinku pato ettei se kuulu pa[ljon]. — Jassoo. —

— Nej, han sade bara, att han måste byta band. Men kanske det räcker för den här gången.

— Nog har jag pratat. Och jag har icke heller farit med lögner. Jag har bara talat om vad jag har vetat och vad som har stannat kvar i minnet. Enligt min mening har jag icke samlat på lögner.

— Inte alls. Nog förstår jag också, när jag hör berättas, vad som är sant och vad som icke är det. Det är nog ovanligt, att man kan minnas så mycket vid så hög ålder. Och man kan icke få så gammalt vetande av någon annan i dessa trakter.

— Både hörsel och syn börja bli dåliga.

— Ni hör nog i alla fall rätt bra. Man behöver icke ropa.

— Jo på nära håll.

— Men icke låg samtalston på längre håll?

— Ibland är det som en spärr, så att det hörs inte mycket. —
Jaså. —

Résumé

Des textes finnois en patois du Tornedalen

Enregistrés sur bande magnétique et publiés par les Archives de dialectologie et folklore d'Upsal. Transcrits, traduits en suédois et commentés par Erik Wahlberg.

Ces exemples de la langue archaïque parlée dans la région d'expression finnoise de la partie suédoise du Tornedalen ont été relevés en 1957 à l'aide du magnétophone lors d'un voyage, dans l'auto d'enregistrement des Archives, sous la direction linguistique d'E. Wahlberg, docteur ès lettres, et du responsable de la section phonogrammatique des Archives : le docent Folke Hedblom, technicien en chef, assisté de M. T. Ordéus, ingénieur. Ces textes ont été basés sur les récets de Oskar Kohkoinen, né en 1897, et Isak Lampinen, né en 1861, et les entretiens relatent les souvenirs sur le travail dans la vie d'autrefois à la fin du XIXe siècle, début du XXe. Les récits touchent avant tout à l'agriculture, la pêche et le piégeage des oiseaux, le brûlage du goudron, le flottage de bois et les transports par voie de terre etc. Les deux auteurs ne connaissaient que le finnois.

Les textes ont été en principe transcrits d'après les normes en usage pour l'orthographe du haut-finnois écrit. Les assimilations phonétiques syntactiques n'ont pas été reproduites ici afin d'éviter tout malentendu pour les lecteurs. Les enregistrements originaux sont conservés dans les archives d'Upsal et sont mis à la disposition de ceux qui désirent une transcription phonétique exacte comme complément à celle citée plus haut, laquelle est avant tout destinée à aider à la compréhension des textes. Il est possible de se procurer au prix de revient des copies sur bande sonores ou sur disques de ces textes, publiés par les Archives de dialectologie et folklore d'Upsal.

La transcription a été faite par M. Wahlberg sous la direction du professeur Björn Collinder et a été ensuite contrôlée par le professeur Bo Wickman. Le docent Folke Hedblom a collaboré à la rédaction pour l'impression.

SVENSKA LANDSMÅL OCH SVENSKT FOLKLIV ÅRG. 1963

Prenumeration på tidskriften kan verkställas genom hänvändelse till *Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala*. Prenumerationspriset utgör kr. 25:— per årgång. Äldre årgångar erhållas, i mån av tillgång, till reducerat pris. — Bidrag avsedda för tidskriften kunna insändas till redaktören

professor Dag Strömbäck, Landsmålsarkivet, Uppsala,
eller till redaktionssekreteraren

f. docenten Manne Eriksson, Landsmålsarkivet, Uppsala.

På grund av de höga tryckningskostnaderna ombedjas bidragsgivarna att insända endast fullt tryckfärdiga manuskript. Högst två korrektur kunna lämnas till författarna. I andra korr. må ej ändring mot MS företagas.

Pris för detta häfte 12 kr.